

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1999

MAMMUT - EDEN VODILNIH SVETOVNIH PROIZVAJALCEV GORNIŠKE, OUTDOOR IN
TREKING OPREME; 130 LET INOVACIJ, KVALITETE, IZKUŠENJ, TRADICIJE IN ZAUPANJA KUPCEV

MAMMUT OPREMA USTREZA EN, CE, UIAA, ISO 9001 NORMAM

MAMMUT

Foto: Esben Hardt - North of Tinitigelag, Greenland

UVOZNIK IN DISTRIBUTER

TERRA.

GORNIŠKA OPREMA
MOUNTAINEERING EQUIPMENT
SI 2000 Maribor, I. Internationale 22, Slovenija
Tel.: +386 62 227 613, 109 53 20
Fax: +386 62 109 53 21

NA VAŠO ŽELJO VAM POŠLJEMO BREZPLAČEN KATALOG; ZA DRUŠTVA, ORGANIZACIJE IN USTANOVE POSEBNE UGODNOSTI.

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1999

11

letnik XCIX

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Rantzresen	Prelomno zborovanje	466
Franc Ekar	Čigav je Aljažev stolp	467
	Povsod v Alpah so podobne težave	470
Igor Zlodej	Smetišča okoli Triglava	472
Mare Cestnik	Oblike pobožanjene narave	474
Andrej Markovič	Krik črnega granita	476
	TV plezanje čez steno smrti	481
	Romanja po Otzijevih sledih	482
Željko Kozinc	Lep dan kliče	484
Marjan Bradeško	Pride čas, ko se srce želi umiriti	487
Milena Ožbolt	Smreka, visoko nad Mašunom	488
Dušan Škodič	Dva ali trije?	489
Slavica Štirn	Špič	492
Milena Ožbolt	Pripovedi iz loškega zakotja	494
Vera Pipal	Njim v spomin	496
Boris Strmšek	Grazer Bergland	497
Dario Cortese	Pot velikih misli in mokrih trav	500
Vera Pipal	Slovo med oblaki	501
Slavica Štirn	Jesen v gorah	501
	Odmevi	502
	Iz planinske literature	503
	Društvene novice	505

Slika na naslovni strani: **Zajamniki**

Foto: Marjan Bradeško

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rantzresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelčnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 1999 znaša 3850 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1999, posamezna številka stane 400 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o promethem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

NADALJEVANJE REDNE IN IZREDNA SKUPŠČINA, OBE STA BILI 23. OKTOBRA V LJUBLJANI

PRELOMNO ZBOROVANJE

MARJAN RAZTRESEN

»To je bila prelomna skupščina Planinske zveze Slovenije,« je ob koncu nadaljevanja redne in po izredni skupščini PZS, ki sta bili 23. oktobra letos v veliki dvorani Časopisno založniškega podjetja Delo v Ljubljani, vznemirjen vzkliknil podpredsednik PZS **Adi Vidmajer**. »Sonce je menda spet posijalo na osrednjo slovensko planinsko organizacijo, ki je zmogla toliko moči, da je bila po seriji gospodarsko usmerjenih skupščin naposled taka, ki se je ukvarjala z vsebinskimi vprašanji planinstva. To je bil po mojem prepričanju prvi korak k taki planinski zvezi, o kakršni smo doslej lahko le sanjali.«

Potem ko je bila 29. maja po razpravi o Vodilih pri delu PZS in PD v Mariboru zaradi nesklepčnosti prekinjena redna letna skupščina osrednje slovenske planinske organizacije, ki se je vlekla toliko časa, da so nekateri delegati odšli, je bilo za letošnji 23. oktober sklicano nadaljevanje skupščine v Ljubljani, da pa bi jo nadgradili, je bila v nadaljevanju izredna skupščina, ki je imela na dnevnem redu skoraj izključno razpravljanje o vzgoji, izobraževanju in nasploh vlogi mladih v planinski organizaciji. Pri predlogih sprememb statuta PZS se je skoraj nekoliko zataknilo, predlog za odprodajo Štuhecovega doma pri Treh kraljih pa so delegati z enim samim vzdržanim glasom sprejeli.

KONČANA PREKINJENA SKUPŠČINA

Medtem ko je na mariborski skupščini od 228 članov PZS sodelovalo 97 delegatov, kar je 42,5 odstotka vseh delegatov, je bilo na ljubljanskem nadaljevanju te skupščine od 225 članov le 89 delegatov, kar je sicer več kot tretjina vseh članov PZS, prav spodbudna številka pa to vendarle ni.

Ljubljansko nadaljevanje skupščine je vodilo isto delov-

no predsedstvo kot v Mariboru, le da sta odsotni **Faniko Wiegele** in **Natalijo Marovt** nadomestila **Mitja Peternel** in **Alojz Mikek**. Uvodno je povedal nekaj besed o Vodilih pri delu PZS, ki naj bi jih ta dan po dolgotrajnih razpravah vendarle sprejeli, predsednik PZS **Andrej Brvar**. Dejal je, da Vodila niso samo skupek pragmatičnih receptov, zato so o njih v planinskih društvih razpravljali kar tri leta. Ponovil je, kar je sicer povedal že v Mariboru, da so Vodila sestavljena iz treh vsebinskih sklopov, ki govorijo o človeku kot obiskovalcu gorskega sveta, ki se mora v gorah obnašati kot gost, o nenadomestljivosti gorskega sveta in o planinski organizaciji kot mostu med interesi ljudi in gorskim prostorom. Vsi trije sklopi se prepletajo in jih je treba zato obravnavati soodvisno.

Skupščini je predlagal, naj upravnemu odboru PZS naloži obveznost, da najpozneje do 1. februarja prihodnjega leta sprejme operativni program o uresničevanju sprejetih vodil, UO pa naj skladno z Vodili začne pripravljati spremembe statuta PZS, pravilnikov in programov dela. Prav tako je predlagal, naj skupščina priporoči vsem planinskim društvom in meddruštvenim odborom, da začnejo sprejeta vodila takoj uresničevati.

Enako kot o Vodilih skorajda ni bilo razprave o finančnem poročilu PZS za lansko leto, obe točki dnevnega reda pa sta bili sprejeti z enim samim vzdržanim glasom. Pač pa je bila kar živahna razprava o finančnem planu PZS za letošnje leto, ki gre h koncu, zato bi plan kazalo zdaj aktualizirati, ne pa delegatom ponuditi takega kot maja v Mariboru. V tej razpravi so se oglasili predvsem trije iz vrha Mladinske komisije PZS, podpredsednik PZS **Borut Peršolja**, ki ima ob drugem na skrbi tudi mlade, ter predsednik in podpredsednik Mladinske komisije **Matjaž Hafner** in **Bojan Rotovnik**. Vsi trije so delegate seznanili s tem, da dobiva MK denar namensko in ga namensko tudi porabi, vendar je

Delovno predsedstvo nadaljevanja letošnje majske redne in sklica izredne skupščine PZS v veliki dvorani Dela – od leve proti desni Mitja Peternel, Jože Stanonik, Janko Kovarčič, Edvard Stepišnik in Alojz Mikek.

imela letos nekatere pomembne akcije, ki bodo imele dolgoročno korist, zaradi tega pa ima komisija finančno izgubo. Mladinska komisija je, skratka, prijavila in izvedla nekatere akcije, za katere poprej ni pridobila sredstev. Vsi trije so spraševali, kako naj komisija pokrije ta primanjkljaj.

Tajnik PZS **Janko Pribošič** jim je (in delegatom seveda tudi) pojasnil, da ni stvar skupščine pokrivati kakršnekoli primanjkljaj, ker je za to pristojen upravni odbor, predsednik PZS Andrej Brvar pa je odločno povedal, da se je treba o pokritju stroškov pač dogovoriti pred tem, ko se lotimo kakršnekoli akcije.

Finančni plan je bil po tej razpravi vendarle sprejet z enim vzdržanim glasom.

POSEBNE VREDNOTE PLANINSTVA

Ob pol dvanajstih se je pod istim delovnim predstvom v isti dvorani začela izredna skupščina PZS, potem ko je predsednik verifikacijske komisije **Božo Jordan** ugotovil, da je v dvorani (zdaj samo še) 85 delegatov, kar pa je vendarle več kot tretjina (ali komaj 38 odstotkov) vseh članov PZS, ki je zahtevana za polnopravno sprejemanje sklepov.

Kot je v gradivu o vzgojnoizobraževalnem sistemu in delu mladih v PZS napisal podpredsednik PZS Borut Peršolja, se je ob različnih priložnostih krepilo mnenje,

da je po dolгих letih razprav o lastninskih in gospodarskih temah potrebno premakniti težišče k začetni ideji in temeljni vsebini planinskega gibanja. Zato sta se predsedstvo in UO PZS odločila, da o vzgoji in izobraževanju ter delu mladih spregovorijo na letošnji izredni skupščini, saj ta vprašanja temeljno zadevajo celotno planinsko dejavnost in vsakega obiskovalca gora, ti dve področji pa bosta v marsičem zaznamovali sedanje obdobje slovenskega planinstva.

Omenjeno je bilo, da so posebna vrednota planinskega gibanja različne oblike dejavnosti, ki se imenujejo sprehodi, izleti, ture, turni smuki, alpinistični vzponi, pristopi na najvišje vrhove, odprave, reševalne akcije, iskanja, vzdrževanje in nadelava poti, tečajji, seminarji, izpopolnjevanja in še marsikaj. Vzgojnoizobraževalni cilji so med drugim usmerjeni v spoznavanje planinstva kot način življenja. S temi razpravami bi želeli spodbuditi razmišljanje o programu planinskega delovanja, ki v veliki meri sloni na strokovnih kadrih. Zato naj bi komisije in strokovne službe PZS do začetka prihodnjega leta pripravile podrobnejšo analizo stanja na področju izobraževanja in delovanja strokovnih kadrov.

PZS ima razvit enoten sistem vzgoje in izobraževanja strokovnih kadrov s področja planinstva, je bilo rečeno, ki izhaja iz tradicije in preteklih izkušenj ter potreb sedanjosti in vizije prihodnosti. Enotnost sistema teorije in

namesto komentarja

ČIGAV JE ALJAŽEV STOLP?

*Nobenega dvoma ni, da je Aljažev stolp na vrhu Triglava vseslovenski simbol, ki je seveda še najbolj pri srcu planincem. Tudi zaradi tega je stolp na najvišji slovenski gori uradno v državni lasti in bo v tej lasti skoraj gotovo ostal tudi po novem zakonu o lastninjenju kulturnih spomenikov. Kot je pred kratkim dejal ravnatelj Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju **Vladimir Knific**, pri Aljaževem stolpu sicer ni neposredne privatizacijske nevarnosti, hipotetično pa se lahko zgodi, da bi simbol slovenstva zlorabili tudi v reklamne namene ali da bi planinsko društvo, ki bi bilo skrbnik stolpa, ob morebitnih težavah ta objekt celo prodalo.*

Boljši poznavalci razmer vemo, da je »stanje v naravi« nekoliko drugačno kot na papirju. Oskrbnik Triglavskega doma na Kredarici je sredi letošnjega septembra za časnik Delo povedal, da PD Ljubljana Matica že okoli sto let skrbi za Aljažev stolp – pravzaprav že od leta 1895, ko mu ga je kot prvemu

*slovenskemu planinskemu društvu podaril graditelj **Jakob Aljaž**. Znano je tudi, da je skrb nad stolpom pred nekaj leti prevzela Zavarovalnica Triglav in ga, državni simbol, sprejela kot svoj zaščitni znak.*

Nekajkrat je bilo letošnje poletje in zgodnje jesen v časopisih objavljeno, da je Aljažev stolp najvišje smetišče v državi, vendar se sedanji upravljalec (morda naj bi bila celo dva ali skupaj z državo trije) ni odzval z akcijo, ljudje iz PD Ljubljana Matica so ga očistili šele sredi septembra. V enako žalostnem stanju sta bila vpisna knjiga in žig na vrhu gore: še prve dni septembra je bila vpisna knjiga raztrgana in mokra, žiga sploh ni bilo, blazinica za žig pa je bila razmočena in neuporabna.

Zato smo na sestanku Meddruštvenega odbora Gorenjske v drugi polovici letošnjega septembra upravni odboru Planinske zveze Slovenije predlagali, naj bi Aljažev stolp prišel v upravljanje PZS ali – še bolje – MDO Gorenjske. Ob tem naj bi se dogovorili o pogodbenem odnosu z državo oziroma ministrom za kulturo ali varovanje okolja in določili pravila trženja z njega dni samo planinsko lastnino. Tako bi planinska organizacija od države dobila koncesijo za skrb, vzdrževanje in upravljanje tega državnega simbola, ki je na področju njenega delovanja, in hkrati sredstva za to delo, seveda pa bi bilo v njeni pristojnosti tudi morebitno trženje.

Franc Ekar

Ena od zgbank MK PZS je Ciciban planinec, v kateri je marsikaj predstavljeno z risbicami; pod tole piše: »Cickovi gredo v gore. Skoraj vse, kar bodo potrebovali na večdnevni turi, bodo nosili s seboj. Zato se morajo dobro pripraviti.«

prakse izhaja iz spoznanja, da so gore ene same in da je planinstvo celovita dejavnost, ki jo oblikujemo z različnimi vsebinami in oblikami dejavnosti, pridobljene izkušnje pa tekoče vgrajujemo v učni proces.

VELIČASTNI PRAZNIKI MLADIH

V okviru PZS obstaja 22 vzgojnoizobraževalnih programov za dosego strokovnih nazivov prostovoljnih kadrov od mentorja planinske skupine in vodnika PZS preko gorskega stražarja, športnega plezalca in vodnika lavinskega psa do gorskega reševalca, inštruktorja GRS in inštruktorja za letalsko reševanje. Ob tem je bilo postavljeno vprašanje, ali je za nekaj manj kot 77.500 organiziranih članov PZS tisoč planinskih vodnikov dovolj, premalo ali preveč in ali daje članstvo v slovenski planinski organizaciji tisto, kar ljudje od njega pričakujejo: če v košarkarskih ali plavalnih društvih naučijo člane igrati košarko ali plavati – ali jih v PZS naučijo varno hoditi po gorah?

Matjaž Hafner je govoril o delu mladih v PZS in predvsem o akciji »ciciban planinec« in »mladi planinec«, kjer zdaj poteka prenova, o planinski šoli, tekmovanju Mladina in gore, ki je medijsko najodmevnejša akcija mladih v planinski organizaciji, proglašena v medijih tudi kot »veličasten praznik mladih« in »planinsko rajanje«, planinskih orientacijskih tekmovanjih, informiranosti v planinski organizaciji in problematiki tabornih prostorov.

to, je podpredsednik PZS dr. Janez Duhovnik v imenu Združenja gorskih vodnikov Slovenije dejal, naj bodo v izobraževalnih smernicah zajeti prav vsi planinski kadri, kajti zdaj so poklicni gorski vodniki, na primer, izpuščeni. Rudi Kocjančič iz PD Jesenice pa je skoraj zahteval (tako je bilo mogoče razumeti njegov odločen predlog), naj predsedstvo PZS skupaj s komisijami pri ustreznem ministrstvu izposluje, da pride predmet »planinstvo« v vse šole do fakultete. Borut Peršolja je delegate seznanil s tem, da bodo kmalu planinskim strokovnim kadrom v PZS in na Fakulteti za šport za enake programe, ki bodo tudi na enaki ravni, podeljevali enake diplome.

PLANINSTVO KOT ŠOLSKI PREDMET

Bojan Rotovnik je ob teh razpravah omenil, da gre za konflikte med generacijami, pa tudi to, naj bodo odslej ideje mladih še bolj kot doslej izhodišče za prihodnje delo. Borut Vukovič iz PD Litja je ob izrazih navdušenja nad Peršoljevo predstavitvijo dela mladih in z mladimi v šestih starostnih skupinah, podloženo z diapozitivi, odobral prostovoljno delo in pri tem predlagal, naj bi v okviru PZS javno določili enotna nadomestila stroškov za vodnike in druge kadre. Ko je komentiral pritožbo, da mladim v njihovem delu Obvestil ni dovoljeno izražati vsega, kar želijo, je dejal, da vsako glasilo pač ni primerno za vsakršne vsebine, »saj bi zanesljivo v Uradnem listu odklonili objavo pesmi«.

Tudi Jože Stanonik iz PD Škofja Loka se je zavzel za uvedbo planinstva v šole, morda v okviru katerega od naravoslovnih predmetov, »saj je zdaj planinstvo le prostovoljna občolska dejavnost, odvisna v glavnem od dobre volje šolskega ravnatelja, v šole pa je treba uvesti sistematično planinsko vzgojo«.

Potem ko je Alenka Žibrat, predsednica Mladinskega sveta Slovenije, povedala nekaj besed o delu Sveta, ki združuje že 23 slovenskih mladinskih organizacij, je bilo slišati, da se mora ob tem vodenju Mladinska komisija pri PZS še bolj potruditi s svojimi programi, ko ima tako močno konkurenco, mladi pa se večinoma pač ne opredeljujejo samo za eno dejavnost, ampak za več takih, ki so zanje zanimive.

Omembi, da je zadnja leta vse manj planinskih taborov, ki so pomembne planinske učilnice mladih, je Bojan Rotovnik nasprotoval: v samo 32 mladinskih odsekih od 104, kolikor jih je v slovenskih planinskih društvih, za katere so v MK že dobili podatke, je bilo letos 58 planinskih taborov, ki se jih je udeležilo 1387 mladih planincev, kar ne govori o upadanju te oblike planinskega izobraževanja. Poudaril je, da Triglavski narodni park edinole planincem izjemoma dovoljuje take taborne v določenih predelih Triglavskega parka, kljub temu pa je svetoval, naj bi taborne prostore razpršili po Sloveniji, da bi tako razbremenili nekatere preobremenjene gorske predele. Ob drugi pripombi, da se zadnja leta manjša število članov C v planinski organizaciji, da je torej manj mladih planincev, je Rotovnik rekel, da je manj takih članov v društvih, ki nimajo mladinskega odseka. Odgovoril je še na eno vprašanje, ali so denarno poravnani programi v novem Mladinskem vzgojnem

središču Bavščica: najprej smo izdelali programe, je dejal, šele potem smo se ukvarjali s prostorom, v katerem bi jih izvedli, zato prav vsi pomembni programi denarno še niso pokriti.

Delegati so na izredni skupščini sprejeli okvirne predloge sklepov o teh poročilih in razpravah, končne sklepe pa bodo po podrobni preučitvi v društvih na prvi redni skupščini PZS, ki bo že čez dobrega pol leta, maja leta 2000.

DRUGAČEN STATUT PZS

Predlog, da bi PZS oziroma PD Slovenska Bistrica prodala Štuhecov dom pri Treh kraljih na Pohorju, je delegatom na izredni skupščini razložil načelnik Gospodarske komisije pri PZS **Metod Kovač**. Potem ko so delegati iz pisnega gradiva zvedeli, da je prvo kočo na tem kraju že leta 1934 zgradila Slovenjebistiška podružnica Slovenskega planinskega društva, da je bil dom med vojno požgan in da so po vojni zgradili novega, da je tedanji upravljalca, PD Impol, kočico oddal v najem tovarni Impol iz Slovenske Bistrice, ta pa jo je tako razširila, da je preseгла standarde planinske postojanke, da je po vsakršnih peripetijah dom že nekaj let zaprt in ga je napadla lesna goba, so na izrednem občnem zboru PD Slovenska Bistrica letošnjega septembra sklenili dom odprodati, po plačilu denarnih bremen pa naj bi za ostanek kupnine na že izbrani lokaciji zgradili manjši planinski objekt.

Kot je dejal Metod Kovač, sta PZS in PD Slovenska Bistrica objavila razpis za zbiranje pisnih ponudb za nakup tega planinskega doma. Rok se izteče konec oktobra, ponudnikov je bojda veliko, koliko je resnih in kateri je najboljši med njimi, Kovač delegatom še ni mogel povedati. Vsekakor bo postopek za odprodajo verjetno še dolg, upati pa je mogoče, da se bo uspešno končal.

Predlog sprememb in dopolnitev statuta PZS je delegatom predstavil predsednik PZS, ki je dejal, da gre pri tem za tri sklope: prvi obravnava prispevke iz članarine PZS za specializirane člane PZS, drugi zastopanost delegatov na skupščinah PZS in tretji glasovanje delegatov. Predvsem je za društvo zanimiv drugi sklop: v predlaganih spremembah bodo imela večji vpliv na odločanje na skupščinah številčno močnejša društva in tista, ki imajo organizirane različne interese oziroma odseke. Po podatkih za leto 1998 je bilo, na primer, v PZS včlanjenih 14 PD z več kot 1000 in manj kot 2000 članov, eno društvo je imelo več kot 2000 in eno več kot 4000 članov. Predlagane spremembe dajejo tem društvom dodatnih 19 glasov, prav tako imajo dodatne tri glasove društva, ki imajo v pravih določene zборе, sestavljene iz delegatov odsekov. Tako oblikovana skupščina bi imela po podatkih za leto 1998 262 glasov namesto sedanjih 226.

RAZPRAVA JOŽETA MELANŠKA

Živahna razprava se je kljub že popoldanski uri razvila o tem, uvedel pa jo je predstavnik Savinjskega meddruštvenega odbora in delegat PD Velenje **Jože**

Mladinska komisija PZS je med svojimi publikacijami predstavila tudi zbiranko »Približajmo naravo otrokom«, kjer v prikupni obliki opisuje in orisuje planinarjenje in izlete v (gorsko) naravo z otroki.

Melanšek, ki mu je Savinjski MDO naložil nalogo, naj predlaga dodatne spremembe in dopolnitve statuta. Kot se je slikovito izrazil, naj bi predlagane spremembe prispevale k temu, da bomo »trdna naveza, ki jo vežejo skupni cilji in odgovornost za skupen uspeh na podlagi zaupanja in medsebojnega spoštovanja«, ko bi se dela lotili sistematično, načrtno in organizacijsko trdno, sledeč interesom PD in njihovega članstva.

»Danes,« je dejal Melanšek, »spreminjamo to, kar je v pristojnosti skupščine, določili bomo pravila igre, da ne bomo delali vsi vsega in prenašali na skupščino problemov, ki jih je mogoče po normalni in demokratični poti rešiti na drugih ravneh. Določiti želimo sistem, zaporedje delovanja na pravnem, organizacijskem, finančnem in drugih področjih dela PZS.« Dejaj je, da »smo na dosedanjih skupščinah prenašali nezadovoljstvo članic in globalno drobnih in nepomembnih, a za 469

društvo pomembnih vprašanj, vse do tajništva PZS. Vendar skupščina ni mesto za odpravljanje napak, to morajo opraviti MDO, komisije, zbori načelnikov, predsedstvo, upravni in nadzorni odbor, ter na skupščini poročati o nalogah, kot so jih opravili. Ločiti moramo, kaj je politika PZS in kdo jo sprejema ter kaj so operativne, izvedbene, izvršilne naloge, skladne z jasno razmejenimi pristojnostmi in odgovornostmi.«

Mimogrede je bila omenjena izjava izpred let, ki jo je dal tedanji predsednik PZS **Tomaž Banovec**, da bo največ storil tisti predsednik PZS, ki mu bo uspelo oblikovati tako planinsko organizacijo, ki ne bo preoblikovala samo odnosa med PZS in PD, ampak tudi tajništvo Zveze. »Če primerjamo PZS s podjetjem, ki ima skoraj pol milijarde tolarjev prometa,« je ob tem dejal Jože Melanšek, »je nemogoče, da je upravljanje in vodenje organizirano tako, kot je na PZS, da je tajnik član predsedstva. Mi smatramo tajnika kot direktorja strokovne službe, ki je dolžan sodelovati s predsedstvom in izvajati naloge, ki mu jih naložijo predsednik, predsedstvo in UO oziroma njegovi organi. Temu ustrezno predlagamo tudi spremembe in dopolnitve statuta.« Dejal je še, naj bo tajništvo servis planinskim društvom, ki naj s svojo učinkovitostjo in uspešnostjo omogoča reševati tudi probleme predvsem manjših društev.

GRADIVO ZA PRIHODNJO SKUPŠČINO

Jože Melanšek je v imenu »svojega« meddruštvenega

odbora konkretno predlagal, naj predsedstvo UO sestavljajo predsednik in podpredsedniki, katerih obveznosti, pravice in odgovornosti so določene s poslovníkom o delu UO in predsedstva. Konkretno je tudi predlagal, naj vsa PD, MDO in drugi organi PZS do konca letošnjega leta posredujejo PZS predloge za spremembe in dopolnitve statuta, vseh pravilnikov in poslovníkov PZS, zbiranje teh predlogov pa naj bo kot javna razprava o aktih PZS in kot celovit sistemski pristop k preoblikovanju bodočega dela PZS. Prav tako je konkretno predlagal, naj UO PZS takoj imenuje komisijo za pravne zadeve in splošne akte, nekakšno statutarno komisijo, ki bo na podlagi zbranih predlogov za skupščino maja 2000 pripravila novi statut, usklajen z Vodili za delo PZS in PD, s sklepi zadnje redne in izredne skupščine in programskimi usmeritvami predsednika PZS za obdobje 1998–2002.

V istem smislu se je oglasilo še nekaj razpravljalcev, ki so predlagali še drugačne spremembe in dopolnitve statuta. Obveljal je predlog **dr. Tomaža Vrhovca**, delegata PD Jeglič, naj bi zdaj glasovali samo o predlogih, »o katerih vsi natančno vemo, za kaj gre in smo jih dobili v gradivu za to skupščino«, drugi predlogi pa naj bodo gradivo za morebitno statutarno komisijo in za prihodnjo skupščino, ki bo, kot že rečeno, čez dobrega pol leta.

Nekaj minut pred 15. uro so se delegati prvič po dolgem času po končani skupščini zadovoljni razšli.

V VRATIH SO SE NA LETNEM ZASEDANJU ZBRALI PREDSTAVNIKI CAA

POVSOD V ALPAH SO PODOBNE TEŽAVE

Planinska zveza Slovenije je od 3. do 5. septembra letos v Šlajmarjevem domu v Vratih gostila udeležence rednega letnega zasedanja delovne skupine planinskih zvez alpskih dežel CAA – Club Arc Alpin. Pred štirimi leti so jo ustanovile planinske zveze Avstrije, Francije, Italije, Južne Tirolske, Liechtensteina, Nemčije, Slovenije in Švice. Gre za najmočnejše planinske zveze Evrope, ki v 1700 planinskih društvih združujejo 1,4 milijona članov in imajo v Alpah kar 1862 planinskih koč. V statutu delovne skupine je zapisano, da si bodo planinske zveze izmenjavale informacije in izkušnje, se dogovarjale o aktivnostih v gorskem svetu in jih usklajevale, ohranjale kulturno izročilo alpskega in gorskega prostora ter pripravljale skupne projekte za varstvo gorskega okolja Alp.

»Namen tega kluba je predvsem usklajevanje stališč posameznih planinskih zvez in skupen nastop pri reševanju problemov, ki so za vse članice v gorah večinoma enaki,« je dejal predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**. »Pri tem imam v mislih tako varstvo narave in ekološko sanacijo planinskih koč kot tudi druga vprašanja. CAA ima ob vsem drugem ta namen, da – sklicujoč se na Alpsko konvencijo, ki so jo podpisale vse članice – združeno pritiska na vlade posamez-

nih držav, da pomagajo pri odpravljanju najhujših problemov.«

Kot je dejal za časopis Gorenjski glas, so tudi za Planinsko zvezo Slovenije zdaj najpomembnejši okoljevarstveni problemi, ki jih je veliko. Eden od njih je, na primer, hoja po brezpotjih. »Opredeliti se bo treba,« je dejal Brvar, »kakšno je naše stališče: ali hojo po brezpotjih omejiti ali jo dopuščati. Ne nazadnje so tu tudi večna vprašanja o amaterizmu ali profesionalizaciji Gorske reševalne službe. Izkušnje drugih evropskih planinskih združenj kažejo, da so gorsko reševalno službo profesionalizirali, nato pa spet deprofesionalizirali, saj je prišlo do številnih dilem, ki se pojavljajo ob profesionalizaciji te službe. Kar pa se tiče stroškov reševanja, mora biti to vprašanje naslovljeno na posamezno vlado in ne na planinsko zvezo. Vsi člani PZS so v tujini zavarovani, planinska izkaznica je hkrati tudi zavarovalna garancija.«

Interes CAA je zblížiti stališča posameznih zvez in določiti jasne skupne interese. Tokratni je tudi ta, da se alpske planinske zveze približajo evropskim ekološkim skladom. Predstavniki CAA so se v Vratih dogovorili, da njihova delegacija obišče predsedujočega Evropske komisije **Romana Prodiya** in se z njim dogovori o izkoriščanju teh skladov; doslej so alpske države kan-

dirirale predvsem za sredstva iz programa Phare. Kot vemo, gre večinoma za opremljanje planinskih koč z alternativnimi viri energije, za suha stranišča in čistilne naprave. Glede tega v slovenskih Alpah ne zaostajamo dosti za drugimi: več kot 30 slovenskih planinskih koč že ima sončne celice, od 20 do 30 jih na to čaka. Ob francoski strokovni pomoči je denar v te namene prišel predvsem od Evropske zveze, avstrijske vlade in PZS, nič pa od slovenske države.

Vedeti je seveda treba, da je samo sanacija planinskih koč premalo, sanirati je treba celotna območja; kaj pomagajo ekološko sanirane planinske postojanke, če kmetijstvo še vedno uporablja umetna gnojila. – Pri vsesplošnih sanacijah na gorah in okoli njih sicer prednjačijo Nemčija, Avstrija, Švica in Liechtenstein.

Medtem ko so članice CAA glede tega dokaj enotne, bodo imele več težav s poenotenjem oznak o težavnosti gorskih poti. Različne oznake v različnih državah namreč povzročajo tudi napačne ocene težavnosti poti, kar je lahko nevarno in lahko povzroči nesrečo. Pri iskanju kompromisa na tem področju je Slovenija nepopustljiva: »Zavezujejo nas zgodovinska dejstva,« je za Dnevnik dejal Andrej Brvar, »in tudi denar. Slovenija ima namreč Knafelčevo markacijo že vse od ustanovit-

Predsednik PZS Andrej Brvar je odgovoril novinarju Gorenjskega glasa na vprašanje, kaj meni o prihodnosti klasičnega alpinizma, takole: »Klasični alpinizem se nekako lovi oziroma dobiva drugačen pridih, pridih avanturizma. V zgodovini je bil alpinizem že nekajkrat na prelomnicah, bila so posamezna obdobja, ko se je drugače obravnaval in dokazoval sam sebe. Z zanesljivostjo ne more nihče napovedati, kako se bo razvijal v naslednjih obdobjih.«

ve Slovenskega planinskega društva, ki je bila z zakonom zaščitená že v časih Dravske banovine. S to markacijo imamo označenih 7000 kilometrov planinskih poti, sprememba pa bi bila za nas zelo draga.«

Toda če bi Knafelčevim markacijam dodali še nekakšne mednarodno dogovorjene, to ne bi bilo v skladu z zakonom o Triglavskem narodnem parku, ki omejuje onesnaževanje Alp z oznakami, tablam ali pisanjem po skalah. Nekatere države se ogrevajo za označevanje poti z grafičnimi oznakami, ki veljajo za težavnost smučarskih prog: z modro, rdečo in črno barvo bi označili lahke, težje in zahtevne planinske poti.

Zasedanje skupnosti planinskih zvez alpskih držav – CAA

V septembru je Planinska zveza Slovenije – PZS pripravila v Vratih redno letno zasedanje CAA. Pred štirimi leti so jo ustanovile planinske zveze Avstrije, Francije, Italije, Južne Tirolske, Liechtensteina, Nemčije, Slovenije in Švice, ki so se tudi vse odzvale zasedanju v Sloveniji. Iz obsežnega dnevnega reda velja priložiti naslednjim temam:

Odobreno je bilo poročilo Komisije za naravovarstvo, ki med drugim obvezuje predsednike planinskih zvez v območju Alp, a pripravijo prispevke za oblikovanje skupnega stališča CAA o temi, ki kroži pod naslovom »Odprto (prosto) obiskovanje gor«. Delegacije so se strinjale, da je lahko osnutek francoskega gradiva »Gore in planinstvo« osnova za pripravo deklaracije CAA o preseganju tradicionalnih planinskih usmerjanj. Tudi predloge UIAA – IUCN na temo »Šport v naravnem okolju«, ki vključuje alpinistično smučanje, naj bi obravnavali v okviru predvidene deklaracije.

Glede odpiranja novih smučarskih območij v Alpah, za katere pripravljajo programe v alpskih državah – predvsem v zahodnem svetu, so udeleženci podprli stališča komisije, da se je potrebno odzvati kritično.

Odobreno je bilo tudi poročilo Komisije za planinske kočice, ki ga je komisija pripravila junija letos v koči pod vrhom Péclet Polset (2474 m). S problemi vzdrževanja planinskih postojank se ukvarjajo vse zveze – gre za nekaj manj kot 1900 objektov v območju Alp. Obisk planincev, ki prinesejo hrano v nahrbtniku, se povečuje, prenočitev je vse manj, ostajajo pa okoljevarstvene nevarnosti. Delegati so na zasedanju podprli predloge komisije, da je potrebno hitreje urediti programe o opremljanju koč z alternativnimi viri energije (proč z dieselskimi agregati!), ki jih ponuja narava (sonce, veter in vodna moč), v Švici so pripravili projekte tudi za pridobivanje pitne vode s taljenjem snega.

Nič manj niso pomembni programi o gradnji čistilnih naprav, pa preventivni ukrepi pred nevarnostjo požarov. Francozi so, izzvani z žalostno bilanco popolnega uničenja kar treh planinskih postojank zaradi ognjenih zubljev, skupaj z izvedenci za gasilstvo izdelali vzorčni projekt ognjevarnih gradenj oz. sanacij planinskih koč. Zaenkrat pa v Franciji ne dovolijo prenočevanja šolskim skupinam – najprej izvedba protipožarnih sanacij! Vsi ti okoljevarstveni programi terjajo poleg znanja in prostovoljnega dela tudi finančna sredstva. Večini planinskih zvez je ob finančnih vložkih svojih držav uspešno pridobiti tudi sredstva EU, v Sloveniji pa smo se daleč od razumevanja države.

Sledilo je poročilo »Omejitev pri obiskovanju gora«. Avstrijska planinska zveza je dobro leto zbirala in obdelovala podatke o omejitvah, ki jih obiskovalcem gorá narekujejo zakoni ali predpisi lokalnih skupnosti s področja naravovarstva in naravnih parkov, lova, gozdarstva in obrambe. Omejitve so celoletne ali sezonske; v Sloveniji jih je – za razliko od drugih držav – zelo malo. Preostane obveznost, da planinske zveze pripravijo analizo o vplivih omejitev na planinstvo, o konfliktnih razmerah, predvsem pa, da si zagotovijo vsaj sodelovanje če ne že soodločanje pri načrtovanju in sprejemanju omejitev. PZS čaka preizkušnja, ko se bo začel pripravljati Zakon o visokogorju.

»Omrežje raziskovalnih inštitutov in kulturnih središč v Alpah« je bila naslednja tema. Uvrstitev na dnevni red – čeprav zgolj informacija – nedvoumno izkazuje širino delovanja CAA, pa tudi pričakovana, da bo osem organizacij s področja raziskovanj in kulture iz Francije, Italije, Liechtensteina in Avstrije, ki prav te dni sprejemajo Statut in program delovanja za obdobje 2000–2001, pomembno prispevalo k vrednotenju planinstva in alpinizma v Alpah. Žal med podpisnicami tega mednarodnega združenja ni nikogar iz Slovenije, čeprav imamo več mednarodno uveljavljenih inštitutov s področja geografije, naravovarstva, urejanja prostora in kulture, ki v svojih programih

obravnavajo tudi območje Alp. Združenje je odprto, pristop je možen vedno, na potezi smo v Sloveniji.

Velja poudariti, da se planinske zveze pod severno steno Triglava niso obremenjevale s »klasičnimi« temami o novih planinskih poteh, preplezanih smereh ali o drugih alpinističnih dosežkih, ki dobivajo vse bolj športno obeležje. Čas nam – poleg teh matičnih aktivnosti – vse bolj nalaga širše razsežnosti delovanja in vlogo pri izvajanju programov za ohranjanje naravnega okolja kot tudi sodelovanja pri oblikovanju razvojnih usmeritev iz Agende 21 o trajnostnem razvoju. Odmevne so bile ugotovitve iz poročil, da se vlaganja planinskih organizacij za vzdrževanje planinskih poti in sanacijo postojank razvrednotijo, ko hodiš ure in ure po območjih planin, »zastrujenih« z umetnimi gnojili, in nadaljuješ po gozdovih, prepletenih s propadajočimi gozdnimi cestami, ki zaradi neokoljevarstvene gradnje in nevzdrževanja postajajo žarišče erozij in plazov.

V Vratih so se te usmeritve izrazile – poleg siceršnjega zavedanja – tudi v treh točkah dnevnega reda, ki sem jih namenoma uvrstil v zaključek:

- Delegacije so potrdile program povezovanja z drugimi nevladnimi organizacijami, ki s svojim delovanjem segajo tudi v svet planin, gorá in sten (v kraticah: CIPRA, UIAA, CIAPM, MF in MW).
- CAA je vse bolj aktivna pri uresničevanju Alpske konvencije, kar je sicer mednarodna pravna obveznost osmih alpskih držav in EU. Oblastni mlini pa meljejo počasi, zato je CAA skupaj s CIPRO – obe imata položaj opazovalke v

organih Alpske konvencije – ministrom za okolje in prostor že naslovila pobudo in tudi formulacije, da je prek protokola o prometu potrebno prepovedati gradnjo novih koridorjev čez Alpe, helikopterske prevoze pa omejiti na nujno oskrbo in reševanje v gorah. Delegati so na zasedanju sprejeli tudi predlog, da naj podpisnice Alpske konvencije vendarle začnejo uresničevati že pred leti sprejet protokol o turizmu, ki s svojimi ukrepi sega tudi na področje rekreacije, športa in planinstva.

• Končno se je širina delovanja CAA izrazila tudi z dogovorom o pripravah na razgovor v palači EU. **Romano Prodi**, novi predsednik Evropske komisije, je povabil delegacijo CAA na delovni pogovor.

Ob vseh visokih ciljih je bilo vzdušje planinsko prijetno. Predsednik PZS **Andrej Brvar** se je izkazal kot pravi gostitelj – planinec. Na predvečer nam je **Stanko Klinar** na diapozitivih in z besedo pričaral svet slovenskih Alp, planinskemu vzdušju je prispevalo tudi spanje v sobah s skupnimi ležišči v prenovljenem Šlajmarjevem domu, udeleženci pa so prispevali po svoje – nihče ni prišel v »mašnem gvantu« ali s kravato. Pa tudi novoizbrani predsednik CAA, sicer predsednik Planinske zveze Francije **Andre Croibier**, se je zahvalil po planinsko in se pridružil drugim udeležencem z napovedjo, da se bodo drugo leto vrnili in opravili pohod na vrhove, če jo je že letos zagodlo vreme in je odpadel obisk bližnjih vrhov, predviden na dan po enodnevem zasedanju. No, trije zanesenjaki so se na Luknjo le odpravili, kar v dežju; vse je bilo organizirano, tudi hlajenje.

Milan Naprudnik

NA ENI STRANI SONČNE CELICE, NA DRUGI STRANI KUPI SMETI

SMETIŠČA OKOLI TRIGLAVA

IGOR ZLODEJ

Ko si po številnih obiskih gorá prežet od vsega lepega, ko se naužiješ neskončnih razgledov, sončnih vzhodov in zahodov, gorskih rožic, tišine in šelestenje jesenskega listja, ko ti postane vse tako domače in ko tudi v gosti megli vidiš vse bližnje in daljne vršace, ko naenkrat ne zapustiš več tople postelje v koči, da bi šel gledat sončni vzhod, takrat začneš opazovati tudi druge manj lepe reči.

Pravzaprav sem te smeti opazil že zdavnaj, pa vendar sem vedno upal, da jih bodo tisti, ki so jih že pred leti tam odložili, vendarle nekega dne pospravili. Ker se to ni zgodilo in ker to očitno ne zanima niti Zavoda TNP, sem se odločil, da jih predstavim širši javnosti. Gre za nekaj smetišč, ki so nastala že pred leti, ko upravljalci koč smeti še niso odvažali v dolino in sedanji oskrbniki zanje tudi niso nič krivi. Pred leti so za te namene izbrali naravne jame v neposredni bližini koč, kjer se je zatem nakopičilo več kubikov smeti. Večina obiskovalcev planinskih domov jih sploh ne opazi, čeprav vodijo mimo tudi planinske poti. V večini primerov gre za smeti, ki za okolje niso strupene, so pa nerazgradljive in za oči zelo moteče. Gre namreč v večini za pločevinke,

Pod Prehodavci

različen odpadni gradbeni material, ki je ostal po sanaciji koč, razbito steklovinu in za plastiko. Kot se lahko opazi, se vmes najdejo tudi novejši odpadki, ki so jih tja odvrgli neozavešeni obiskovalci gorá. Predstavil bom le nekaj primerov, za vse niti sam ne vem, so pa verjetno še kje podobni.

Ko pridemo iz Trente tik pod Pogačnikov dom na Kriških podih, se od planinske poti odcepi v levo pot, ki vodi sprva naravnost navzgor, potem zavije nekoliko v

Pod Pogačnikovim domom

levo in ko smo že skoraj pod zimsko sobo, opazimo pod skalami jame, napolnjene s smetmi.

Od Zasavske kočice na Prehodavcih se odpravimo do zimske sobe in od tam po poti proti drugemu jezeru. Po okoli 50 metrih spusta na desni strani tik ob poti opazimo veliko jamo, napolnjeno s smetmi. Na vrhu lahko vidimo kar precej novejših odpadkov.

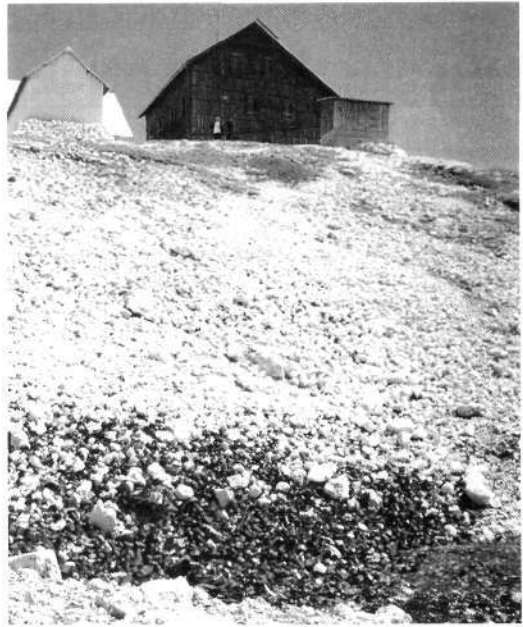
Iz Tržaške kočice na Doliču se odpravimo proti Domu Planika. Ko smo že tik pred domom, zavijemo levo s poti in zahodno od zunanjih stranišč v globeli opazimo kup rjavčeve pločevine.

V globeli pod Kredarico med potjo proti Planiki in potjo proti Konjskemu prevalu lahko poleti, ko skopni sneg, opazimo kar precej razmetanih smeti. Gre predvsem za pločevinke.

Na vrhu Mangarta, točneje, nekoliko pod vrhom na južni strani, si je nekdo uredil mesto za bivanje in tam že pred tremi leti pustil kar zajeten kup smeti. Ker za navedene smeti v treh letih ni nihče poskrbel, sem jih tega leta med enim izmed obiskov lastnoročno pobral in odnesel v dolino. Seveda sem pred tem tudi plačal tako imenovano parkirnino, ki naj bi bila namenjena tudi varstvu okolja. Kot pa ugotavljam, pobiralce parkirnine smeti bolj malo zanimajo, bolj jih zanima lahko priložen denar.

Seveda je večjih ali manjših smetišč v naših gorah še veliko. Zelo moteči so tudi ostanki strmoglavljenega letala, ki so pod Jalovcem med Ozebnikom in Kotovim sedlom, pa smeti v kavernah na Krnu in še marsikje.

Lepo je, da si Planinska zveza prizadeva za ekologijo v gorah. Pred nedavnim je v Vratih pripravila in gostila delovno skupnost planinskih zvez alpskih dežel (CAA), v kateri delujeta tudi komisiji za naravovarstvo in za

Pod Planiko

planinske kočice. Spodbudno je, da je že okoli 30 naših planinskih koč opremljenih s sončnimi celicami, tako imenovanimi ekološkimi suhimi stranišči, čistilnimi napravami in vetrnicami za proizvodnjo elektrike, vendar vse to ob kupih smeti, ki ležijo ob kočah, ne pomeni veliko.

Marsikdo bo pripomnil, da je lahko kritizirati, zato predlagam, da Planinska zveza v sodelovanju s prizadetimi planinskimi društvi in javnim zavodom TNP sanira moteča odlagališča. Letos jih bo še prekril sneg, verjamem pa, da bi jih z ustrezno organizacijo lahko pospravili v naslednjem letu. Prepričan sem, da bi se akcije udeležilo veliko planincev. Država bi lahko pomagala tako, da bi dala na razpolago helikopter.

Alpe kmalu brez snega

Segrevanje Zemlje, ki ga povzroča učinek tople grede, utegne že kmalu odločilno škodovati turistični in s tem deloma tudi zimski planinski dejavnosti.

V skladu z raziskavo, ki jo je naročil svetovni sklad World Wildlife Fund (WWF), bodo v Sredozemlju, enem od priljubljenih območij za počitnikovanje, že v nekaj desetletjih vladale takšne klimatske razmere kot v Sahari, v smučarskih predelih Alp pa ne bo več snežilo. Turisti v Španiji in na Floridi bodo morali v prihodnje računati z malarijo, smogom in hudimi sušami, Maldivom pa zaradi naraščanja morske gladine grozi, da se bodo potopili.

Zaradi zadnji čas povečanega izločanja ogljikovega dioksida se vse bolj večajo temperature zraka, in sicer za 0,2 do 0,3 stopinje Celzija v desetletju.

OBLIKE POBOŽANJENE NARAVE

MARE CESTNIK

Ljudje mu vse, kar bi mu lahko očitali, odpuščajo zaradi njegove neoporečne vasezagledanosti, občudujoče vitalnosti in poslanstvene predanosti. **Jaka Čop**, nesporna legenda slovenskega gornišva in z gorami uokvirjene krajinske fotografije, je glavnico svojega življenja naložil predvsem v eno nalogo in v eno ljubezen, in sicer v umetniško dokumentiranje slovenskega gorskega sveta. Temu po svojih močeh ostaja zvest tudi še kot oseminosemdesetletni stavec s palico, ki rad pripoveduje in nerad posluša in ki ima to srečo, da je prepričan, da je pošteno udeležil svoje poslanstvo in storil najboljše, kar je bilo v njegovih močeh.

V Stržišču, vasi nad Baško grapo, tistem zasanjanem kraju, nad čigar strmimi strehami in večinoma mrzlimi dimniki bedi plečata Črna prst, je na celuloid sploščil marsikakšno in marsikatero lepoto, jo v procesu minevanja spremenil v nadčasnost ter uvrstil kot svojevrsten slikovni podatek. To je bilo takrat, ko arhitekturna podoba vasi še ni bila ranjena s poslopjem šole (v kateri že zelo dolgo ne kričijo otroci!), betonskima vodnima zbiralnikoma, enokapnimi strehami garaž in salonitnimi strešnimi vesinami, pa z infrastrukturnim žičevjem, ki brez vsakega občutka razsekava zrak do živečih hiš; in takrat, ko je po poljih, na daleč podobnih riževim terasam, spomladi še puhtelo iz zorane zemlje in se je na jesen na njih belila jejda. Ljudje vedo povedati, da je bil

Jaka Čop

pripravljen tudi po nekaj dni čakati na ustrezne svetlobe, na zadovoljujočo odprtost cvetja, na prav oblikovani oblak, na pravo sozvočje motivov – in se udomačeval po zmožnostih svojega nemara težavnega značaja. Stari samohodec je tako v pokrajini kot v izročilu in ljudeh neizpodbitno začutil prvinskost, ki je s posebno milino in gorjansko solidarnostjo dopolnila daljne tirolske gene tukajšnjih prebivalcev.

Ni čudno, da je do zadnjega kota napolnil dvorano pod stržiško trgovino, v kateri je trinajstega avgusta letos predstavil dvoje sklopov svojih gornških fotografij. Prvi bi se smel imenovati *Od Baške grape do Trente*, drugi pa *Pravljica o Zlatorogu*. Pred meseci smo razvijali idejo, da bi nam Jaka Čop odkril svoje slikovne in doživljske arhive s poudarkom na spremembah, ki so se godile s Stržiščem in njegovo okolico, toda njemu se je ta okvir zdel očitno veliko preozek. Toda že tistih nekaj posnetkov, ki so bili v tem kraju narejeni pred desetletji, je razkrilo neverjetno preobrazbo. Z estetskega, pa tudi s kakšnega drugega vidika na slabše: videli smo obdelana polja, ki so zdaj travniki ali z grmičjem poraščena gmajna, kjer se kosí največ samo še zato, da se seno skuri, mogočne kozolce, ki so zdaj le še s koprivami poraščene ploščadi, sadovnjake, ki postajajo jalovi, in travnata pobočja gore, ki jih zdaj obližuje gozd in skriva podrtije nešteti senikov. Nič manj razkrivajoči niso bili posnetki Ruta, Bače in drugih gaparskih vasi, ki bolehalo za akutno demografsko ogroženostjo. Skozi Sveto Lucijo in Tolminsko kotlino je Jaka Čop z diaprojekcijo pohitel na Sočo, v vas Krn, pod katero raste znamenita kamnita goba, v **Gregorčičevo** rojstno hišo in na njegov grob na Svetem Lovrencu, v Drežnico, ki se je takrat še šopirila s čudovitimi lesenimi ganki, pod katerimi so viseli grozdi sušeeče se koruze in jih je obližovala vinska trta. Potem pa smo bili že v osrčju trentarskih gorá, kjer se ni dalo obiti Jalovca ter z njega

stekajočih se krnic, preprosto lepih trentarskih domačij, pripovedi o **Tožbarjevem** srečanju z medvedom, črne Marije iz cerkve na Trenti, legendarnega **Kugyja**, prvovojniških spominov in vedno znova naše krasne zeleno-modre reke.

Ne nazadnje pa je v Trenti doma tudi pravljica o Zlatorogu.

Jaka Čop jo je s pomočjo fotografije oblikoval zelo po svoje ter jo populariziral v dobrem smislu te besede. S kombinacijo pripovedovanja ter ilustriranja skozi občutljivi objektiv jo je širil po šolah v Sloveniji in v zamejstvu ter z izrazno preprostostjo utemeljil enega od najbolj pravljiničnih obrazov naših gora. Sam pravi, da je njegovo *Pravljico o Zlatorogu* videlo vsaj sedemdeset tisoč slovenskih otrok, ne da bi pri tem omenjal odraslega občinstva. Pravljinično osnovo poznamo: vile krivopetnice so lepega, a revnega trentarskega lovca že v zibelki obdarile s posebno naklonjenostjo, ki jo je lahko izkoriščal na gorskih loviščih. Vmes pa je posegla ljubezen do lepe gostilničarke Jerice, ki ji snubci, bogati tujci, v srce zasejejo pohlep po Zlatorogovem zakladu v gori Bogatin; lepi trentarski lovec postane izvrševalec njene volje, kar v neenakem spopadu z božanskim Zlatorogom plača z življenjem, dežela pa s tem, da jo zapusti naklonjenost nadnaravnih sil. To podstat je Jaka Čop uporabil za fotografski potopis po Julijcih in njihovih najbolj fotogeničnih značilnostih.

Najprej je poskušal predstaviti prelestni čas pravljice, ki se je košatila v najbolj izbornih barvah in prikazovanjih alpske flore in favne. Vse je cvetelo, rojevalo, bilo srečno, živelo umirjenost in spravljenost, prevladovalo je sonce, prevladovala so od sonca ožarjene barve. Potem pa je pripovedovalec v spretnem zasuku postavil v ospredje človekov vdor v pravljico in harmonijo. Dolgo je zavračeval s posledicami, da je lahko trentarskega lovca, iščočega Zlatoroga, vodil po celem gorovju, po njegovih najizrazitejših znamenitostih, skozi koledar-

Posledice Zlatorogovega maščevanja: kamnita puščava Prehodavec, zadaj Lopa, Malo in Veliko Špičje.

Foto: Jaka Čop

sko sijoče lepote – toda zato so bile toliko bolj neizogibne. V posnetke so vstopile megle, črni oblaki, umazane in razpenjene vode, skrivenčena drevesa, osat in kače, kar vse bi naj bile posledice maščevalnega Zlatorogovega divjanja. Reka prinese lovčevu truplo in odnese s sabo neuslišano Urško, pastirico, ki je bila ljubila mladeniča bolj kot nečimrna bogatinka, v nasprotju s pravljico samo pa Jaka Čop ni ponudil nekega jasnega zaključka. Ni razmišljal o tem, kdo daje človeku pravico soditi naravi z orožjem, ali je duh narave samo njena vizualna pojavnost, da ne govorim o črno-belih odnosih v pripovedi, ki bi jih lahko spretni pripovedovalec nian-

Natančnejše vremenske napovedi

Mnenjske raziskave turistov v Avstriji in na severu Italije kažejo, da so vremenske razmere za turistične in planinske goste v tem delu Evrope izredno pomembne. Poleg tega so ugotovili, da velika večina tamkajšnjih gostov pogreša podrobne meteorološke informacije, kajti vremenska poročila na televiziji, radiu in v tiskanih medijih so zanje premalo natančna. Taisto bi seveda veljalo tudi za goste v podalpskih predelih Slovenije, le da teh o tem ni nihče spraševal.

V začetku letošnjega septembra pa sta avstrijski zvezni državi Salzburgska in Tirolska skupaj z italijanskima pokrajinama Trentino-Južna Tirolska in Veneto začeli skupni projekt, ki ga podpira tudi Evropska zveza. Vsi hoteli, oddajalci turističnih sob, lokalna turistična društva, žičničarji in drugi zainteresirani lahko

gostom posredujejo natančnejšo vremensko napoved za svoj kraj in regijo ali za gorski predel, kamor so namenjeni.

Program se imenuje Wetterfax in ga je mogoče dobiti po telefaksu ali internetu (www.alpenwetter.com ali www.meteoalpin.com). Vsak dan je na teh naslovih ob 17. uri mogoče dobiti nove podatke in napoved za naslednji dan ter za tri dni naprej. S pomočjo ustrezne opreme za sprejem je mogoče poročila in napovedi natisniti tudi v barvah. Za sprejem poročila zadošča klic na določeno številko, prenos pa omogoči sistem Polling-Fax z velikim številom linij.

Besedilo ob vremenskih kartah je v angleščini, nemščini in italijanščini, dodatne informacije pa dajejo preprosti simboli. Prvo leto delovanja bo vremenska napoved brezplačna. V omenjenih štirih alpskih regijah pričakujejo, da bodo vsak dan prejeli od 180.000 do 360.000 klicev z vprašanjem o vremenski napovedi.

siral po mili volji ne glede na zakonitosti literarne zvrsti. V svoji stržiški projekciji je Jaka Čop, žal, spregledal, da ga ne poslušaj in njegovih fotografij ne gleda osnovnošolska otročad, in je bil njegov pristop otročjosti (ne otroškosti!) precej moteč. Zagotovo tudi izbor fotografij ni bil popoln ali prirejen za odrasle, kar pa si razlagam tako, da je Čopova prevladujoča moč v črno-beli in ne v barvni fotografiji – kajti stari maček zagotovo ni ostal brez neusmiljene samokritičnosti. Toda Stržiškariji, med katerimi je bilo veliko mojstrovih osebnih znancev, so iskreno občudovali in kljub prostorski zatočnosti jim dobri dve uri trajajoča, mnogokrat razvlečena predstava ni bila predolga. Jaka Čop je že s svojo energijo, veseljem, da so ljudje

še voljni sprejemati njegovo izrazno sporočanje, posebno predanostjo kraju, ki ga vsaj malo šteje tudi za svoj dom, in z mladeniško prizadetostjo žel neponarejene simpatije. Človek, ki je moral biti trd, da je lahko neprečiščeno prikazoval mehko svetlob in oblik pobožanjene narave, si je vsekakor zaslužil, kar je požel – in če drugega ne, meni je tako na podlagi dobrega kot slabega, kar sem v notranjosti doživljal ob samozavestnem samohodcu, ki je trmasto premagoval ovire, da je lahko udejanjal svoje prepričanje, rasla spodbuda za raziskovanje sveta, s katerim je bil in je še vedno uročen.

Prepričan sem, da nas je hotel vznemiriti prav na takšen način.

ŠEST DNI PLEZANJA V PERUANSKEM POGORJU CORDILLERA BLANCA V ANDIH

KRIK ČRNEGA GRANITA

ANDREJ MARKOVIČ

V počastitev 85-letnice ustanovitve Planinskega društva in 25-letnice delovanja Alpinističnega odseka Novo mesto smo letos organizirali prvo alpinistično odpravo v tuja gorstva, in sicer v peruanske Ande.

V Huaraz, Meko peruanskega andizma, kjer smo poleg drugih slovenskih alpinistov tudi mi stanovali v hotelu Galaxia, z gora niso prihajale dobre novice. Vreme je bilo zelo nestabilno in prožili so se številni plazovi, ki so pod seboj pokopali že nekaj gornikov. Že na prvi aklimatizaciji nas je tik pod vrhom pettisočaka Pisca za las zgrešil plaz klože; na vrat na nos smo zbežali v dolino, kjer smo čakali na izboljšanje vremena.

DRZNA ANDSKA GORA

Mesto Huaraz leži v dolini reke Sante med dvema gorskima verigama. Zahodna Cordillera Negra oziroma Črna veriga je polna zlata in večina rudnikov je v lasti tujcev; toda nas so v tej eksotični deželi mikali drugačni zakladi – sneg in led Bele verige, ki se v špansko govorcem Peruju imenuje Cordillera Blanca. Čakali smo na izboljšanje vremena in v naslednjem tednu, ko nevarnost plazov ni bila več tako velika, sta na vrh šesttisočaka Toclaraja prigazila **Roman Mihalič** in **Tomaž Zalokar**, Roman je smučal z vrha Ischinke, jaz pa sem ponoči soliral tisočmetersko ledeno severno steno šesttisočaka Ranrapalce. Vsi štirje člani odprave smo se s tem dobro aklimatizirali in smo bili pripravljene, da uresničimo svoje dolgoletne sanje. Gric, kot alpinisti kličemo Romana, se je s Tomažem odpravil proti Huascaranu, najvišjem vrhu Peruja, s katerega se je nameraval spustiti s smučmi, midva z **Juretom Juhaszem**, ki je dopolnil komaj dvajset let in je bil tako najmlajši član odprave, pa sva se napolila proti Chacaraju, najini sanjski gori.

Chacaraju je ena od najdrznejših gorá v peruanskih Andih in ima dva vrhova, ki ju povezuje oster in z opa-

Jure Juhasz in Andrej Markovič po enotedenskem vzponu, ki jima je vzel po deset kilogramov.

stmi ovešen greben. V 6001 meter visok vzhodni Chacaraju sem se zaljubil že pred šestimi leti, ko sem začel plezati in sem si ogledal film o prvem in do sedaj edinem vzponu čez vzhodno steno, ki sta ga opravila Slovenca **Pavle Kozjek** in **Grega Kresal**. Vendar njuna smer ni rešila glavnega problema stene, vitke vršne skalne piramide.

Pot po dolini Huaripampe do baznega tabora pri treh jezerih, ki se imenuje Laguna Tintacocha, je zelo poraščena in veselila sva se te odmaknjenosti, saj sva imela preobljudenih krajev že dovolj. Več kot teden dni sva nato v svojem baznem taboru čakala na izboljšanje vremena in razmer, saj je steno pobelil novozapadli sneg. Tako sva imela dovolj časa za razmišljanje o tem, kako se bova lotila težke, skoraj kilometer visoke stene. Že v mestu sva na razglednicah občudovala vitko goro, toda v živo je bila še veliko lepša in porabil sem skoraj celo kaseto, ko sem s kamero snemal panoramo gore v različnih delih dneva in v različnem vremenu.

KALVARIJA SE ZAČENJA

Dvakrat sva znosila vso potrebno opremo do ledenika in 21. julija prespala pod steno, kjer sem se odločil, da kamero pustim pod skalnim previsom, čeprav sem bil še prejšnji dan prepričan, da bova najino plezanje posnela na filmski trak. Ponoči je občasno naletaval sneg in vrh gore je bil zavit v gost oblak.

Ravno ko sva pričela plezati, je na prostor, na katerem sva bivakirala, treščila ogromna ledena sveča. Treba je bilo torej pohiteti, saj se je stena prebudila, takoj ko je vanjo posijalo jutranje sonce. Zavila sva desno po strmi snežni rampi, ki povezuje centralno snežišče s Francoskim grebenom, po katerem je v šestdesetih letih močna ekipa takrat najboljših francoskih alpinistov po enem mesecu napenjanja fiksni vrvi kot prva osvojila vrh. Po 200 metrih soliranja sva se navezala in zabila prvo varovališče.

Žreb je odločil in kot prvi v navezi sem zaplezal v prvi skalni raztežaj, ki ni bil preveč težak, toda kljub temu sem dihal, kot da plezam izredno težak previs, saj sem imel na pasu cele šope plezalne opreme, na ramenih pa 10-kilogramski nahrbtnik. Toda Jure je kot drugi plezal z nahrbtnikom, čigar teža se je nagibala proti 40 kilogramom. S tako težkim tovorom je že hoditi težko, kaj šele plezati. Toda za teden dni plezanja v eni od najtežjih sten v Andih sva potrebovala prav vse, kar je imel v nahrbtniku, tako hrano, plinske bombice, gorilnik, opremo za bivakiranje in obleko kot tudi plezalno opremo za ledno, skalno *prosto in tehnično plezanje*.

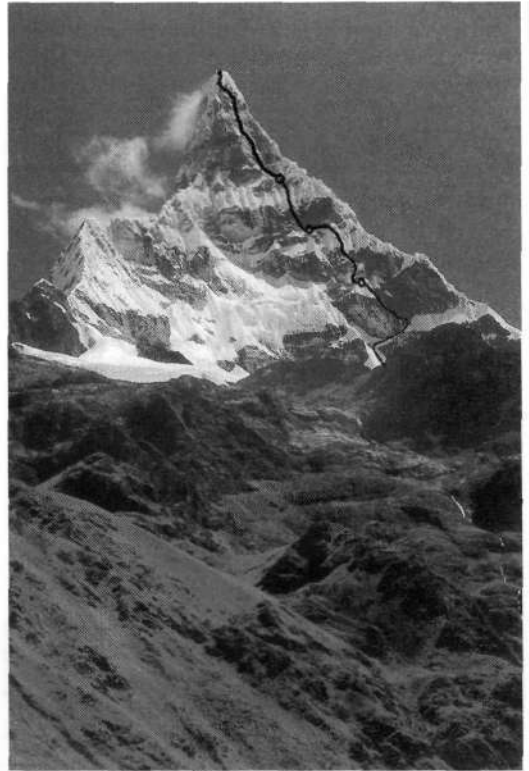
Prvi dan je bilo plezanje naporno, saj sta bila nahrbtnika najtežja in ničkolikokrat sva počivala, naslonjena na sneg ali skale, in dihala, dihala... Ob sedmih zvečer sva v trdi temi prišla pod previs na tretjini stene. Jure je šel kopat ploščad za bivak, jaz pa sem si moral vzeti čas za potrebno čepenje, saj sem imel od celodnevne garanje krče v želodcu. Jure je odmetal skoraj meter ledu in snega, da mu je uspelo urediti najlepšo posteljo, kar sem jih doživel v stenah, in to je bilo za najino hrbtenico še kakšna odrešitev. Za zahvalo sem jaz kuhal do dveh zjutraj, njega pa sem pustil spati. Šele čez tri dni mi je v steni povedal, da je nalašč preslišal alarm naslednjega dne, saj se me je, spečega kot dojenčka, usmilil in me pustil še nekaj časa spati.

TRENTKI MRAZA IN SREČE

Tako sva naslednji dan počivala, opazovala panoramo, ki je bila iz stene prečudovita, spremljala kose kamenja in ledu, ki so leteli čez steno in se celo sončila. Oprema se je ta dan dodobra posušila, saj sva imela sonce kar do treh popoldne.

Zbudila sva se v novo jutro. Strmi snežni raztežaji so naju pripeljali pod pas previsnih serakov na sredini stene. Živci so se nama kmalu privadili na okolico, saj je vse kazalo, da bova pod in med temi nestabilnimi gmotami ledu preživela še ves dan. Začuda se tega dne ni podrla nič večjega.

Jure je zaplezal v navpične skale, kjer si je pomagal s klini in je v lestvice stopal kar v derezah. Z navdušenjem sem ga fotografiral, saj je bil za njim su-

Vzhodna stena Vzhodnega Chacraraja (6001 m) z vrisano smerjo Krik črnega granita

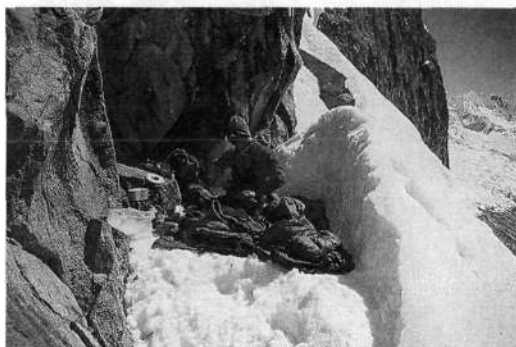
per pogled na bele grebene in stene Andov. Takšni trenutki so za alpinista trenutki sreče in zadovoljstva in sam glede tega nisem izjema. V takih trenutkih je del te čudovite narave, ki je največji del človeštva ne pozna, in kadar se nemara le sprašuje o nesmislu svojega početja, bo takrat vedno našel smiseln odgovor.

Tako kot vsak dan v steni se je sonce ob treh popoldne, tri ure pred temo, skrilo. Začelo me je zebsti, kmalu sem šklepetal z zobmi in nedolgo zatem sem se že tresel, ta procedura pa se je ponavljala iz dneva v dan. Pred nočjo je Jure zaplezal v serak, ki je kot goba visel nad mojo glavo. Vpet sem bil v kar lepo število klinov in zatičev na varovališču, toda vse, kar je držalo, je bila ena sama oprtnica, na kateri sem visel, da sem jo pravilno obremenjeval; v takem položaju sem živčno spremljal Juretovo napredovanje, ker sem se bal, da bi padel. Toda celodnevno garanje je bilo poplačano, ko sva za ureditev bivaka potrebovala le slabo uro in – kar je bilo še bolj pomembno – spet je bil nad nama dovolj velik previs, da sva lahko brezbržno zaspala.

Znova sem kuhal do zgodnjih jutranjih ur. Celih pet ur sem potreboval, da sem pripravil dva litra mlačne vode, ki sva jo spila z energetskimi napitki, poleg tega pa sem pripravil še dva litra čaja za naslednji dan ter eno juho z nekaj makaroni za večerjo, ki je bila vsako noč v steni enaka. Čez dan je bilo treba plezati in ker ni bilo časa za kuhanje, je bilo kosilo le košček čokolade.

LUKNJA V SNEGU

Neprespana naju je kot vsa jutra dotlej zbudil sončni vzhod, toda kmalu so se pripodile meglice in v dolinah so se hitro razvijali kopasti oblaki. Bivak sva zapustila komaj ob desetih dopoldne. Zaplezal sem v zgornjo skalno stopnjo pod vršno piramido in s plezalniki stopal po majhnih poličkah, s cepini pa tolkel v led nad seboj. Po dvajsetih metrih sem zabil prvi klin. Skala je bila požlejena. Iz oblakov, ki so naju obdali, je pričel naletavati sneg. Po slabih desetih metrih brez varovanja sem že skoraj odletel, toda na srečo sem naredil še gib in se z roko zadržal na odrešilnem oprimku, ki mi je pomagal, da sem se potegnil čez gladko mesto. Kot vedno

V prvem bivaku na tretjini stene

so bile vrvi zmrznjene, zaradi česar na varovališču nisem mogel narediti škripčevja, zato sem improviziral tako, da sem z velikim številom zank ustvaril čim več trenja med vrvo, da sva s skupnimi močmi potegnili nahrbtnik za seboj. Sneg je še bolj naletaval, ko je prišel Jure do mene in nemudoma sem se preobul v plastične čevlje, saj sva po skali plezala v tesnih plezalnih čevljih, v katerih pa se nama je takoj zanohtalo v prste na nogah. Ko sem že v trdi temi plezal za Juretom in preklinjal, ker se mi je pod težo nahrbtnika v 70-stopinjskem pršiču ponekod ugrezalo do vratu, sem se kar hitro ogrel.

Čisto nič nisem bil navdušen nad njegovo idejo, da bi skopala snežno luknjo. Toda ko sem v soju čelne svetilke pogledal okoli sebe in videl globoke kraterje – sledi padajočega kamenja, sem se še kako strinjal. V snežnem metežu sva vsa premočena in dehidrirana kopala skoraj štiri ure. Ko sva popila mlačen vitaminski napitek, sem se oblečen v vsa Vrhova oblačila zavil v toplo spalno vrečo in tresoč se zadremal. Jure je slekel svoj premočeni goretext, potem pa še nekaj nakladal o juhi.

Zbudila sva se komaj okoli osme ure zjutraj poleg prazne kartuše plina in zmrznjene juhe. Spalka je bila polna snega, ki ga je metež ponoči nanesele v luknjo. Oprema, ki sva jo pustila pred vhom, je bila en sam kup ledu in

zmrznjenih vrvi, tako da sva ves dan namenila sušenju, kuhanju hrane in napitkov ter pravemu počivanju. Dan je hitro minil, saj sva ga večidel prespala. To je bil tudi dan, med katerim sva dobila navdih za ime smeri, ko je mimo najinih glav poleg luknje priletel črn granitni blok in porušil del seraka pod nama.

MRAZ TIK POD VRHOM

Naslednje jutro naju je optimistično pozdravilo sonce. Za zajtrk sva tako kot vsako jutro dotlej pojedla veliko porcijo pire krompirja. S polnim želodcem sem potem zaplezal v strm žleb, kjer se začne vršna skalna piramida, ki je bila do takrat še nepreplezana. Kar sem zagledal z naslednjega sidrišča, me je pošteno pretreslo in skoraj nisem mogel verjeti svojim očem: snežno luknjo sva namreč skopala v serak, ki je visel na drugo stran v prepad...

Napredovala sva mnogo hitreje, saj sva vso opremo za bivakiranje pustila v luknji in s seboj vzela le pijačo in čelni svetilki. Nahrbtnik je bil sila lahek, toda le, ko sva plezala v snegu in ledu; ko pa sva se lotila skalnih raztežajev, je drugi zopet preklinjal težo, ker je nosil dva para plastičnih čevljev in dva para cepinov in derez. Skala v vršni piramidi je bila različnih kakovosti: en raztežaj je imel prvovrstno skalo, že v naslednjem sva testirala živce v kamnolomu, kakršnega ne premore niti slovenski Rzenik. Le 150 metrov pod vrhom sem že opazoval nekaj deset kilometrov dolgo senco najine gore, ki se je zaradi zahajajočega sonca vila še daleč proti Amazoniji. Skala ni bila več tako topla kot popoldne in ponovil se je koncert šklepetanja z zobmi.

Ovešen z vso kovačijo sem se z derezami zapletal v lestvice in s klini nabijal krušljiv previs, iz katerega je visela ledena sveča. Za vratom sem imel že polno peska, ki se je sesipal izza skalnih lusk.

Po tem delikatnem mestu je bilo znova potrebno plezati kombinacijo ledu in skale, dolgo približno deset metrov, ta pa je pripeljala do novega, daljšega ledenega slapa. V soju čelne svetilke sem iskal vijake za varovanje v ledu in ker jih nisem imel na pasu, sem Juretu zaklical, naj mi jih pošlje po vrvi, pa se mi je zadržal nazaj, da ne more, ker sva jih pustila v zadnjem bivaku. Ni mi preostalo drugega, kot da slap preplezam brez varovanja.

Ko se mi je iztekla vrv in sem varoval Jureta ter gledal proti vzhodu, kdaj se bo pojavila luna, ki naju je ponoči spremljala že ves teden, je bilo najhuje. Veter je močno pihal, kar je bil znak, da vrh ne more biti več daleč, in ko sem varoval, se mi je skoraj zmešalo od mraza. Nog in rok sploh nisem več čutil, čeprav sem z njimi migal in brcal; zdelo se mi je, da je minila cela večnost, preden je Jure zaklical, da varuje. Toda ko sem se mu približal, ga skoraj nisem prepoznal: ledene svečke so mu visele iz nosa in prosil me je kot boga, naj čimprej priplezam na vrh in ga rešim čakanja na mrzlem vetru. Hitel sem, kolikor so mi dopuščala pljuča. Celoten raztežaj sem preplezal v prhkem snegu brez kakršnegakoli varovanja. Nikjer nisem imel nobene opore, toda plezal sem, kot bi se sprehajal po ravnem. Zaradi izčrpanosti mi je bilo že vseeno – samo da že pridem na ta vrh.

PRIVIDI ZARADI PREUTRUJENOSTI

Vrv se je ravno iztekla, ko sem se kleče znašel na majhni snežni uravnavi. Vrgel sem se na hrbet, globoko dihal in skoraj nemočno opazoval zvezde. Veter je tulil in moja edina misel je bila, da Jure čimprej pride za menoj in da potem pobegneva iz ledenega pekla. Pogledal sem tudi na uro, ki je kazala nekaj minut do pol enih zjutraj.

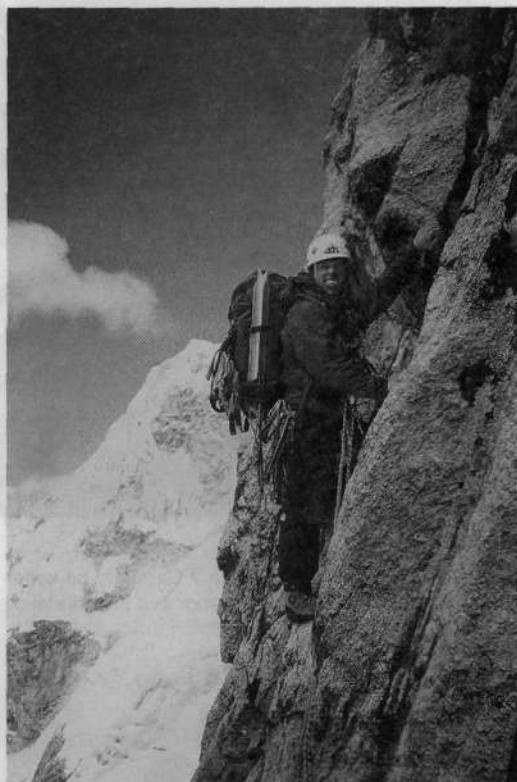
Ko je končno prišel tudi Jure, sva se brez kakršnegakoli zmagoslavja in celo brez stiska rok obrnila in se pričela spuščati. Komplikacije z zmrznjeno opremo, še posebej z vrvmi, so nama bile na neskončnih spustih po vrveh že znane, tako da sva jih obravnavala s kar mirno krvjo. Po skalni piramidi sva opravila pet dolgih spustov s 60-metrsko vrvo, nato prečila po strmi snežni polički, en raztežaj sestopala nenavezana in tako končno dosegla najino luknjo, od tam pa se še naprej spuščala po vrvi, solirala v sestopu in končno dosegla začetek ledenika. Tako naju je stena po osmih dneh spustila iz svojega objema.

Sneg na ledeniku, ki je ponoči primrznil, se je spremenil v predirajočo se snežno brozgo, ki sva jo gazila do kolen. Bila sva tako utrujena, da naju noge sploh niso več držale pokonci; med razpokami sva se po zadnjici drčala navzdol.

Konec ledenika sva dosegla okoli četrte ure popoldne ter se v varnem zavetju skal prvič malo bolje odpočila in sprostila, potem pa nadaljevala sestopanje, saj se je bližala tema, ki naju je ujela ravno na orientacijsko najbolj zahtevnem delu poti, na prehodu po travnatem pobočju, v katerem enostavno nisi smel zaiti iz prave smeri. No, midva pač sva in kar je sledilo, so bile štiri ure popolnega tavanja in temi s prižgano čelno svetilko, ki pa ni bila v nikakršno pomoč, saj je pokrajina, kamorkoli si pogledal, delovala sila podobno. Tako sva gledala okoli in iskala primeren prehod – ko sem kar naenkrat sredi jezera pod nama opazil lučke, ki so švigale sem in tja in začuden spraševal Jureta, če meni, da so po naju prišli prijatelji iz doline. Buljil je proti jezeru, pa ni ničesar opazil. Komaj naslednji dan mi je povedal, da je za svojim hrbtom slišal neko žensko, ki se je pogovarjala v slovenščini.

Počasi sva imela vsega dovolj in sva se odločila, da biva kirava, saj tako izmučena in dehidrirana, da sva imela že halucinacije, nisva mogla več nadaljevati poti. Prespala sva v skoraj pol metra visoki bodeči travi. Najbolj kruto pa je bilo, da že ves dan nisva pila tekočine, ves čas sestopa pa sva poslušala žuborenje slapa.

Po 39 urah neprestanega plezanja od zadnjega bivaka in spuščanja z vrha v dolino sva po enem tednu vendarle lahko zaspala na mehkem in ne na tenkem armafleksu na ledu. Ko sva se drugo jutro zbudila, sva opazila, da sva se mnogo preveč spustila in da bo potrebno hoditi nazaj v hrib; oba sva bila pošteno jezna, pravzaprav sva se že smilila sama sebi. Končno sva prišla k enem od treh velikih jezer, ki ležijo v okolici baznega tabora. Ustavila sva se in vsak je popil šest litrov vode, in to brez težav, kar pa nama je bilo najbolj

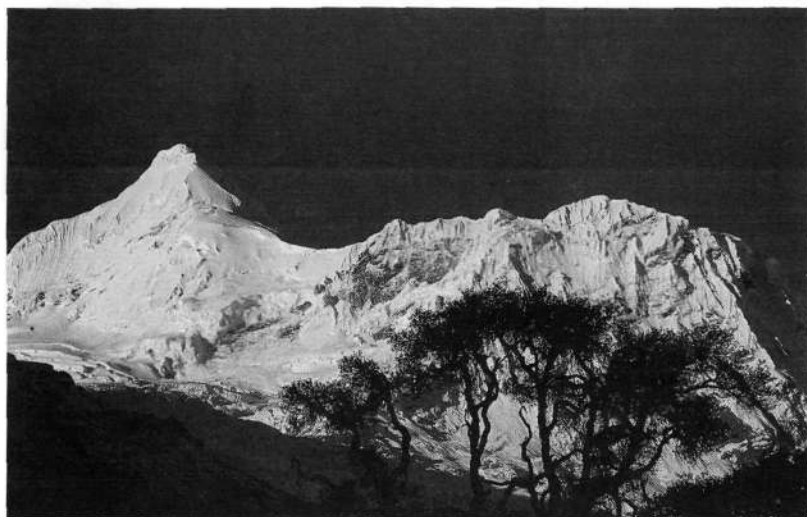
Andrej Markovič v začetnih skalnih raztežajih

smešno, je bilo to, da naslednjih 24 ur sploh nisva šla na vodo.

PROSLAVLJANJE USPEHOV

Okoli polnoči sva po celodnevni hoji pod težo nahrbtnikov, v katerih je bila natlačena, predvsem pa je visela oprema in obleka za skoraj tri tedne bivanja v gorah, prišla do ceste, ki vodi nazaj v mesto Huaraz. V vasi sva pričela razbijati po vratih hiše, v kateri je imel lastnik trgovino. Zbudila sva ga iz trdnega spanja in mu dobrih 15 minut razlagala, da želiva menjati peruanske solese za hrano in pijačo, saj je sprva mislil, da beračiva in se je delal, da ključa nima pri sebi.

Medtem ko je Jure plačeval račun, sem jaz ustavil tovornjak, ki je proti Huarazu peljal skupino delavcev. Misliła sva, da se bova peljala v topli kabini tovornjaka, a sva se na zadnjem delu odprtega kamiona, oblečena v termo perilo in zgoraj le v termo flis. Sanje, kako bova prišla v Huaraz in šla takoj v restavracijo na celega polla (piščanca po špansko), sva v trenutku spremenila in pričela na glas razmišljati, kako bi bilo, če bi imela toplo ojejo. Peljali smo se čez prelaz na višini 4700 metrov in temperatura za najini deset kilogramov shujšani telesi, kot je naslednji dan v mestu pokazala tehtnica, ni bila ravno prijetna. Zavita v armafleksa in pokrita s škatlami, ki sva jih našla na tovornjaku, sva skoraj tulila od mraza. Na glavo sem si dal celó pvc vrečko, da me ne bi prepihalo, a je bilo vse zaman.

V dolini Ischinke, zadaj Tac-laraju

Foto: Jure Juhasz,
Andrej Markovič

Okoli četrte ure zjutraj sva prišla v Carhuaz, od koder sva najela taksi do Huaraza, kamor sva prispela okoli

petih zjutraj. Popolnoma izčrpana, lačna in neprespana sva odšla v hotel, vso kramo zmetala po sobi in se zleknila na postelji, vendar nisva zaspala; javiti sva se morala prijateljema, ki sta verjetno že bila v hudih skrbeh za naju.

Potrkala sva torej na sobna vrata in vstopila. Zagledala sva Romana, ki sva ga dobesedno stresla s postelje, vendar nama ni zameril, saj se skoraj tri tedne nismo videli. V pogovoru sva najprej izvedela, daj je Tomaž odšel na jug in da je Roman smučal z vrha Huascarana, potem ko sta na njem stala skupaj s Tomažem, in da se je le nekaj dni kasneje s smučmi spustil tudi s šesttisočaka Chopicalqija. Tako nam ni preostalo drugega, kot da smo šli vsak na svojega piščanca, o katerem sva z Juretom toliko sanjala v steni, in da smo pošteno nazdravili našim avanturam.

Ko sva se po treh tednih bivanja v gorah zopet lahko zleknila v posteljo, sem se večkrat vprašal, kaj nas

mejo 10 kilogramov, kaj nas žene v mejne situacije, ko je nit med življenjem in smrtjo čisto tenka. Vsakič sem poznal drugačen odgovor, toda nobeden ni bil potreben, saj ima vse naše početje svoj smisel, ki pa je veliko ljudem nesmiseln. Velikokrat sem si po komaj preživelih podvigih obljubil, da bom alpinizem obesil na klin, toda ko sem se v dolini spočil in nabral novih moči, me je zopet gnalo naprej v nove avanture.

Čuden je ta alpinizem, težko ga razume že alpinist, kaj šele nepoznavalec. Alpinizem je način življenja, je volja do življenja in je ljubezen do življenja.

***

Tekst opisuje šestdnevni vzpon v vzhodni steni vzhodnega Chacararaja (6001 m) po prvenstveni smeri, ki sta jo njena avtorja **Jure Juhasz** (20 let) in **Andrej Markovič** (23), oba člana Alpinističnega odseka Planinskega društva Novo mesto, poimenovala Krik črnega granita in ocenila s težavami VI/VII, A2+, 90 st. Njuna smer, ki sta jo preplezala na alpski način, je ena izmed najtežjih v peruanskem pogorju Cordillere Blance v Andih.

Sponzorji prve dolenjske alpinistične odprave:
Vrh, Tržič, izdelovalec gornjskih oblačil, Eurotek iz Biča, Gradbeništvo Zupančič, Trebnje, Elcom, Ivančna Gorica, Lesnina; iz Novega mesta: Foto Asja, Armat d.o.o., VGP Novo mesto, Novoles, Dolenjska banka, Adria, Revoz, Mestna občina Novo mesto, Zavarovalnica Tilia, Komunalne gradnje, Kobra, Eltom, Triglav, Elfis, Total, Tema, Peči Keramika, Adriatic, Alp sport, DNČ, Dolenjka, Beti, Bine šport, Steklarstvo Šiško, BTC, TPV, Akripol, Krka Zelena zdravila, Jure Kartonal, Novljan, Berus, Gimpex, Mercator, Vista 21.

SLOVO OD MITA, KI SE IMENUJE SEVERNA STENA EIGERJA

TELEVIZIJSKO PLEZANJE ČEZ STENO SMRTI

Samo tisti, kdor je že stal na vrhu kakšne gore – tako zelo pogosto razlagajo gorniki – ve, kaj v resnici pomeni gorništvu in pozna razpoloženje, ki ga povzroči ta pustolovščina, pa čeprav gre včasih za igro na življenje in smrt. Marsikdo sicer še ni stal na vrhu, morda pa je kdaj le prišel pod vnožje severne stene mogočnega Eigerja. Marsikdo do teh je zato z zanimanjem pričakoval dolgo napovedovan televizijski spektakel »S kamero čez severno steno Eigerja« v Bernskem gorju.

V začetku letošnjega septembra sta neposredni plezalski podvig, ki se imenuje plezanje severne stene te gore, prikazali švicarska in nemška televizija. V navpično 1800 metrov visoko steno so odšli štirje alpinisti, ki so s kamerami, pritrjenimi na čeladah, korak za korakom dokumentirali ta vzpon. 30-urna reportaža oziroma neposredni prenos se je končal na vrhu te 3970 metrov visoke gore. Kamere so bile vseskozi v akciji, celo tiste ure, ko so gorniki prenočevali v bivaku.

Na televizijskih zaslonih je pokalo in žvižgalo, kamera ni bila pri miru, strma stena je bila strašljivo blizu. Ko je plezalec obrnil glavo in z njo kamero proti dolini ter pogledal v prepadne globine, se je marsikateri gledalec v strahu trdneje prijel za naslonjalo stola. Nenadoma je začutil, čemu je severna stena te gore vredna takega spoštovanja. Navpične stene so se kot neskončni skalnati stolp dvigale nad glavami plezalcev. Severna stena je bila v temni senci, skala je bila siva in z malo oprimki. Več kot 50 ljudi je tod v minulih 60 letih zgrmelo v smrt.

Komajda je bilo mogoče verjeti, s kakšno lahkoto in pogumom so se **Ralf Dujmovits**, 37, iz Bühla v nemškem Schwarzwald in trije Švicarji, **Evelyne Binsack**, 32, **Hansruedi Gertsch**, 33, in **Stephen Siegrist**, 27, lotili tega podviga. »Super, prima je bilo iti v to steno,« je

kričal Nemeč Ralf Dujmovits, s prsti prisesan v skalno razpoko, TV gledalci pa so se čudili. Takšno navdušenje menda lahko izrazi samo človek, ki je že plezal in priplezal na osemtisočak. Potem pa je vendarle zasopihal, kajti celo najbolje pripravljenim alpinistom pri takih naporih včasih poide sapa.

V dveh dvojnih navezah so se alpinisti, vseskozi navezani, vzpenjali po strmi steni. Gledalci so bili dobesedno poleg, ko je prvi plezalec s težavo iskal oprimke in se počasi potegnil navzgor, videli so, kako majhni so stopi in kolikšni oprimki in kako močni morajo biti alpinisti, da zmorejo tako naporno plezanje. Vse to so gledali udobno zleknjeni v televizijskem naslonjaču.

Morda so med gledanjem premišljevali, ali ni plezanje pravzaprav nič drugega kot skrivnost in mučenje hkrati. Skrivnost za tiste samotne junake, ki so si drznili po teh smereh oditi na goro, leta 1938, na primer, kot prvi Nemeč **Anderl Heckmair** in potem za njim še neštivilni drugi, mučenje za tiste, ki so svoje gorniško hrepenenje plačali s hudimi poškodbami ali celo z življenjem in katerih imena so že zdavnaj pozabljena.

Zdaj sta ta gora in ta stena vnovič vabili, televizija pa je bila 30 ur neprestano zraven. Vsako kašljanje, preklinjanje in vsaka šala, bivakanje kvarteta in vsak udarec kladiva v jekleno trd led je zabeležila v sliki in tonu. Celó v barvah in tudi ponoči, navzgor in navzdol, čeprav so junaki hoteli samo navzgor.

Ni izključeno, da se je marsikateri TV gledalec, ko je podnevi srkal ledenohladno vino in ponoči nemara kuhano vino, kdajpakdaj vprašal, ko je v tem podvigu pogrešal pravo dramatiko, kdaj se bo vendar kaj zgodilo. Kri je resda že tekla, vendar le iz zelo površinskih ran – kdaj pa bo kdo padel?

Kdo drug je to početje morebiti primerjal s hodcem po

Jungfrau, Eiger, Mönch

Prvi plezalec preko Eigerjeve severne stene Anderl Heckmeir, star 93 let, je pod steno na TV sprejemniku spremljal letošnji septembrski spektakel.

vrvi, ki si je drznil poplesavati po zici smrti, ne da bi mu spodaj napeli varovalno mrežo. Smrt je seveda prežala tudi v tej steni, ali bo dobila priložnost ali pa jo bodo štirje alpinisti s svojim znanjem in tudi s kančkom sreče, ki jo vsak pustolovec še kako potrebuje, le ukani, pa je vseskozi ostajalo odprto vprašanje. Bogovi vremena so jim že stali ob strani, verjetno jim je bil ta spektakel kar všeč.

Televizijsko občinstvo pač zahteva razvedrilo. Po poročilih o hudi lakoti v Kongu in med temi vestmi, po potresu v Turčiji, po pobojih civilnega prebivalstva v Vzhodnem Timorju je televizija svojim gledalcem predvsem v Švici in Nemčiji dva dni posredovala televizijsko voden vzpon na neko goro, ki je dotlej že zahtevala toliko človeških življenj. Ali že v tem podatku ni dovolj zapeljivo vabilo h gledanju? Poleg tega so vabili čudoviti barvni posnetki in sanjska panorama.

Če bi se vprašali po smislu tega kar dragega podviga (o stroških ustvarjalci projekta modro molčijo), bi bil odgovor težak. To je bila zabavna učna ura za alpiniste, ki se še odločajo, ali bi to postali ali ne, zelo vabljev reklamni film, ki naj bi zbujal veselje do gorništvu. Poleg tega je neposredni TV prenos odgnil tančico s skrivnosti Eigerjeve severne stene in jo do potankosti razkazal vsem, ki so jo hoteli gledati, tudi tistim, ki ne bodo nikoli v življenju stopili na vrh katerekoli gore.

KRAJ NAJDBE BRONASTODOBNEGA ČLOVEKA JE ZDAJ POSEBEJ OZNAČEN

ROMANJA PO ÖTZIJEVIH SLEDEH

Tirolski dolini Vinschgau v Italiji in Ötz v Avstriji sta zadnja leta postali tudi izhodišči planincev, ki dobesedno romajo na kraj, kjer so pred leti našli zmrznjenega Ötzi.

Pred približno 5300 leti se je v tamkajšnjih gorah zgodila nesreča. Bil je čas tranzicije iz kamene dobe v bronasto in železno. Nesreča pastirja, iskalca rud, morda trgovca ali lovca se je zgodila na ledeniku v višini 3213 metrov nad morjem pri prevalu Giogo di Tisa (Tisenjoch) v gorah, kjer vrhovi sežejo tudi čez 3700 metrov visoko. Ponesrečenca sta po naključju našla nemška planinca šele 19. septembra 1991. Najdba povsem ohranjenega trupla in vsega, kar je nosil s seboj, je čez noč postala ena od najpomembnejših arheoloških najdb tega desetletja.

Najprej so si tega pradavnega gornika pozorno ogledali znanstveniki v Innsbrucku, potem pa so ga na zahtevo Italije, saj je bil najden na njenem ozemlju – le nekaj metrov od meje – izročili sosedom, ki so ga že razstavili v bozenskem muzeju.

Kaj je počel Ötzi v visoki gorski divjini, kamor danes prihajajo le zagnani in izkušeni planinci? Po vseh razpravah, konferencah, simpozijih in ekspertizah je še najbolj obveljalo mnenje, da je bil mož, ki se ga je prijel ime Ötzi, najbrž pastir. Tudi še zdaj prihajajo v te kraje že na pomlad pastirji, ki ženejo svoje tisočglave

Kamenodobni ali bronastodobni človek iz Similauna, kot ga je ohranil ledenik

črede čez dobrih 3000 metrov visoke prelaze na pašnike nad dolino Ötz.

Davni pastir je najbrž šel pregledat pot, če je že prehodna za čredo. Znanstveniki so skoraj do potankosti rekonstruirali zadnje ure tega 45-letnega ponesrečenca. Skoraj zagotovo se je vzpel iz doline Schnals na glavni greben, kjer ga je ujela noč. Ob poti si je zakuril ogenj in si skuhal ter zaužil kos mesa, katerega ostanke so našli v prebavilih. Ugotovili so, da je bil sicer

vseh...
 1920...
 1921...
 1922...
 1923...
 1924...
 1925...
 1926...
 1927...
 1928...
 1929...
 1930...
 1931...
 1932...
 1933...
 1934...
 1935...
 1936...
 1937...
 1938...
 1939...
 1940...
 1941...
 1942...
 1943...
 1944...
 1945...
 1946...
 1947...
 1948...
 1949...
 1950...
 1951...
 1952...
 1953...
 1954...
 1955...
 1956...
 1957...
 1958...
 1959...
 1960...
 1961...
 1962...
 1963...
 1964...
 1965...
 1966...
 1967...
 1968...
 1969...
 1970...
 1971...
 1972...
 1973...
 1974...
 1975...
 1976...
 1977...
 1978...
 1979...
 1980...
 1981...
 1982...
 1983...
 1984...
 1985...
 1986...
 1987...
 1988...
 1989...
 1990...
 1991...
 1992...
 1993...
 1994...
 1995...
 1996...
 1997...
 1998...
 1999...
 2000...
 2001...
 2002...
 2003...
 2004...
 2005...
 2006...
 2007...
 2008...
 2009...
 2010...
 2011...
 2012...
 2013...
 2014...
 2015...
 2016...
 2017...
 2018...
 2019...
 2020...
 2021...
 2022...
 2023...
 2024...
 2025...

Pastirji s svojimi čredami na pomlad prečkajo zasneženi ledenik pod sedlom Hochjoch (2875 m).

krepak, a vendarle ne najboljšega zdravja. Opazili so prelom na enem rebri in precej črnine v pljučih, kar je bila posledica zimskega bivanja v zakajeni koči. Opazili so tudi, da so ga boleli sklepi, ki si jih je skušal zdraviti s tetoviranjem. Našli so – pod kolena in v zapestju – 47 črtic in dva križka, narejena z vbodi in z uporabo oglja.

Vsekakor je bil možak kar izkušen gornik, saj je bil za visokogorje dobro opremljen. Bil je trdno opasan s tkanino, nosil je golenice, ogrinjalo iz kozje kože, usnjeno obuvvalo, podloženo s finim senom, kučmo iz medvedovega krzna in zelo dobro spleteno pelerino iz močnih travnatih bilk, kar ga je varovalo pred vetrom in dežjem. Nosil je nekakšno vrečo in v njej vsakršno kramo, tudi orožje, lok in v tulcu 14 puščic, a sta bili le dve že naređ. Ugotovili so tudi, da se je nesreča zgodila pozno pomladi, saj so v prebavilih našli ostanke rastline, ki se razrašča le v tem času (*Ostrya carpinifolia*).

Ko se je odpravil čez glavni greben na severno stran, se je vreme najbrž nenadoma poslabšalo; začelo je snežiti, zašel je ter omagal ali zdrsnil in se poškodoval. Zamedlo ga je, sneg, ki je potem poledenel, ga je pokrnil – in ohranil.

Kraj, kjer so ga našli, je zadnja leta obiskan; lahko bi rekli, da zlasti Tirołci z obeh strani meje dobeseđno romajo na preval, kjer so našli davnega rojaka. Kraj je označen s kupom skal in spominsko ploščo, na kateri piše, da je bil tu najden »človek s Similauna«.

Planinci gredo na turo po sledi pastirjev in njihovih čred. Iz vasiće Kurzras v višini 2011 metrov se vzpno do kočice Bellavista (2842 m), ki je odprta od sredine junija do konca oktobra (0473/662-140). Pot je markirana belo-rdeće. Nato prečkajo preval Hochjoch (2875 m) in se spustijo v dolino Rofen. Spotoma se izogonejo strmim snežiščem po poti, ki se drži morenskega skalovja. Pridejo do kočice Hochjoch (2412 m) in potem v idilično vasiće Vent (1895 m). Hoje je kar za lepih osem ur.

V vasi prenoćijo in se naslednjega dne vraćajo. Iz Venta se vzpno po dolini Niedertal do kočice Martina Buscha (2501 m), ki je odprta od začetka julija do konca sep-

Tako nekako je bil za hojo po visokogorju pred dobrimi petimi tisoćletji opremljen Ötzi.

Led in sneg sta se jeseni leta 1991 nenadoma naglo stopila in odkrila ponesrečenca spred 5300 let – zdaj že legendarnega Ōtziya.

tembra (0043/525-48-130). Potem naskoĉijo preval Niederjoch in se spotoma po robih izognejo ledeniku; smer je oznaĉena s kamni. Na prevalu je Similaunska koĉa (3019 m), ki je odprta od konca junija do konca septembra (0473/669-711).

S prevala veĉina »skoĉi« v hrib do kraja, kjer so naŝi Ōtziya. Pot je oznaĉena z rdeĉimi markacijami in kamni. Najprej se vzpno na hrib Jochk6fel (3143 m), za katerim je že legendarno najdiŝe. Do tja je od koĉe približno ura hoda; pot je zaradi snega kar zahtevna. V koĉi so na voljo vodniki.

Sledi sestop v Vernagt, vas ob umetnem jezeru v viŝini 1711 metrov. Hoje je od Venta do Vernagta (brez obiska najdiŝa) dobrih osem ur. Veĉina planincev v Similaunski koĉi prenoĉi. V dolini Schnals so na voljo tudi gorski vodniki (0473/679-148) za celotno turo. V poletnem in zgodnjejesenskem ĉasu, ko je izlet edino priporoĉljiv, vozijo med Vernagtom in Kurzasrom (7 km) redni avtobusi (6 voŝenj dnevno). Izhodiŝni kraj Vernagt je od Merana oddaljen 30 kilometrov.

Visoko nad vhomom v dolino Schnals stoji na izpostavljeni viŝini romantiĉni grad Juval. Leta 1983 ga je že razpadajoĉega kupil slavni alpinist in pisatelj **Reinhold Messner**. V gradu hrani tri zanimive zbirke – tibetanske umetnine, maske s ŝtirih celin in slike z alpinistiĉno tematiko. Grad Juval je na ogled od aprila do konca junija ter od zaĉetka septembra do sredine novembra vsak dan, razen ob sredah, med 10. in 17. uro.

Sam Ōtzi je od lani na ogled v arheoloŝkem muzeju v Boznu (Bolzano) – Museo Archeologico dell' Alto Adige, Via Museo 43, (0471/982-098). Davni ponesreĉenec poĉiva v zastraŝenem steklenem neprebojnim sarkofagu, v katerem je stalna temperatura 6 stopinj pod niĉlo in vlaŝnost med 96 in 98 odstotki. Kopija je na ogled v vasi Naturns pri vhomu v dolino Schnals, in sicer doma pri »stricu Taaju«.

D. K.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŢNICO

LEP DAN KLIĀE

ŢELJKO KOZINC

To je knjiga, ki bo zanesljivo naŝla dovolj ŝirok krog bralcev – tistih obiskovalcev narave, ki jim mora kdo s prstom pokazati, kaj je kje res lepega in zanimivega. »Lep dan kliĉe« novinarja in pisatelja **Ţeljka Kozinca**, 368 strani debela knjiga, ki jo je novinarjem prve dni oktobra predstavila ljubljanska zaloŝba Modrijan, je že tako delo; ko ĉlovek prebira Kozinĉeve opise 150 izletov po Sloveniji, kar ne ve, kam naj bi se najprej odpravil, saj mu je malone vse manj znano ali popolnoma neznano. Kot piŝe avtor v uvodu, se je izogibal mestom in razglaŝenim turistiĉnim krajem, z veseljem pa obiskal in opisal nekatere manj znane in celo neznane izletniŝke toĉke, le da so lahko dostopne in za povpreĉnega peŝpotnika ne prenaporne. V teh izletih je zajetih 41 naravnih znamenitosti, 32 vasi, trgov in manjŝih pokrajin, 19 gora in hribov, prav toliko cerkv6, 16 gradov, 11 zgodovinskih pomnikov in 10 arheoloŝkih najdiŝ. S 433 barvnimi fotografijami ilustrirana knjiga na prvi pogled spominja na klasiĉen turistiĉni vodnik, v resnici pa je v teh marsikje literariziranih potopisih pisec zdruŝil svoja globoka doŝivetja in iskriva razmiŝljanja. Vseh 150 predlogov za izlet je predstavljenih kot ĉudovita lirina pesnitev o slovenskih pokrajinah in njihovih prebivalcih, kot pravi urednik knjige, sicer nekdanji alpinist **Jure Senegaĉnik**. Ker je Kozinc tudi prijatelj gor6 in

navduŝen gornik, je v tej knjigi opisanih tudi precej laŝjih planinskih izletov.

Z dovoljenjem avtorja in zaloŝbe Modrijan za pokuŝino objavljamo nekaj Kozinĉevih predlogov za izlet, ko lep dan kliĉe v naravo. (Op. ur.)

KOZJAK

- Potok in slap Kozjak
- Italijanske vojaŝke utrdbe iz prve svetovne vojne

Dostop: Iz Ljubljane do Kobarida 116 km, iz Kobarida do Napoleonovega mostu ŝe kilometer, nato pol ure peŝ.

Bliŝnji izleti: Tonovcov grad, Gregorĉiĉev slap, Breginj.

***

Slapovi so kakor dekleta. Teŝko se odloĉiŝ, katera je najlepŝa. Le na natezalnici, ko bi mi pretili, da bom izgubil ŝivljenje, ĉe ne bom zadel imena najlepŝega slapa pri nas, bi poskusil sreĉo in rekel: Kozjak.

Kdor hoĉe iz Kobarida skozi gruĉasto Dreŝniĉo pod razbrazdane strmali Krna, mora ĉez trdno zidani Napoleonov most na Soĉi. Takoj za mostom je dobro pustiti avto in se po ledeniŝki travnati polici napotiti v zarezo pod Polovnikom, v grapo, ki najprej ne obeta niĉ posebnega, saj je nad njo nad senoŝetnimi strmali videti od pomladnega potresa 1998 tako nesreĉno prizadeto vas Magozd. Markacije peljejo tudi k italijanskim utrd-

Velika naravna kupola, v kateri se izteka slap Kozjak.

Foto: Željko Kozinc

bam iz prve svetovne vojne; sploh obnovljena pot kar pretirano sledi nekdanji vojaški cestici. Napisi napovedujejo, da je do slapa pičlih 15 minut hoje. Poloti se te nejasno vznemirjenje, kot bi vstopal v neznani tempelj. Kdaj pa kdaj ob neprestnem potočku zaplahuta hladen piš, kot izdih gora, in pričakanje se zatesnjuje, zakaj deber je vse tesnejša, začenja se zvijati in kot odrta rebra kazati svoje uvite kamnite sklade iz vse temnejšega apnenca. Vršanje dreves, ki ga je bilo slišati od gori, nad grapo, kmalu preglasi bučanje svetle vode, ki pod še enim vojaškim mostom pada v zeleno zaseko. Zdaj si že lažjih nog, ker se že zvedavo oziraš po cilju. Kmalu se znajdeš v velikanski naravni kupoli, v katero ti pomagajo stopnice in varni lesení mostovži, ki so jih naredili prizadevni kobariški turistični delavci. Skladi v tej kupoli so se kot v dolgih porodnih mukah privzdignili in poševno skrčili, vrh njihovega svoda pa je velikanska reža, skozi katero bi se nemara tudi podnevi dalo videti zvezde, če... če se na dnu reže kot bleščec bel šal ne bi svetlilak šumen vodni pramen. Dobrih dvajset metrov globoko se slap Kozjak navpično zliva v zelen tolmun, ki je tako čist, tako presojen, da bi še Soča zazelenela od zavisti. Kot bi zrl več en porod, v katerem se ustvarja lepota.

Ko se po zložni poti vračaš v Kobarid, znenada in nepričakovano, ko še nisi iz grape, dihne vate topli vzbuh iz širokih ust Spodnje Soške doline, od tam, kamor že zaide kakšen galeb in se začenja Sredozemlje.

OKROG

- Razgledni hrib nad Mirsko dolino
- Cerkev sv. Barbare na vrhu
- Turizem na vasi

Dostop: Iz Ljubljane do Šentruperta v Mirski dolini 49 km, od tam na Okrog uro hoda.

Bliznji izleti: Vesela gora, Kum, Klevež, Sevnica.

***

Nad staro kmečko pokrajino med Mirsko dolino in Kumom, ki jo je šele v zadnjih letih prepregla kakšna asfaltirana cesta, se dviga hrib Okrog (523 m). Drznil bi si trditi, da večina še tako zapriseženih izletnikov še ni stala na njegovem vrhu. A koliko je pri nas kucljev, s katerih v jasnem vremenu vidiš »pol Slovenije«, če se le zasukaš na peti: hkrati njeno severno in njeno južno mejo. Pa nikar ne recite: Slovenija je pač majhna. Kar ni daleč, je pa lahko globoko.

Na odročni Okrog se niti ni treba posebno potruditi. Iz Šentruperta v Mirski dolini se peljete na vzhod mimo gradu Škrljevo in vasic Ravnik naprej po kažipotih, ki so jih skrbno zakoličile turistične kmetije. Končno parkirišče je slabih deset minut hoje pod vrhom. Če vas najprej vleče v gostilno, imate prosto cesto do njenega dvorišča. Kogar pa kliče lep razgled in si hoče razjasniti srce in oko z lepoto narave, naj pusti avto že pri Škrljevu; uro hoda bo imel na Okrog. Lahko si izbere tudi označeno pohodno pot Šentrupert-Zadruga-Okrog-Vesela Gora; za obhod in ogled teh krajev bo porabil pet ur. To pot si radi izbirajo za svoj izlet šolarji za praktični pouk o pojmih: dolina, ravnina, kotlina, gričevje, hrib, potok, vinograd, delo v vinogradu, čebelnjak, sadovnjak, delo na polju, hlev, kmečko orodje in kmečki stroji, domače živali, gozd, rastlinstvo in živalstvo v gozdu, gozdni sadeži, vrt, delo na vrtu, naselje, vrsta naselij, odvisnost vasi od mesta in mesta od

Prisojna vinogradniška pobočja Okroga, s katerih je lep pogled na Mirsko dolino.

vasi, trg, tipologija dolenskih hiš, orientacija, zemljevid, kompas, elementi kulturne dediščine, časovni trak, primerjava prometa v mestu in na podeželju... Kakšna učilnica! Da človek pade okrog.

Nomen est omen: okrog in okrog boste po grških šteli vasic in cerkve, še posebej na jugovzhod proti Mirski dolini in naprej proti Suhi krajini, Rogu in Gorjancem. Na sever bo zastiral pogled bližnji kopasti Kum. Kakor da bi to mehko, toplo deželo branil pred severnimi ve-

trovi. Kakor da zaradi tega valovje hribcev in lok nikjer ne vzkipi. Vse je spokojno in zaobljeno. Vasice vam mežikajo s prešerno mirnostjo. To je od tega, ker se sonce odbija od velikih šip na novih in prenovljenih hišah. Pri nas ni več vraž in pripovedk, bi hotele reči. Ni več toliko revščine. Pri nas Prežihov Vóranc ne bi več napisal tistih žalostnih besed izpred šestdesetih let: *Hodil sem morda po najlepših krajih sveta, po krajih, ki so po svoji legi, po svojem modrem nebu in po svojih prečudovitih barvah najljepši na Slovenskem... A če bi mi kdo ukazal... naj si tukaj priskrbim vsakdanji kruh, bi onemoglo zajokal in tvegano čakal svojega konca. Kaj pa pravdarske strasti, alkohol, jetika, socialne krivice? Koliko je še tega? Ali še velja za te kraje pregovor: *Kajža je rajža in če gospodar ni na rajži, pa kruha ni v kajži?* To je stara, še danes od hitrih prometnih tokov odmaknjena Slovenija, v birokratskem jeziku označena za tako imenovano demografsko ogroženo območje. Le od prisojnih gor in skopih strmih njiv, *kjer zraste žito žabi do ušes*, je težko živeti, službe pa so daleč. Nekateri kmetovalci si želijo priboljšek tudi od gostov. Bi vi poskusili to gostoljubje?*

Vrh Okroga je stara cerkvica sv. Barbare. Ogoljena se zdi, kot da bi jo rade obiskovale strele. Prezidana je bila velikokrat, kot da so jo uničevali požari. Umetnostno-zgodovinski snob bo nad njeno spomeniško vrednostjo le odmahnil z roko. Saj je zaradi številnih prezidav res težko odkriti sicer častitljivo stavbno jedro: gotski rezbiterij je bil zgrajen že pred 650 leti, ladja pa leta 1651. Novejši, čeprav se zdi star, je 30 metrov visok zvonik, ki je bil pozidan leta 1837; a kljub vsemu daje vtis, kot bi bila cerkev rasla iz mitične davnine, ko je bilo tu na Okrogu kultno svetišče, ob katerem so Kelti za dan živih, okoli današnjega prvega maja, kurili kresove. Kdove katera beseda je v ljudeh okoli Okroga ostala za njimi, kdove kateri običaj? Morda trdoživo veselje do življenja, pojoča govornica?

SLAVNIK

- Tisočmeterska gora, ki je kot razgledni stolp nad Tržaškim zalivom
- Zanimivo pomladno rastlinje
- Pozidan vrh

Dostop: Planinske steze iz Podgorja (ura in pol), s Socerba mimo Petrinje in Prešnice (4 ure), iz Hrpelj pri Kozini (dobre 3 ure), iz Hrastovelj (4 ure). Iz Hrpelj pelje na vrh cesta: 11 km.

Blížnji izleti: Podgorski kras, Socerb, Hrastovlje, Strunjan, Sečovlje, Krkavče, Osp.

* * *

Gledati na našo obalo kot s stolpa, visokega 1000 metrov, in ne biti v letalu: kje je to mogoče doživeti?

Na Slavniku, na tem docela noro zraslem, svojeglavem vršacu (1028 m), ogolelem od vetra in voda. Že res, da je na njem najlepše spomladi, ko se med drugim cvetjem tu razprejo tudi narcise in zlati koren, v zavetju

Pogled na jesenski Slavnik iz Petrinje, v ospredju cerkev sv. Boštjana.

borov pa razkošne potonike in perunike, vendar je to gora za izlete v vseh letnih časih. Do višine 850 metrov je poraščena z borom in listavci, blaga vršna pobočja pa so travnata. Nekoč so jih kmetje iz vasi pod Slavnikom redno kosili, ali pa so na njih pasli ovce. Raje se nekoliko pomudite na teh pobočjih, da vas sam vrh prehitro ne razočara. Na njem se namreč drenjajo Tumova planinska kočča, 30-metrski televizijski stolp, postojanka obalnih radioamaterjev in temelji meteorološke radarske postaje, katere nadaljnjo gradnjo so s skupno akcijo ustavili prebivalci vasi pod Slavnikom, predvsem Podgorci.

Kak dan, ko burja naznani lepo vreme, boste na Slavniku morda razširili roke in zavpili kakor Leonardo Di Caprio v Titaniku, da ste kralj sveta. Imeli boste enega treh, štirih najlepših razgledov v Sloveniji: do Benetk in Visokih Tur ter Dolomitov, še najlepše pa boste gledali doli pod noge, na 500 višinskih metrov nižji, vrtačasti Podgorski kras, na samotne in pohlevne kraške gmajne, ki prekrivajo čarobna podzemlja, na vasice sredi trdedga kamenja. Dimi iz domačih ognjišč so speti v zabrisano, temno-svetlo podobo. V njih čutite vonj po pršutu in trpkoo sladkosti terana. Razmišljajte, kaj bi se zgodilo, če bi prišli v eno teh vasi in se usedli k vaškemu vodnjaku. Kako dolgo bi vas samo opazovali izza zakritih oken? Bi vas kdo povabil na polento? Bi se vi sami povabili h kakšnemu ognjišču?

Na Slavniku je lepo dočakati sončni zahod, zlasti v jasnih jesenskih ali zimskih dneh. Žareča krogla tone v sinji čad, na vzhodu pa se skupaj z lučicami v dolinah že prižigajo zvezde.

Ko se peljete na morje, vam ni treba zmeraj tako drveti mimo Kozine in Petrinj. Saj lahko morje počaka. Iz Hrpelj vas na vrh Slavnika pripelje 11 kilometrov dolga cesta (če že ne morete brez avta), iz Prešnice pa je dve uri peš po markirani poti, ki ima številko 1. Res, hodili boste po enem zadnjih odsekov slovenske planinske transverzale od Pohorja do morja. Vendar na prvi (ali zadnji) tisočak. In Titanik pod vami se za zdaj še ne bo potopil.

BOHINJSKI UTRINKI

PRIDE ČAS, KO SE SRCE ŽELI UMIRITI

MARJAN BRADEŠKO

Jesen v Bohinju. Mnogokrat sem tekel skozenj, še ozrl se nisem na jezero, ne tja gor v senožeti Rudnice, pogled se ni ustavil niti na Zajamnikih, izrezanih v temne poključke gozdove. Tudi Voje so bile dolinska zadeva; šele fužinske planine so bile deležne prve pozornosti. Višave in daljave so vabile.

Pride pa čas, ko se srce želi umiriti, pa čeprav za trenutek, ko se oko ozre tudi po dolini. Letošnja jesen se je odela v barve, ki so me ustavile. Listje je veter nosil po vlažni dolini, jezero je sivo čemelo tam pod gorami, delal se je večer. Ko smo pod noč mimo Hudičevega mostu stopili na čistino, je Tosc na koncu doline, rahlo poprhan, v sinjini večernega neba napovedal lepe dneve. V čarobnih barvah je zažarelo listje v Studorju, oranžna barva se je razlila čez zelene smreke, in vzhodno nebo, preko katerega so se umikali oblaki, je bilo zamolklo modro. Daleč v daljavi so se belile kape vrhov nad Soriško planino in slemena proti Ratitovcu. Noč je legla v dolino.

KOT IZ LETALA SE ZAZREŠ V STANOVE

Megleno pokrivalo je viselo nad Bohinjem, ko smo se naslednje jutro odpravili na Blato. Zaliv je segal nekam v sredino Suhe, na Blatu je ležala slana. Mrzel veter se je zaganjal z vrhov in je na robu proti Krstenici že kar dobro hladil. Dan pa je bil jaseen, pogledi so komaj našli obzorja, tako daljna so bila. Planina je že pred časom zaspala svoj zimski sen – le neizmerno rumeni macesni so jo še poživljali.

Za mraz bolj občutljivi del družine si je poiskal zavetje ob leseni steni stanu, mene pa je pognalo naprej. Na rumeni rob nad Vojami, levo na Krsteniški Stog, ker pa je bil Jezerski tako lepo bel, se seveda še nisem ustavil. Nikjer ni bilo nikogar, le zadnje rumene trave in snežni poprhi. Nad Jezerci pa prelestna zimska pokrajina, kot daljna, snežna pogorja velikega sveta. Pa so bili le Debeli vrh in vsi tisti dolci med njim in Škednjovcem že tako lepo zasuti in nagubani, da je opoldansko sonce ustvarilo svetlobe in sence in tisti svet naredilo še bolj izgubljen, kot je. Triglav je bil z vrha prav blizu, Mišeljska planina in Velo polje nekam mrzla, Voje pa globoko spodaj še vse zelene – kot bi nekdo vanje razgrnil veliko zeleno preprogo. Daleč v daljavi, na temnomodrem ozadju, so se belile konice Stola, Kočne, Grintovca. Veter je bil na vrhu še najbolj prijazen.

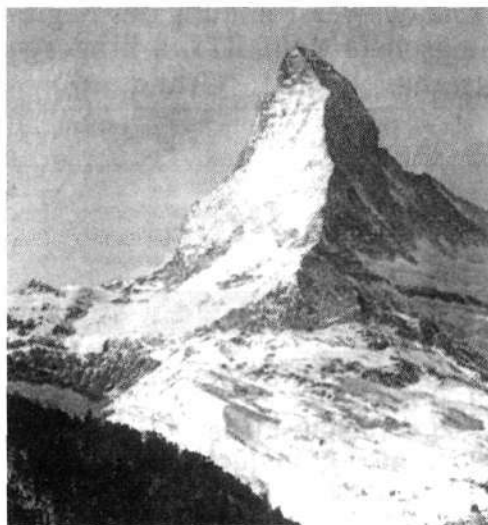
Čakanje na mrazu pa kljub vsemu ni prijetno, zato sem se brž zapodil navzdol in kaj kmalu smo se mimo lovске kočice že vračali po robu nad Blatom. Kot iz letala se zazreš v tiste stanove, nekakšna siva piščeta na planini. Megla v dolini se je razkadila, čez Spodnje Bohinjske gore pa so se že prekucovali tisti vrtinčasti oblaki, ki prinesejo dež.

In vendar je bil veter dovolj močan, da naslednji dan ni

bilo ne megle ne dežja. Je pa zato pošteno zeblo, listje je plesalo po zraku, da je bilo veselje, in ostali smo v dolini. Končno smo si vzeli čas za Voje – čez vse senožeti, travnike, ob vodi, k slapu, lovski opazovalnici... V gorah je bučal veter, brilo je po dolini, toda dan je bil sončen in hribi tako vabljivi. Obujal sem spomine na dogodke v vseh tistih pobočjih, na dneve, ko sem v globokem snegu ril v gosti megli skozi Jurjevčevo vrtačo soncu naproti, ko sva z bratom na enodnevni poti iz Mojstrane čez Triglav tekla v gosti temi po Vojah v Bohinj, da ujameva zadnji avtobus, na umirjene vrnitve z gorá čez mehke travnike Uskovnice...

Veter je začel izgubljati moč in jug je poganjal oblake vse bolj nad dolino, razvlekli so se z grebenov po pobočjih in večer ni obetal nič dobrega. Dež je naslednji

Matterhorn raste

Geologi so vzeli najbolj znan razpoznavni in zaščitni znak Švice, Matterhorn, pod drobnogled. Z najmodernejšo lasersko in satelitsko tehniko bodo zdaj to goro pri Zermattu na novo izmerili. Švicarji že od leta 1930 navajajo na zemljevidih in v vodnikih za to impozantno goro višino 4477,6 metra. Italijani, ki imajo sicer na svojem ozemlju največji del gore, ne pa tudi njene sončne čokoladne strani, označujejo od leta 1989 njen vrh z meter večjo višino. »Vsekakor je mogoče, da se je je od leta 1930 nabralo še za en dodatni meter,« meni švicarski geolog **Martin Vögele**. To pojasnjuje z dejstvom, da afriška celina znatno pritiska proti Evropi.

dan pošteno pomil pokrajino, ob pomoči vetra pa dokončno ogolil drevje in ga spremenil v zimsko podobo.

DAN, NAMENJEN JEZERU

Petkovo jutro nas je zavilo v gosto, vlažno meglo. Vendar smo se njenega objema otesli že na Koprivniku. Poključka barja so bila povsem bela – toliko slane, da je bila pokrajina čisto zimska. Nikjer nikogar, le motorna žaga, značilna spremljevalka jeseni, je semintja zmotila gluho tišino. S planine Jelje smo zrlji v megleno dolinsko morje, tu pa je v zavetju ob leseni ograji soncu še uspelo izvleči zadnje moči, preden mu jih bo zima dokončno vzela. Bil je dan za fotografije in na Zajamnikih so se hišice, že tako postavljene v vrsto, še bolj imenitno nastavile objektivu. Rahle koprene so se razvlekle čez nebo, veter jih je umetelno zavil in film je kar požiralo. Prelesten dan, ki nam je tisti rob nad planino še bolj globoko zapisal v spomin.

Popoldne je veter počistil tudi dolino in k hoji so me zvbili še zeleni pašniki Rudnice. Kot bi kdo vzel glavnik in nežno razčesal tisto bujno zeleno travo, ki kljub koncu oktobra še vztrajno zeleni. Samotni seniki, rumene osamljene breze, temne smreke – in beli vrhovi v Triglavskem pogorju. Jezero je ujelo zadnje žarke son-

ca, ki je ravnokar lezlo nekam za Podrto goro, in valovi so pošiljali odblesek po vsej Zgornji dolini. Na vrhu Rudnice pravi letalski pogled na raztresene vasi, Ribnico, ki se vrezuje v poključke gmajne, visoko gori pa čistina, kamor se je dela planina Zajamniki. Zjutraj z ene, zdaj z druge strani doline pogledujem dolinsko dno. Mrak lega v gozd na vrhu, lovška kočica je komaj še razpoznavna, jezero je le še sivomodra ploskev... Le Debelega vrha in Triglava se še dotikajo žarki sonca, ki tone za obzorja. V Fužini kmet kosi zadnjo travo – vse je treba porabiti, krave je bodo vesele. Večer se je prevesil v jasno noč.

Končno je prišlo na vrsto jezero – nekoč za kratko leto osvežitev po tridnevni turah, danes mu bomo namenili več časa. Kar obkrožiti smo se ga namenili. V ranem dopoldnevu se je drevje ogledovalo na sicer povsem mirni gladini, poprhani vrhovi v daljavi so sliko le še dopolnili. Pod Vogarjem se oziram v popolnoma golo drevje, ki ga je obdelalo četrtkovo deževje, le kakšna zelena smreka se je vrinila vmes za popestritev. Jezerska obala pa je tako prijetna, mirna in spokojna – nekatere bukve so zadržale še nekaj listja, ki rdeče žari v opoldanskem soncu. Ukanc je zelen, sončen in poln prijetne toplote, ki se zliva z s soncem obsijanih pečevij nad Komarčo. Tolmuni Savice so še bolj zeleni in ribe v njih leno lebdijo – saj je dan vendar brezčasen. Druga, senčna stran jezera, ob cesti, je manj prijetna, pa vendar jo poživi idilična cerkvena sv. Duha, ko pa smo bližje Ribčevemu lazju, kuliso spet dopolnijo rdeče bukve okrog čolnarnice. Nenačuden mir vlada, gore na obzorju so prisojne, utaplajo se v zimski čas, ki prihaja – nekoč je v duše prinašal mir.

Smreka, visoko nad Mašunom

MILENA OŽBOLT

*Skozi stoletja
kljubovaje vsemu
je dozorela*

*in viharjem
prepuščila hrepenenja,
naj jih odnesejo
divje sape
kamor se jim zahoče.*

*Legla je,
okleščena in grčasta
med kamne*

*visoko nad Mašunom
kjer tišina ziblje
gozdne skrivnosti.*

*Tisočero
skoraj nevidnih življenj
v zemljevidih vlaken
zanikuje njeno mrtvost*

*in droben mah
greje noge sosedov,
ki molče opazujejo
njeno spreminjanje.*

OSAMLJENA JESEN

Tudi pred dvema tednoma je bilo tako. Povsem drugačen dan – težki oblaki so viseli nad Bohinjem, mokro listje je omahovalo z dreves in rahlo je pršelo. V Suhi sva srečala reševalce, ki so šli po lovškega psa, ki se je »zaplezal« nekam v pobočja nad slapom. Z Blata sva se z Urško v umirjen jesenski dan odpravila proti Lazju. Mokre skale na poti, smreke, ovešene z vlažnimi biseri, z grebenov semintja seže veter tudi dol v gozdove in drevje se otresa vsega, kar pred zimo še ostaja na njem. Laz je mračen, zeleno dno in sive hišice, nad njim pa nizka oblačna streha. V robovih Debelega vrha buči veter, na Ogradih občasno sčefra oblačno pokrivalo in rumene trave popestrijo sivino. Stan, kjer smo nekoč prespali, je zdaj zaklenjen – koliko spominov me veže nanj! Pozni večerni prihodi z mesečevih vrhov, zgodnje jutranje slane in dolgi dnevi pred nami... Sprava se pod nadstrešek enega od stanov in pomalica. Hladno in vlažno je, potoček še živahno žubori. Samotna pot proti planini Jezero je še bolj osamljena – popoln mir, ki prihaja vsako jesen. Rumeni macesni premagujejo monotonost dne in v Kredi veter že igra prve akorde zimske pesmi. Jezero temno ždi v kotanji, le okrog kočice je živahno, saj je kljub navidez neprijaznemu vremenu prišla iz doline velika skupina nadebudnih otrok.

Ko se skozi Suho vračava v dolino, vem, da se bomo sem vračali še mnogokrat.

Z VRHA ŠPIKA POD PONCE IN MIMO TREH MACESNOV V DOLINO

DVA ALI TRIJE?

DUŠAN ŠKODIČ

»Visoka Martuljska Ponca. Končno!« je polglasno zamrmral Tine in se razkoračil na robu severne stene, znane lepoticice z gorenjskih razglednic. Marjanca, ki je pristopila, se je vsa zardela v lica oprijela njegove rame in pogledala globoko v dolino.

»Drži me, no, če si me že zvlekel sem gor!« je po mačje zasadila prste vanj in se pogumno prevesila nad steno, da so se prepadi pred njenimi očmi poravnali in je dolina spodaj postala zemljevid brez merila. Prsi so ji utripale v visokem ritmu, takoj je hotela preveriti, če je bil napor vreden vsega truda, ki ga je prestala danes in včeraj. Dolina je kipela od zelenja in oči so zadovoljno vpijale in srkale temno zelenilo iglastih gozdov. Svetlo-modri trak mlade Save se je vlekel pod svetlo obsijanimi travniki in rjavimi polji. Vasica Srednji vrh je ždela na zeleni terasi, obliti z julijsko pozlato, kot jatica izgubljenih piščet.

»Ti je všeč?« ga je zanimalo.

»Naj ti bo, tokrat si jo odnesel,« je bila prijazna. Sedaj je bilo že bolje. Ni več zeblo, tuji noge niso več bolele. Oprostila, no ja, skoraj oprostila mu je tudi tisto hladno grapo, po kateri jo je zvlekel na greben; o njej je spodaj dejala, da gre skozi kvečjemu tri dni po smrti in še takrat z rahlim odporom. Ni se držala svojih trenutnih odločitev, bila je še premlada za trdna stališča in to jo je včasih jezilo. Rada ga je imela, a nekje v sebi se je bala ženske, ki je vzkliła iz nje. Ni še vedela, kaj jo lahko ustavi, kadar ji poženejo peruti spoznanja. Trenutno je bil Tine. »Moj Tinček«, ga je včasih potegnila za zaliske, da je zastokal. Pekilo jo je, ker so bili hormoni, ki so včasih divjali po njenih žilah, še vedno močnejši od nje. Ampak – življenje je lépo!

»Lepó!« je naglas ponovila zadnjo misel.

Vrh je bil začuda zelo prostoren in poravnan, kakor stolp od vseh strani dobro branjene trdnjave. Na vrhu Špika je stalo nekaj ljudi. Z mogočne Ponce je videti tako ubog v primerjavi z imponantno kuliso iz Gozd Martuljka. Tine je vlekel na dan malico, Marjanca pa se je potikala okoli možica in po prostranem vrhu, nakar je razočarano ugotovila, da ni nikjer žiga, ki bi ga lahko odtisnila na zadnjo stran planinske izkaznice, kjer je bil prostor za prav posebne vrhove.

»Po teh vrhovih ne potekajo nobene vezne poti,« jo je poučil. »Saj te bom slikal zraven možica, da se boš lahko pohvalila nejevernežem!«

»Lepo te prosim, a se ti je zmešalo? Saj veš, da bosta moja dva znorela, če bosta videla, po kakšnih skalah vlačiš njuno mladoletno hči! Mami sem obljubila, da bova šla le mimo slapov in Za Ak, fotru pa se je še to zdelo prenevarno, pa sploh nikoli ni bil tam, kolikor vem.«

Ah, ti njeni stari! Tinetu niso bili ravno naklonjeni, o tem

Amfiteater za Široko pečjo

si je bil na jasnem. Pa mu žal besede nikoli ni nihče rekel – ampak saj nekaterih niti ni potrebno izreči, pa človek to preprosto začuti. Lahko se je tolažil s tem, da ga imajo le za slabo partijo in nič drugega. Baraba ni bil. A v nekaterih pogledih jih res ni razumel; manjkala jim je tista odprtost, katere je bil deležen doma, kjer so bili štirje otroci. Z njenim starim se nista najbolje štekala, vsakič, ko jo je peljal v hribe, sta se morala nekaj izmotavati in delno tajiti cilj, kar ni bilo preveč pametno. Verjetno je šlo zgolj za očetovsko ljubosumnost, in prav mučno se je počutil, ker je oče dajal vtis, da mu jo le s težavo zaupa za tisti dan, ko ne bo držal roke nad njeno senco. To njegovo nezaupanje ga je grizlo. Predvsem pa ni mogel razumeti, da je bil tedaj, ko je hči odšla na kakšen žur, čisto miren, če se je le vrnila do približno dogovorjene ure. Kot da mu je vseeno, če se nato cel večer zakaja s travo in počne ne vem kakšne neumnosti po skritih jeseniških pajzlih. Kajti tu, v dolini, se ji po njegovem ne more nič pripetiti!

Sedla je na zvito tridesetmetrsko osmico, ki jo je položil na skale, in vzela kruh s pašteto. »Od tehle paštet bova dobila zastрупitev z nitriti,« je vzdihnila.

Nad glavami sta jima zdrsnili šumeči senci. Kavki, ki ju 489

Čudno lepo je Pri treh macesnih

niso motili nobeni prepadi, sta se pripeljali po svoj delež. Oh, če bi lahko človek takole odletel s hriba na hrib!

Tine ji je našteval vrhove, ki jih še ni poznala. Tam nad Srednjim vrhom, s prstom je pokazal proti severu, je vrh Trupejeve poldne, kar pomeni, da mora biti sverno od njega tudi Trupej, ji je razlagal. Od tam se opoldne vidi sonce točno nad tem vrhom, zato ima tako ime. Ampak to je že na Koroškem.

»Pozabljaš, da pol leta vsako leto pri Trupeju nimajo prave ure, ker sistem ne dela na poletni čas!« se ji je dobro zdelo, ker je pomislila na to malenkost.

V daljavi so se bleščala koroška jezera, svetel trak Drave je nosil drobcena zrnca granita in dolomitnih skladov izpod drsečih ledenikov v zgornjem delu porečja. Tam v daljavi se je svetila temna konica, obložena z belimi oplatami. Grossglockner, ji je razkril Tine, in tam bolj desno, je pokazal nekoliko nižji, zato pa širši, z masivnimi ledeniki obdan vrh, je Ankogel, kjer si lahko gospôda tja v pozno poletje krha robnike na smučeh! Pri tem ga je osvrknila z očmi, saj jo je rad zbadal, ker so vsako leto smučali v Avstriji, kot da ni sneg v Kranjski Gori dovolj dober zanje. Ampak Tine se je delal, kot da ni bilo nič, zato se je spet usmerila v opazovanje. Nekoliko bližje, čez Tromejo, je opazila plečat hrib, na boku čudno podrt in z velikim rdeče-belim oddajnikom na vrhu.

»Kaj ne poznaš tega vrha?« se je začudil Tine. »To je vendar Dobrač nad Beljakom. Pred stoletji se je med silovitim potresom podrló célo pobočje in pod seboj pokopalo več vasi. Kar je ostalo, je zbrisala še voda, ko je čez nekaj dni prebila jez, ki ga je ustvarilo podrto skalojve, ko je zajezilo manjšo reko.«

»Grozno!« je dejala. Nekaj trenutkov sta bila tiho, že kmalu pa jo je zanimalo, kje bosta šla naprej. Pokazal ji je, kje se bosta spustila preko melišč: nad Kotli in mimo Treh macesnov v krnico Za Akom. V slabo voljo jo je spravilo le to, da se bosta nazaj spet plazila skozi tisto zopmo grapo. Ves čas je upala, da bosta sestopila kje

drugje, a kaže, da je to še najlažja rešitev. Spet se bo tresla na vrvi, on pa bo užival, ker jo bo imel takrat vsó v oblasti.

Pred vstopom sta se ustavila in Tine je razpletal vrv, ki se je spremenila v solato. Godrnjal je, zakaj se je vendar tako presedala na njej, da vsaka zanka, ki jo sedaj razvozla, naredi tri nove. Ko jo je vendarle navezal, sta se počasi in zanesljivo spustila v grapo. Ni je priganjal; vedno ji je govoril, da nimata časa za naglico, kadar se je treba varovati. S tem si je pridobil njeno zaupanje in dokler je ni odvezal, se je pustila voditi kot ovčka. Še najbolj zoprna je bila krušljiva stopnja nekje na sredini. Ko pa jo je spodaj osvobodil vrvi, je bila spet tista neugnana Marjanca, ki ga je vlekla za ta sladke.

Po dolgem snežišču sta se drčala v konec Velike Dnine in ko se je sneg končal, sta tekla še naprej po meliščih, da se je vse prašilo. Gamsi, ki so lizali vodo ob robih topečega se snežišča, so jo splašeni od nadnega hrupa udri po žlebovih in policah v razbitine škrtatiške stene. Spodaj pod Enko, majhnim bivakom, obešenim v steno Ponce, sta si malo oddahnila. Marjanca si je brisala gojzarje, skoraj bele od prahu, ob sope ostre trave.

»Le kako so spravili vse to plehovje na tisto ozko poličko?« se je čudil Tine, ko sta si ogledovala včerajšnje prenočišče. Pri tem se je spomnil, kako sta včeraj že na začetku Krnice dohitela ostarelega lovca z velikim gamsjim čopom na klobuku in ugasnjeno čedro v ustih, ki se mu ni nikamor mudilo. Rekel je, da gre le malo po ogledih. Dobro se mu je zdelo, ko sta ga vprašala za vreme, mihal je z brki, kot bi ovohaval zrak, in na koncu zagotovil, da vreme bo, razen če kaj posebnega ne pride vmes. Očitno je bil velik hudomušnež. Aha, da jo bosta mahnila na Enko, no, no, jutri pa na Visoko Ponco, hmm, hmm, sta pa gajstna, resda sta, je bil poln hvale, ko je govoril kar s čedro med zobmi in z enim očesom meril Tineta, z drugim pa Marjanco. No, ja, vidva sta še mlada, mene pa trga po sklepih, že če jo od daleč gledam, je še pogodrnjal. Marjanca je malo zastokala, da

ima v čevlju kamenček in sedla na štor ob poti, da se sezuje, Tineta, ki se je tudi ustavil, pa je možak pucikal, da sta stopila še nekaj korakov naprej po poti...

»Je tole tvoja dečva?« ga je kar naravnost vprašal in ga pogledal s svojimi še vedno nenavadno živahnimi očmi.

»Je, kajpak!« je Tine malo presenečen priznal.

»Poba,« malo je pohrknil, »ti pa imaš srečo! Verjemi očesu starega jagra, ki je že precej videlo v življenju! Veš, tale tvoja žverca je nemirna kot dlan, polna živega srebra, in če se ji ne boš posvetil tako, kot se šika, ti lahko spolzi med prsti, da ti bo še na stara leta žal!«

Tine je kar gledal, kaj mu stari napleta o Marjanci, a ta se ni pustil prekinjati. Predel si je čedro v drugi kot ust in na hitro pogledal, če je dekile še vedno zadaj. Ko je bil zadovoljen, ga je pogledal v oči in potihno nadaljeval:

»Na bivak, praviš! Ja,« malo je postal, »tudi jaz sem svoje čase rad naščital ključ od kakšne bolj odmaknjene lovške kočice.«

Marjanca zadaj si je sedaj že zavezovala čevlji, zato je še na hitro dodal: »Pa še tale nasvet si zapomni: Zraven takele žverce nikdar ne lezi s polnim trebuhom! Če boš lačen kot volk, boš tudi grizel kot volk, najedel se boš že zjutraj! S polnim trebuhom rataš prehitro zaspan!«

Tine se je namuznil, lovec pa se ni dal:

»Le verjemi staremu jagru, dokler je čas; ko boš enkrat v mojih letih, boš lahko vsak dan večerjal!« Pomežiknil mu je po pobalinsko, vzela čedro iz ust, zaželel obema srečno pot, ker je vtem Marjanca že prišla do njiju, in zavil po potki, ki se je odcepila.

»Kaj pa ti je imel toliko povedati?« je bila zvedava.

»Aaah,« se je Tine v zadregi izmotal, »pravil mi je, da naj pazim na odcep za Veliko Dnino in tudi na pot, ker je menda zelo slabo opazna.«

»To pa le,« se je strinjala. »Danes res ne bi rada spala pod milim nebom.«

Šele malo pred mrakom sta prisopihala iz Krnice po slabi lovski stezi, nakar ji je s prstom pokazal mini bivak, ki je ždel pod previsom vsaj dvajset metrov visoko v steni, z jeklenimi žicami pripet na travnato poličko. O

kakšni poti do njega ni bilo niti govora. Še oko ga je težko našlo na tistem nemogočem mestu, a bila je že preveč utrujena, da bi sitnarila. Hočeš-nočeš, tu jima bo danes postlano. Nekako sta prilezla do bivaka, razen dveh mest niti ni bilo tako težko, kot je bilo videti od spodaj. Tone je izvlekel zatič na vratih – prva stvar, ki jo je opazil že od spodaj: neizpodbiten dokaz, da je zavetišče prazno. Bil je dobre volje, za razliko od Marjanca, ki tako majhnega bivaka do sedaj ni videla niti od zunaj.

»Saj je kot v tvoji bolhi!« je zaman skušala prikriti rahlo razočaranje. Vsekakor bo to njena najbolj robinzonska noč do sedaj. Toda ko sta se namestila, zunaj je medtem noč spustila svoj temni plašč na tiho zemljo, in je zaplapolala sveča in zašumel kuhalnik, po malem prostorčku pa zadišalo po sadnem čaju, je bilo spet lepo. Njen Tine je mislil na vse. Sladko ga je cmoknila, ko je iz nahrbtnika potegnili še pločevinko ananasa. Pa le ni vse v paštetah!

Vse res ne, a za zajtrk se ji vseeno ni izognila. Niti ni godrnjala, ker jo je še vse bolelo od trdega ležišča. Pravijo, da je to zdravo za hrbtnico, za vse ostalo telo pa sploh ne.

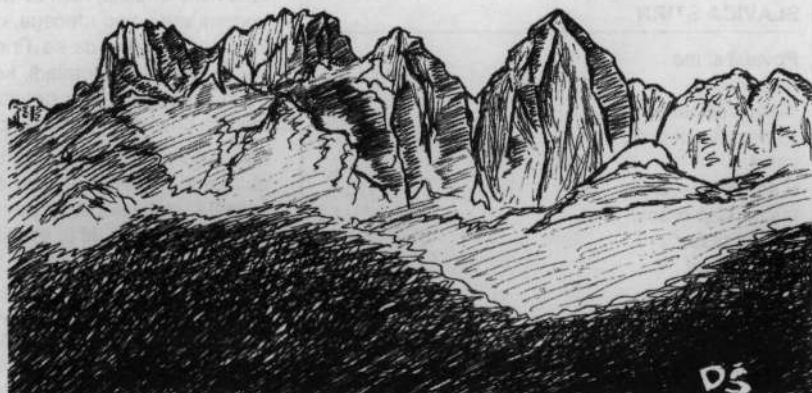
Kmalu pod bivakom sta zavila v desno. Tja se je stekala grapa med Veliko in Malo Ponco. Po porciji napornega ritja v rdeči drobljivi kamnini sta prisopla na sedlo. Do vrha ni bilo videti daleč, a brez vrvi si ne bi upala. Za en izlet je imela Marjanca plezanja čisto dovolj, vedela pa je tudi, da je ne bo silil še v eno, ker je imel glede tega neko svoje prepričanje. Povedal ji je, da imajo zanj gore različno težo in glede na zahtevnost, lepoto in misterij zbujaajo v njem brezpotja določeno spoštovanje. Kot taki, ki si to zasluži, lahko samo eni nameni tisti dan. Tudi druge si bodo še zaslužile svojega. Velika Ponca si ga bo nedvomno. To jo je navdajalo s ponosom in tudi Tine se ji je zaradi tega zdel vrednejši. Kdor ima čut in spoštovanje do narave, ne more biti slab človek!

Z mero previdnosti sta se spustila do prostranih melišč, ki so jih prepredale gamsje stečine. Izredno dolga melišča, spodaj izginjajoča v valujočih jezerih gorskega

Oltar

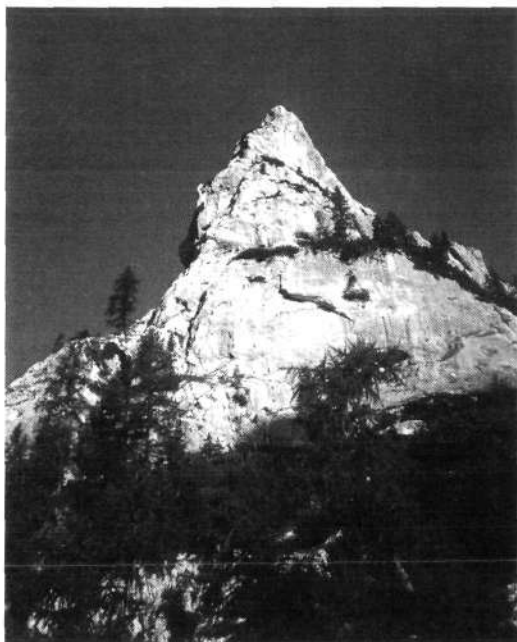
V. in M. Ponca

Spik

Martujška kulisa; skica s flomastrom

Foto: Dušan Škodič

Mali Matterhorn nad macesnovim gajem

Foto: Dušan Škodič

ruševja, so se izgubljala v dve čudoviti krnici: Pod srce in Za Ak. Vmes je bilo dvignjeno pleče, prekinjeno z velikimi vrtačami. Lahko bi sestopila tudi tukaj, skozi Kotle, pa se Tinetu ni zdelo tako lepo; v šali je dodal, da bi morala vzeti s seboj še ročko bencina, da bi si lahko oprala roke, ker je toliko gostega ruševja. Raje bosta šla mimo Treh macesnov, male jasice pod Široko pečjo, ki ji jo je že večkrat pokazal iz doline, tako markantna je bila z vseh strani. Desno zgoraj se je kazal Oltar, spustila sta se v levo in pri tem opazila velik trop gamsov, ki so prečili dolgo, v dva kraka razkldano melišče, zaradi osojne lege še vedno natrpano s snegom, ki je padalo med Ponco in Oltarjem.

Špik

SLAVICA ŠTIRN

*Povabil si me
na obisk,
skalni velikan.
Ljubeznivo mamiš,
vabiš.*

*S strmin sosednjih
bučen slap hrumi;
napaja tesen
nedostopno.*

*Strmim.
Za bežen hip
sva zlíta v eno.*

»Kačji jezik se imenuje,« je vedel Tine. Za vrhom Oltarja se je v grebenu pokazala škrbina Grlo. Tod čez jo bo peljal do Oltarja, ji je smeje se obljubil. Ampak iz nasprotne, mojstranske strani, ker je tam udobnejši bivač in zato, ker je tam tako pravično lep macesnov gaj pod našim Malim Matterhornom. Tja v njegovo nežno senco si bosta šla hladit mlade strasti in pit deževnico nebes!

Malo naprej od izteka Jugove grape sta obstala pred čudovito jaso. Sredi prostranih strmali se je kot po čudežu obdržala oaza nekaj macesnov, ruševja in mehke trave. Vse vpadnice plazov so se že precej nad njo cepile v obe smeri ter jo puščale vnmear med svojim pomladanskim besnenjem. Tu sta legla na hrbet in pasla poglede po mogočni steni Široke peč, naše zadnje deviške gore. Stebri so kot okameneli zublji tvorili vršni greben gore, ki je bila pravzaprav le zadnji ozek in dolg obrambni zid začetka Zlatorogovega kraljestva. Za njim se skriva lepa in skrivnostna krnica Amfiteater, dostopna le plezalcem skozi edini pravi vhod in izhod, ki je tako zaprta, da te lahko lastni krik po devetem zaporednem odmevu ugrizne v rit.

Marjanca je bila že malo lačna, zato se je lotila ostanka rozin, pozabljenih v žepu nahrbtnika, vse drugo sta že pojedla. Tine pač ni bil lačen. Sicer pa je tukaj čudno lepo. Od nekod so priplesale meglice, ki jih je popoldanska sapa vrtinčila kot kosme vate in trgala na kosce. Spodaj je kljub visokemu poletju vztrajalo prostrano snežišče. Če je prineslo zrak, ki je pred tem počival tam spodaj, je prav sveže obliznilo segreto kožo.

»Poslušaj!« se je nenadoma predramila iz nekega sanjarjenja. »A nisva pri Treh macesnih? Jaz jih ne najdem kaj prida več kot dva, če ne štejem zraven še nekaj mladic in ruševja!«

»Hja, na to pa nisem niti pomislil,« je priznal Tine. »Očitno je ime preživelo tretjega, saj so prehod že davno tega poznali tukajšnji lovci. Poganjajo pa mladi, zato tudi če sta trenutno le dva in jih bo nekoč mogoče pet ali več, kraj verjetno nikoli ne bo imel drugega imena kot Pri treh macesnih.«

»Okej!« se je vdala. »Ti že veš! Sedaj pa sestopiva dol, da se malo osvežim; vidim, da spodaj teče voda, prva po dveh dneh prašnih cest, po katerih me vlačiš!« Pograbila je nahrbtnik in si ga kar med hojo optala. Pa tako hitro le ni šlo, kajti že po nekaj korakih je bilo pod nogami vse polno rdečega, drobljivega grušča in ni kazalo drugega, kot da se Tine spet loti razpletanja vrvi. Ja, če bi bilo to spomladi, ko je tod še vse naphano s trdim snegom, bi se z derezami skoraj sprehodila čez, tako pa bo v zgornjem delu potrebno nekaj previdnosti.

Snežišče ju je od blizu še enkrat presenetilo s svojo obilnostjo, svežina je vela od njega, površina je bila kašasta, cmokajoča, in povsod je mezela voda in se zbirala v potoček, ki je vsakih nekaj metrov bil ali pa ni bil, odvisno od debeline gruščnatih nanosov. Pri bližnjem bivaku ni bilo žive duše; bil je lep dan sredi tedna in človek si kljub temu ne bi mislil, da bo tu tako mirno. Krnica je velika, polna kontrastov zelenja, snega in rdečkastih skal. Marjanci so bile bolj všeč rdeče maline in jagode, Tine pa je raje zijal v stolpe Široke peč

in zaman skušal odkriti kakšno navezo. Do sedaj je najbrž že izplezala, če je bila v njej. Popoldne se je že začelo nagibati, sonce pa je še vedno prav toplo božalo.

Ko je že mislil, da bosta odšla naprej, je opazil, da si je Marjanca še le sezula čevlje in si hladila noge v plitvem potočku. Natrgal je še pest malin in se ji pridružil; nogavice sta razobesila kar po ruševju, da se malo posušijo in nadihajo. Res, zakaj si ne bi privoščila še malo lenarjenja na popoldanskem soncu, si je mislil Tine. Saj je navsezadnje še on čutil trde mišice in nabita kolena, Marjanca pa je vse to prenesla tako tiho in brez besed, da je res nima pravice takoj priganjati naprej. Saj mu je potem na koncu vedno žal, ko je še za dne doma in bulji kakšen brezvezen program na TV, namesto da bi tisto uro preživela skupaj kje takole v naravi. Redki oblaki na nebu so pluli počasi in spreminjali oblike v domišljajske like. Včasih najdeš v njih vse mogoče podobe, če jih le dovolj dolgo iščeš. Vsekakor ni težko zidati gradove v oblakih, če le imaš dovolj domišljije in časa. Pa otroško dušo tudi, sicer se hipoma spremenijo v navaden kondenz na nebu.

Marjance je že skoraj zmanjkalo. Tine ji je vsake toliko časa potisnil toplo malino v usta, da je zacmokala, in če je le bila dovolj urna, ga je še malo ugriznila v prst. Pri tem so se ji po bradi pocedile rdeče kapljice sladkega soka in ji puščale naravno rdečilo na mladih ustnicah.

Igrice bi bilo konec, ker je malin zmanjkalo, če ne bi lump v Tinetu odtrgal še lepiljiv borov storžek z bližnje veje in ji ga porinil v usta. Marjanca, ki je napol dremala, je bila v hipu pokonci.

»Smola pač!« se je zasmeljal. Lump v njem se je še kar režal, pa ga je le malo zaskrbelo, ker ga je pogledala prav po moriško. A najbrž je bilo le tako videti, ker ji je borova smola vlekla usta v šobo. Pograbila ga je za zaliske in ga z obema rokama potegnila k sebi, da se niti ni imel časa upirati. V tistem trenutku je pričakoval marsikaj, le tega ne, da ga bo temeljito poljubila in mu predala storžkovo štafeto. Takoj je lahko spoznal, kakšnega okusa je borova smola, ki sicer velja kot zdravilo za dihalne poti in je tudi zoprnega okusa, kot so pač vsa zdravila.

Nista se dolgo ruvala. Tudi s smolnatimi ustnicami se je lepo imeti rad. Po vratu je bila še nekoliko mokra, ker se je prej osvežila v vodi in se ji je vlažna majčka lepila na hladno kožo. Zmerom bolj vročo sapo in meglene oči sta imela, veter v krnici je skoraj popolnoma ponehal, a v mladih dveh je divjal vihar, ki lahko utihne le, ko se do konca iztuli.

»Ne bo nikogar?« je vprašala, ne da bi pričakovala odgovor, ki ga res ni bilo.

Voda in potočku je cingljala kot kitajski zvončki v pomladnem vetru...

Pol ure nižje je že bučal skriti zgornji slap. In precej nižje še spodnji, pahljača nad divjo sotesko. Pri starem zakovičenem mostu se je potok zлил z mlado Savo. Tam bosta lahko stopila na avtobus. In če bo še kaj časa, jo bo morda povabil v znano gostilno na sladki Špikov vrh.

Kajti od tu spodaj gledano je spet On gospodar!

Zanimivosti v gorah

V zatrepu doline Zadnjice lahko v kraju nad Utro ob vznožju zahodnega ostenja Kanjavca tudi v poznem poletju opazimo snežišče, ki leži na nadmorski višini okoli 950 metrov. Velikost snežišča se iz leta v leto spreminja, pač glede na količino snega, ki zapade v gorah, in je posledica številnih plazov, ki se prožijo v tem ostenju. Na približno podobni višini ostaja snežišče tudi v zatrepu Loške Koritnice pod ostenji Velikega Ozebnika. Glede na opažanja v zadnjih 15 letih menim, da gre v navedenih primerih za najnižje ležeča snežišča v Zahodnih Julijcih, ki pa so v letošnjem poletju skoraj povsem izginila. Če ima kdo drugačne podatke, naj jih sporoči Planinskemu vestniku.

Na sliki vidimo snežišče, posneto septembra leta 1998.

Morda bo kdo prvič prebral, ampak tudi na Mangartskem sedlu je jezero. V zgodnjem poletju ob primerenih padavinah lahko takoj za odcepom ceste, ki vodi do Mangartske kočice, v manjši dolinici opazimo zeleno jezerce premera kakšnih 30 metrov. Jezerce se pozneje seveda izsuši, ostane pa kotanja, porasla s svetlozeleno travo.

Pričujoča slika je nastala julija letos.

Igor Zlodej

PRIPOVEDI IZ LOŠKEGA ZAKOTJA

MILENA OŽBOLT

Komaj omembe vreden je sprehod na Devin, nekdanj gol, zdaj pa močno poraščen hrib (792 m), ki na severozahodu skupaj s Stražiščem in Golo Gorico razmejuje Loško polje od Cerknškega. Pod njim teče najkrajša pot iz Loške doline do Jezera. Za lagodno popoldne je Devin kot nalašč; za kaj več je pri roki hribovja kolikor hočete: Javorniki dol do Snežnika, na to stran Slivnica, na vzvodu Križna in Racna gora pa še ves drobiž tam vmes...

O DEVINU IN ZELENIH LUČKAH POD NJIM

Kadar učeni možje govorijo o **Rilkeju** in njegovih Devinskih elegijah, skoraj nikoli ne pozabijo omeniti, da je ime Devin zagotovo povezano z devami in drugimi bajnimi bitji... Če to velja tudi za naš ponižni in skoraj povsem nezna(t)ni notranjski Devin, ne vem.

Živo pa mi je v spominu, kako sem, štiritletna, hodila v Podcerkvi vasovat k Šišnekovi materi, ki so jih imeli tedaj že čez osemdeset in so bili najstarejši v vasi. Pa sva nekoč v mraku stali v hiši pri oknu, jaz na pručki, oni poleg, in sva gledali tja čez vrtove in njive proti Devinu, ki se je risal teman in gologlav na mračnem nebu. Ni se več videlo njiv na njegovem južnem pobočju, ne ceste pod njimi, le kapelica na samem med dvema mogočnima hruškama se je še belila tam.

Ne vem, kako dolgo sva že tako stali, kar rečejo mati:

»Lej, coprnice, jih vidiš?«

»Kje?« sem presenečeno vprašala.

»Tam pri kapelici. Take zelene lučke – jih vidiš? Dobro poglej!«

In res! Pri kapelici sta bili dve zeleni lučki, ki sta se popeljali malo levo, pa desno, potem pa izginili... Prikazalo se je v trenutku in takoj spet izginilo in naj sem še tako napenjala oči, jih nisem mogla več videti – in nikoli več jih nisem... Pa tudi izvedela ne, kaj je tisto v resnici bilo – če je sploh bilo.

NA DEVIN NE HODIMO ZARADI COPRNJE

Zdaj na Devin ne hodimo zaradi coprnje – ali pa tudi...

Čprav je do vrha poraščen, je še vedno preprežen s potmi, kolovozi, stezami in živalskimi stečinami, tako da se nanj lahko podaš iz Podcerkve, Dan, Klanc ali še od kod in da bi se izgubil, moraš biti prav posebej nardarjen. Le kar počez nikar, zakaj prej ali slej se znajdeš v gostem, nepreglednem trnju ali mladem smrečju, ki te zlepa ne spusti ne naprej, ne nazaj; brez prask je ne odneseš.

V zgodnjepomladanskem popoldnevu je Devin z juga okrog pasu bel od tančice cvetočih divjih češenj, pod vrhom pa odet v prelep borov gozd. Le nekaj pravljčnih ograd je še ostalo tod, obdanih z leskovimi ali kamniti mi plotovi. Pričajo, kako je davni gospodar z ljubeznijo

in skrbjo očistil zemljo kamna in kako so rodovi za njim kosili, trebili grmovje in v kakšni zelo zatišni in prisojni legi, kjer ni slane, tudi zasadili tepko ali jablano. Še nižje, čisto pri nogah, so rodovitne njive, kjer so Podcerkljanje in Danci od pamtveka sadili in sejali svojo pšenico, oves, repo, krompir, koruzo, korenje, peso, ajdo in proso. Tam so bili posevki varni pred vodo, ki se še zmeraj rada nepredvidljivo razlije skoraj do pod vasi. Zdaj po njivah raste predvsem trava, gozd pa se spušča vse nižje in nižje.

O BRINJU, PESNIKIH IN KOSCIH

Višje po gozdu in med grmovjem se pletejo stečine jelenjadi in prašičev, množica ptic pa se danes prešerno ali že kar bojevito oglašajo iz krošenj. Po nekdanjih košeninah se bohoto cvetoče brinje z oblaki peloda ali z mladimi poganjki, pa z zelenimi ali modrimi jagodami. Brinje pesnikov **Maričke Žnidaršič** in **Jožeta Udoviča** je to. Slednji, duša izjemno pretanjenih občutij, velik um in pokončen mož, je pisal tudi o ljudeh, »zaznamovanih s trpkim brinjem«... in o sebi:

»Moje srce je iz želja in luči,
ne zmorem biti jetnik...«

Marički Žnidaršič je bilo brinje simbol domače dežele in družabnik v sreči in nesreči.

To je to zdravilo za dušo in telo, ki je edino dalo lek za jokajoče dete, ko so ga zvijali krči. Z brinovim oljem so ga namazali okoli popka in zavili v toplo plenico – in največkrat mu je odleglo. Dragoceno zdravilo – koliko dela je bilo z nabiranjem, namakanjem, kuhanjem in prekuhanjem, da so dobili nekaj brinovca in kakega pol decilitra olja!

Po teh strminah so včasih kosili drobno rebro seno in čisto na vrhu žilavo, pogosto bodeče »višje«. Zdi se, da v zraku še lebdi zvok osle, ki brusi rezilo; da še udarja klepavno kladivo in švista kosa lakomno po trdi travi; da še klokota voda iz »banke« po izsušenih grlih; da veter prinaša vonje sušečega se rastlinja in preznjenih teles. Vse so do čistega postrgali in ko so zvečer kosci spet nataknili srajce na utrujena in od sonca ožgana telesa, so jim grabljice ponagajale:

»Srajca ti visi izza hlač!«

Pa so bili moški takoj za hec:

»Luba dekle – pa nazaj mi jo zatlač!«

Zlasti če je bilo ženšče čedno, jim je bilo veliko do tega... In nemaleokrat so se menda z Devina domov po tisti gladki travnati strmini kar valili; tako, po dva in dva skupaj... Tako pravijo...

O JEZERINI, LOŽANIH IN JEZERCIH

Če bi pred desetletji kdaj avgusta pod noč sedeli na Devinu in gledali dol, je moral biti lep pogled na številne volovske, kravje in konjske vprege, ki so prihajale druga za drugo čez prelaz, visoko naložene z jezerino za

nastilo ali v sili tudi za v rezanico. Vozovi so bili krepko povezani z žrdjo in porepnikom, okoli pa še z opasivnico, da se težko prigarani tovor ne bi raztresal po cesti. Tako ostrja je ta jezerina ali kravina, da se lahko pošteno urežeš z njo in tudi spravilo je naporno in zoprno: kosa se krha, noge stopajo v močvirsko blato med šopi trave, sonce pripeka, domov pa ni mogoče, dokler delo ni končano...

Na vrhu voz so pod večer sedeli kosci in grabljice – a šele od Var'ha naprej, ko se klanec prevesi v dolino; pot je bila namreč dolga in živali se ni smelo brez potrebe utrujati. Le najmanjši otroci so lahko splezali na voz že na Gornjem Jezeru, da jih ni bilo treba nesti in so razgreti, omotični, žejni in utrujeni največkrat takoj pocekali v rezko vonjavo jezerino in pospali.

Žnidaršičev France iz Starega trga še ve povedati, kako so Ložanje hodili kosit jezerino v Trebež. Zgodbo so menda okrog – ne brez posmeha – pripovedovali Jezerci:

Navsezgodaj zjutraj so Ložanje, gredoč skozi Gornje Jezero kosit in sušit kravino, prav na široko hodili, glasno govorili, se smejali, šalili in na debelo lupili zgodnja jabolka, olupke pa po cesti metali. So jih Jezerci vprašali, kam jo mahajo, pa so se odrezali možato po loško:

»I, kam – v Trajbež vender!«

Ko so šli pod noč nazaj, so bili pa čisto tihi, komaj je prišel glas od njih in olupke, tiste od zjutraj, so po cesti pobirali. Pa so jih Jezerci nalašč spet vprašali:

»Od kej pa, od kej?«

Pa so opešani Ložanje komaj izdahnili: »Pa s Trajbeža...«

O KOTLIČKIH, DANAH, PODCERKVI, POKOPALIŠČIH, IMENIH, ZVONOVIH IN ZGODOVINI

Med suho travo na sončnih lehah se danes razcvetajo puhaste temnovijoličaste velikonočnice, »kotlički« jim pravimo tukaj; nežni svišči – »svet'ga Jurja šulenci« – so tudi vmes in čez vse to vejejo sape, ki so zdaj, »o svetem Juriju, že vse žegnane in se lahko v travi sedi – če ni snega...«

Žametne smreke na severni in vzhodni strani se iztežajo proti Ulaki, z vrha pa se na zahod odpira razkošen pogled na Javornik – okamnele valove hribovja, ki ga pokriva mešani gozd vse do vrha. Med obema vojnama je zvesto skrival prepovedane kontrabantske steze v Italijo in neštete nevarne posle s konji, tobakom in lirami, da so ljudje lažje zaslužili kak dinar. Mlado zelenino brstečega bukovja, ki se blešči med smrekami in dela Javornik čudno blizu, bo zdaj-zdaj potemnil že najmanjši topli dih narave, da se bodo nepregledni gozdnat hribi spet zazdeli le velikanska modrikasta kulisa na obzorju. Letos je res zgodnja pomlad.

Tam spodaj, preko ceste, ki se pne proti Var'hu, nad Golobino, ki požira vodovje z Loškega polja in ga odvaja na Cerknisko – tam so Škrilje z zvonikom na preslico pri cerkvi sv. Urbana, ki se prvič omenja l. 1526, in vaškim pokopališčem, kjer družno počivajo

Danci, Jezerci, Otočani in tisti s Klanc in Laz; vse od tiste generacije naprej, ki je leta 1891 za najmlajšo božjo njivo v Dolini na kamnito vznožje Gole Gorice navozila zemljo in postavila zid, da so grobovi na varnem pred vodo, a tudi ne zasedajo plodnega polja. Tik pod nogami Devina, malo preden se na najnižji točki z velikimi in majhnimi požiralniki konča polje, so Dane s peščenkom, s čednimi kmečkimi hišami, sivimi skednji in hlevi. Bogati stari sadovnjaki, polni mogočnih jablan, osenic, tepk in številnih sliv, segajo Devinu skoraj do kolen. Dane so najnižje ležeča vas na Loškem polju, z nemškim imenom Poden, prvič omenjene v spisih leta 1283; Dane s tremi kapelicami in spominom na medvojno krvavo riihto v peščenku; Dane s prvimi pogumnimi zamatki turizma... Njive pa so tudi na tej strani vsevprek zasejane s travo, a se prav ta trenutek še ločijo med seboj: nekoliko jih razmejujejo že nejasni jamlji iz časov, ko so jih še orali, različne pa so tudi po barvi, zakaj na tistih, ki jih lani niso niti pokosili več, stare rjavorumene trave mlada in zelena še ni prekrila... V košnji bo le še malo ostrnic, kar bodo pokosili, bo končalo v plastičnih balah.

Zdaj pa se postavi tudi vprašanje, če je morda kakšna zveza med Devinom pri Trstu in tem našim... So ga

Hitri nemški gorniki

Nemci so znani kot podjetnejši na vseh področjih. Zdaj se je izkazalo, da niso hitri samo na prenapoljenih poletnih plažah znanih letovišč in pridejo zjutraj pred vsemi drugimi pod sončnike, ampak tudi na arktičnih ledenih poljanah. Do te trpke izkušnje je prišla devetčlanska plezalska skupina britanske vojske na ledeniku Haberts na severni Grenlandiji. Ko so angleški alpinisti naposled po večdnevni napori priplezali na domnevno še deviški 2100 metrov visok gorski vrh, so morali ugotoviti, da so bili trije gorniki nemškega Alpenvereina iz Amberga že pred 27 leti na tem vrhu.

Vodja odprave, major **Nick Short** iz 1. bataljona kraljevskega regimenta v Colchestru, je dejal: »Morda je bilo to razočaranje. Nekateri od fantov so to razmeroma hitro preboleli, vendar je bilo hkrati slišati vzdih, kot 'Oh, no! Bloody Germans so nas potolkli.« Eden od članov odprave je rekel: »Če bi kdo rekel, da so nas do tal potolkli, bi bilo to največje pretiravanje vseh časov. Teden dni smo se potikali tod okoli, da bi priplezali na vrh, na katerem še ni stala človeška noga. Nemci so bili vsaj toliko vljudni, da na vrhu niso pustili ležalnika in brisače na njem.«

Trio z Bavarskega je na vrhu te grenlandske gore pustil prazno konzervo od sardin, ki je ta leta lepo zarjavela. Short je povedal: »V njej je bil, lepo zavit v plastiko in folijo, listek tistih ljudi iz Amberga, datiran z julijem 1972.«

tako res poimenovali priseljenci od tam – morda zidarji, kajti ljudski glas pravi, da so Dane zidali Italijani? Poleg tega nekateri najpogostejši priimek v naših Danah – Kandare – povezujejo z italijansko besedo »candela« – sveča... A je hkrati res, da imamo Devinov po vsej Sloveniji najmanj pol ducata, Dane pa še kakšne več... Uganka je pretežka za nedeljsko popoldne in ostaja brez pravega odgovora.

Struga Obrha, ki se začne v dveh krakih daleč na vzhodu in jugu in se tu slikovito vijuga preko polja proti požiralnikom, je danes ovenčana z belimi oblaki cvetočega črnega trna; drugo grmovje, ki jo tudi tukaj gosto obrobja, prav kot kotanje, v katerih je polno vode, je še vedno temnosivo ali črno. Toliko vode kot zdaj, pravijo, že dolgo ni bilo.

Za roko se Devin drži z Ulako, ki pa je pritlikavka, da o Nadleškem hribu tam naprej ne zgublamo besed: ravnolično toliko ju je, da med sabo lahko držita cerkev sv. Martina in idilično pokopališče z grobovi slikarja **Lojzeta Perka**, ljudskega pisatelja **Matevža Haceta** in še kakšnega znanega Starotržana ali Podcerkljana, Nadleščana ali oddaljenega Markovljana. Za slednje, ki nikoli niso premogli ne cerkve ne trgovine, do nedavnega še gostilne ne – pač pa imajo dva starodavna in imenitna mlina – privoščljivo pripovedujejo, da morajo zato tako daleč pokopavati svoje mrtve, ker so se pri urejanju pokopališča v bližnjem Viševku spuntali in niso hoteli voziti zemlje zanj... Prav jim bodi! Podcerkavska zvonova pri sv. Martinu, za katera zgodovinski viri navajajo, da sta visela najprej v cerkvi sv. Petra na Ulaki, pa ljudski glas takole oponaša, ko zvonita »h mrliču«:

*»S kou-cam ze nim,
pa u jam-co ž nim!*

*S kou-cam ze nim,
pa u jam-co ž nim!«*

Njim v spomin

VERA PIPAL

*Nocoj na grobovih
svečke gorijo.
Za tiste, ki več jih
v gore ne bo –
svečke prižgalo je
modro nebo.
Vrhovi vedo,
koliko stopinj je
za vedno obstalo,
koliko življenj se
prehitro končalo.
Njim v spomin
nemo stojijo,
njim v spomin
gore molčijo.*

Kakšni trdi ljudje so tod doma, da se še iz smrti norca delajo?!

Je pa res, da je zgodovina obeh pritlikavcev bogata: Nadleški hrib se hvali s komaj zaznavnimi ostanki neke rimske gradnje in na drugi strani v Nadlesku znamenito staro fresko v cerkvi sv. Jedrt; Ulaka pa z (odnešenimi) izkopaninami iz prazgodovinskega Japodskega mesta Terpo, s povsem izginulo cerkvijo sv. Petra in mogočnim spomenikom žrtvam NOB iz vse doline, ki sta ga postavila arhitekt **Glanz** in kipar **Kalin**. Živ pa je tudi še žalosten spomin na medvojne italijanske poboje talcev v njenih gmajnah.

Podcerkev, obdana s prav takimi starimi sadovnjaki kot Dane, pa se od sv. Martina razteza dol po hribu prav do tiste točke, kamor voda zanesljivo nikoli ni prihajala. Brez pasočih se konj pod sabo ne bi bila, kar je... Z juga tudi njo strogo gleda Snežnik, z zahoda pa jo obdajajo mila zelena polja, preko katerih se še včasih spomladi in jeseni razlije voda iz Obrha. Takrat se v njej zamišljeno ogledujejo Javorniki... in o tem bi človek, ki je tu preživel otroštvo, lahko razneženo pripovedoval brez konca...

PRIPOVEDI ZA KONEC, POPOTNIKU ZA ZAČETEK

Če prideš od daleč, lahko izstopiš iz avtobusa v Starem trgu in jo čez Mandrge in Ulako mahneš proti Podcerkvi in naprej na Devin ter proti večeru v Danah, pri Var'hu ali celo na Gornjem Jezeru spet sedeš nanj. Za kaj daljšega si lahko omisliš še skok na Križno ali Racno goro, morda na Loški grad. Lahko se poti lotiš bolj zahtevno: iz Starega trga do Markovca, zlezeš na Racno goro – copniško in padalsko odskočišče loške regije (lahko jo tudi izpustiš), nato proti Knežji njivi in čez Kneška vrata mimo Vodice v stari Lož – mimogrede skočiš gor na slikovite ruševine Pustega ali Loškega gradu – nato čez Grič-kapelico in Podlož na Križno goro z znamenito romarsko cerkvijo, od tu pa navzdol mimo Svete Ane in čez Ulce na Ulako, skozi Podcerkev in čez Devin v Dane ali naprej proti Var'hu. Tega bo potem dovolj ali celo preveč za ves dan. Poti po nenaseljenih krajih sicer niso posebej označene za pohodnike (razen del med Starim trgom in Knežjo njivo, kjer gre E6, ter poti na Križno in Racno goro), vendar so – večinoma, razen bližnjic – dobro urejene. Le preveč drzno v globino gozdov, še posebej na ono stran proti Javorniku in Snežniku, brez dobre karte nikar, tudi če te ni strah medvedov.

***

Viri:

1. J. Udovič, Pesmi, CZ, Lj. 1988.
2. J. Kebe, Loška dolina z Babnim poljem, Družina, 1996.
3. A. Avsec et al.: Notranjski listi I., zal. EPID-PARALELE, Lj., 1977.
4. France Žnidaršič, Stari trg, zapis pripovedi.

Manj znane narečne besede:

višje – trda trava z najvišjih hribovskih travnikov
banka – ploščata lesena posoda za vodo, narejena iz kratkih dog in okovana, neke vrste zelo kratek sodček za nošenje na hrbtu, namenjena preskrbi z vodo za pitje pri delu, zlasti v košnji.

Ložanje – prebivalci mesta Lož, v širšem pomenu pa prebivalci Loške doline.

GOZDNATI VRHOVI, SKALNE STENE IN KOZOROGI

GRAZER BERGLAND ZA NEDELJSKI IZLET

BORIS STRMŠEK

V Sloveniji je gorskega sveta več kot dovolj, pa se kljub temu radi odpravimo še kam drugam. Zaradi gornjskih dosežkov pogosto obiskujemo gore, ki so višje, težje, še neosvojene, včasih pa je vzrok bolj preprost – spoznavanje drugih dežel in njihovih naravnih lepot. Pri nas naravnih lepot ni malo, vendar je Slovenija le majhen delček zemeljske oble, človek pa je vselej nagnjen k raziskovanju in odkrivanju novega. Vsaj nekateri, ki jih še ni povsem otopelo vsakdanje življenje (beri: borba za preživetje) moderne civilizacije. Sicer pa mi je nekoč nekdo rekel in s tem se strinjam, da so naše gore že čisto podrti, poleg tega so zelo nefotogenične, kar predvsem pomeni, da moraš za dober posnetek porabiti precej več filmov kot, na primer, v Patagoniji, Himalaji ali kje drugje. Mogoče pa ima tudi to svoj čar.

Ne bom opisoval kakšnih »fotogeničnih« hribov, ampak le enega od zanimivih območij, ki so nam blizu in so primerna za nedeljski družinski izlet, poleg tega pa tam lahko preplezate kakšno »desetko«. Za vsakega se torej najde nekaj, Grazer Bergland pa smo »odkrili« predvsem štajerski plezalci, ki so nam – vsaj nekaterim od nas – prve primerne stene dokaj oddaljene. Šele kasneje smo ugotovili, da je graško hribovje pravzaprav zanimivo tudi za pohodnike, saj nudi lepe izletniške ture čez gozdove in jase do vrhov, od katerih se najvišji dvigajo nekaj nad 1700 metrov nadmorske višine; doživite lahko čar hudourniških sotesk, podzemnih jam, se spogledujete s kozorogi, ki jih pogosto srečate na poteh, obenem pa pokrajina nudi veliko kulturnih znamenitosti. Najprimernejši čas za ture je spomladi in jeseni, poleti je skoraj prevroče in se raje odpravljamo v visokogorje, za zimske ture pa območje ni posebej zanimivo.

PLEZALNIH SMERI KOT TOČE

Pričelo se je takrat, ko smo še vsi kupovali plezalno opremo preko meje, Štajerci največ v avstrijskem Gradcu. Prišlo je do znanstev z avstrijskimi plezalci, dobili smo informacije, našli nekaj opisov. Nato smo osvajali plezališče za plezališčem. Resnici na ljubo, nekatere stene so visoke tudi do 300 in več metrov.

Smeri so vseh težavnosti, celo tja do X+. Najpopularnejša »kratka« plezališča so Arena, Zigeunerloch, Weinzödl, ima pa že skoraj vsaka večja skala nadelane smeri, tako da je izbira zares velika. Največjo izbiro smeri imata Arena in Weinzödl (najbližje Gradcu), le da ima prva večinoma težje, od VII. stopnje naprej (desetki je kar nekaj). Weinzödl je primeren tudi za plezalske začetnike, saj so smeri od II. stopnje naprej. V Zigeunerlochu, ki je pravzaprav preddverje nekdanjega rud-

Pot do Brunntala vodi čez številne lesene mostičke nad potokom in se nadaljuje v sotesko Bärenschützklamm (Medvedjo sotesko).

nika, je smeri malo, so pa zato kar težke in previsne za skoraj 15 metrov.

Med višjimi stenami so najbolj obiskane Brunntal in Rotewand, kjer je tudi največ plezalnih smeri, območja pa so primerna tudi za pohodniške ture. V časih »odkrievanja« smo pogosto viseli v steni ob avtocesti, ki se imenuje Kugelstein, a skala ni najlepša (neka čudna luknjasta in nesramno drseča zadeva) in hrup avtomobilov s ceste je včasih neznošen. Primerno je le, da ti popestri nakupovalno popoldne v bližini kraja Peggau, treba je le prečkati reko, avtocesto in železnico, ki so tukaj tesno skupaj ter se pogosto prepletajo. Nad Peggauom je poraščena stena z velikimi luknjami – pravimi podzemnimi jamami, malo naprej proti kraju Badl pa je velik kamnolom, ki je točno nasproti Kugelsteina. Kdor želi uživati v pravi naravi, bo moral peljati še nekaj kilometrov naprej. Ker je sten veliko, je najbolje dobiti v roke plezalni vodnik Grazer Bergland iz leta 1991, ki pa je že dopolnjen.

Mestece Mixnitz kakšnih 30 kilometrov naprej od Gradca v smeri proti Brucku a.d. Mur je izhodišče za nekaj zanimivih sten in vrhov. Peljati se je treba skozi naselje

Stene med gozdovi

(glej table »Bärenschützklamm«) in pridemo do parkirnega prostora. Najbližja je Arena (5 minut), do drugih sten je pol ure do uro hoje. Če gremo proti Brunntalu, so ob poti še stene Burgstall (okoli 100 metrov visoka stena levo od poti), Nadelspitz (koničasta stena desno navzgor), Röthelstein (razpotegnjeno ostenje desno zgoraj) in še nekaj manjših. Po 30 minutah nas pripelje pot do hišice, kjer pobirajo vstopnino za vstop v krajinski park. Temu se da izogniti desno okoli po gozdu ali pa poveste, da greste plezat in pri sebi nimate denarja (boljša varianta). Od tukaj naprej je pot speljana čez številne lesene mostičke, stopnice in lestve, ki prečkajo hudourniški potok. Najprej gremo skozi gozd, nad katerim se dviga gladka in previsna stena Schwaigerkamm, kmalu pa potok in pot zavijeta levo v sotesko in tukaj se prične stena Brunntal. Prve smeri so takoj na začetku, do tistih najvišje je še pol ure vzpona po poti, ki gre desno pod steno. Višje je prostor, primeren za spanje. Previsen kot nudi streho, okolica je polna drv za kurjavo.

STENE IN POTI DO NJIH

Najprimernejši čas za vzpone je pomlad in jesen, sredi leta je večina sten preveč poraščeni, poleg tega je zaradi majhne nadmorske višine prevročje. Pozimi so razmere skoraj enake kot pri nas v gorah. Smeri običajno potekajo po zajedah in počeh, redkeje čez plošče, ki so lahko zelo gladke. V spodnjem delu je stena višja (300 m), zgoraj so smeri dolge 150 do 200 metrov. Večina

smeri je opremljenih, kar je primer tudi v vseh ostalih stenah, skoraj vse so ponovljene tudi prosto. Skala je dobra in le redko krušljiva, čeprav je ponekod rume-norjava. Smeri so večinoma očiščene. Ocene se gibljejo od V+ do IX (Die alte Laier). Med zanimivimi smermi velja omeniti še Brunntalpeiler – VI+, Schinderweg – VII+, Reise nach Ixtland – VII in zelo atraktivno smer Mini Philipp – Flamm (VI–, A2), ki gre na vrhu čez veliko streho in do sedaj še ni bila prosto ponovljena. Tukaj smo tudi slovenski plezalci dodali nekaj svojega. Pozimi leta 1990 sta nastali smeri Bloody Fox (**Oprešnik, Jezernik, Peternel**; VI+, A0, 130 m) in Gypsy Queen (Oprešnik, **Strmšek**; VII–, A2, 250 m), '94-tega sta Oprešnik in **Humar** preplezala Enigma (A3, A2+/ VI+, 220 m), Oprešnik sam Rambling Rose (VII, 200 m), stara smer Grottenweg pa je dobila dve varianti (VI–, A2–3 in V, Strmšek, **Lorenčič**). V Schwaigerkammu sta Oprešnik in **Kropej** preplezala Double Trouble (VII, A3, 180 m), stena pa ni primerna za plezanje v izletniški sezoni, saj so mimoidoči izpostavljeni padajočemu kamenju. Za plezanje je zaprta od 1. maja do 31. oktobra.

Zanimiva stena je tudi Röthelstein, kjer pa je glede na možnosti malo smeri. Do tja sta možna dva dostopa, eden iz Mixnitsa (severna stena), drugi pa s parkirišča pod Rotewandom (južna, jugovzhodna in jugozahodna stena). Na severni strani je prav gotovo vredna pozornosti smer Bunter Hund, ki je dolga 11 raztežajev (višina 350 m), ocenjena pa V+, A0, prosto VI+. Smer je boj hribovska, v njej najdemo počti, zajede, kamine, pa tudi izredno lepe plošče, je pa že dostop orientacijsko zahteven. Za konec nas čaka še slikovit sestop po urejeni lovski poti (ponekod lesene lestve), kar je lahko zanimivo tudi za neplezalce. Nekaj zelo lepih smeri je na južni strani (Jägersteig – VII+ ali V+, A1; Land des Lächelns – VI). Obiska vredna je tudi bližnja 120 metrov visoka stena Rampenwulst, ki je primerna za plezanje z začetniki. Tam blizu je v manjših stenah opremljenih okoli 30 smeri različnih težavnosti. Največ lahkih daljših smeri je v steni Ratengrat, do katere pridemo iz Mixnitsa skrajno desno, stena pa je lepo vidna z avtoceste, po kateri se pripeljemo.

Ostenje Rotewand je na tem območju največje, temu primerno je število smeri. Veliko je novejših, vse pa so dobro opremljene. Že od daleč nam je jasno, zakaj se stena imenuje »rdeča«. Verjetno je razlog tej barvi velika vsebnost železa v apnencu. Zaradi številnih lažjih smeri je stena primerna tudi za plezanje z začetniki. Z avtoceste zavijemo pri mestu Frohnleiten, ki je, mimogrede, zelo lepo zaradi svoje stare arhitekture, se peljemo desno do naselja Schrems in nato levo za Tyrnau: nekaj kilometrov po lepi in zeleni dolini z urejenimi kmetijami, nato pri tabli Rotewand zavijemo levo navzgor. Kmalu se konča asfaltna cesta, nadaljujemo po makadamu in sledimo označbe za parkirni prostor, kjer se konča vožnja. Do stene je 20 minut. – In še opozorilo vsem, ki boste obiskali ta kraj: ste na privatni zemlji in upoštevajte opozorila, da ne bo presenečenj. Zgodilo se je namreč, da so tisti, ki so tukaj prespali, našli

Bärenschützklamm: atraktivna pot se vzpenja med strmimi stenami mimo slapov in brzic.

prerezane gume na avtomobilih (na srečo samo po eno).

ZNAMENITOST: KOZOROGI

Ta stena je na pogled dokaj obraščena, toda vse smeri so zelo lepo speljane in le redko stopimo na travo. Poleg tega so nekatere smeri očiščene zelenjave, kar je vidno celo od spodaj. Smeri so od V. stopnje naprej, večina je opremljenih in ne potrebujete ničesar razen kompletov in vrvi. Raztežaji v večini smeri so krajši. Smeri je v tem ostenju okoli 25, možnosti je še za nove. Svoje sledove smo pustili tudi tukaj. V rdečem stebru desno od velike grape, ki deli steno (tam gre tudi spust ob vrvi), je smer Chili (Lorenčič, Strmšek, 1993). Ocenjena je s VI, A2+, visoka 150 metrov, celotna stena v tem delu pa okoli 300 metrov. Levo od smeri Erdgeisterweg je naveza Oprešnik-**Bratanič** leto kasneje speljala Kukavico (VII, VI+, 300 m).

Plezanje je tukaj ena od oblik rekreacije, ki ima številne privrženke vseh starosti, zato se nikar ne čudite starejšim parom, ki se primerno opremljeni odpravijo plezat tukajšnje smeri. Nekateri prihajajo sem preizkusiti tudi svoje sposobnosti in opremo pred zahtevnejšimi turami v visokogorje. Poleg tega so ti krajji zelo primerni za nedeljske izlete. Ob vikendih je na planinskih poteh kar precejšnja gneča. Največ izletnikov se odpravi navzgor po soteski (Bärenschützklamm), skozi katero pelje izredno atraktivna nadelana

pot, in dalje do najvišjega vrha v tem delu – Hoschlantsch (1720 m), to je nad Brunntalom. Potok si je v soteski izdolbel strugo globoko v skalo in nastali so številni tolmuni in brzice, ponekod pa pravi slapovi. Na drugi strani je tudi stena Hoschlantsch, v kateri so ene od najdaljših smeri v tem predelu (npr. Breitenauerweg – VII+, 350 m). Precej obiskan je tudi vrh Roteward (1505 m), kjer je odskočišče za zmajarje in jadralne padalce. Priporočam krožno turo, saj je pot speljana z obeh strani. Za vzpon je najbolje uporabiti pot po levi strani, saj je treba tam tudi malo poplezati, na desni strani pa na poti ni posebnih tehničnih težav in je primerna za sestop. V okolici je nekaj planinskih koč.

Ena od znamenitosti teh krajev so prav gotovo kozorogi, ki so dokaj domači. Tukaj imajo naravni rezervat in jih nihče ne preganja (to je celo kaznivo). Svoje nedotakljivosti se kar dobro zavedajo, saj se neradi (ali pa sploh ne) umikajo s poti. Včasih so prav neprijazni, presenečajo pa tudi s svojimi sestopi čez stene. Je kar smešen občutek, ko tipaš za oprimki in se potiš, mimo pa počasi sestopi rogata žival in te začudeno gleda. Sicer pa nimajo nič proti temu, da se slikate z njimi.

Graško hribovje je prav gotovo vredno obiska, če ne drugače vsaj konec zime in v zgodnji pomladi, ko so v gorah slabe razmere in se človeku zahoče daljših smeri. Smeri je dovolj tudi za tiste najzahtevnejše. Prav tako pa bodo tudi planinci in popotniki našli v teh krajih veliko lepega in zanimivega.

Odlomljeni ledenik

Od ledenika Gutz na pobočju Wetterhorna v Bernskem visokogorju nedaleč od Grindelwalda se je sredi septembra odlomilo 30.000 kubikov ledu in s pošastnim bobnenjem zgrmelo v dolino. Po poročilih glaciologa **Martina Funka** se je naslednje dni in tedne od ledenika odlomilo še več manjših kosov ledu. Nekateri radovedneži so že nekaj dni prej na okoliških razglednih točkah čakali na napovedano in pričakovano predstavo narave, priča pa so bili le redki. Ledene mase so se namreč od ledenika odlomile ob 2.15 ponoči in zgrmele na 1500 metrov nižjo planino Lauchbühl.

Od sredine letošnjega julija se je spodnji del ledenika na severni strani Wetterhorna premaknil za dvanajst metrov. Predstojnik krajevne lavinske komisije **Hansueli Braward** je sporočil, da ostanejo varnostni ukrepi do nadaljnjega še vedno v veljavi. Ker so pravočasno izpraznili planino, ni nihče utrpel škode. Dva dni zaprtο cesto med Grindelwaldom in prelazom Grosse Scheidegg so po odlomu ledu spet odprli.

Od ledenika Gutz se je že septembra leta 1996 odlomilo 200.000 kubikov ledu, ki je za nekaj časa blokiral cesto.

POT VELIKIH MISLI IN MOKRIH TRAV

DARIO CORTESE

Ob morju še nisem hribolazil. Na obali se ljudje pravzaprav raje sončijo in plavajo, hribov pa pravzaprav (razen zelo, zelo daleč v z burjo očiščenih dne) ni na spregled in so njihovi z nahrbtniki in gojzarji okrancjani ljubitelji tam precej redek pojav. Pa sem si vseeno rekel: saj je morje šele začetek in odtod bi šel čez hribe in doline naravnost domov. Da bo vse dobilo še večjo težo, sem korak zastavil na najzahodnejšem pomolu naše obale, na piranski Punt. Po nekaj minutah hoje v družbi morskih valov sem prišel na ravno dovolj uravnane pesek, da sem turo za ta dan končal – saj ne gre, da bi hitel. In takole, prav ob morju, še nisem prespal in valovi tako lepo šumijo in... (Sicer pa je bila povsem trda tema.)

PLANINARJENJE OB MORSKIH VALOVH

Rad imam zgodnje začetke. Dan, ki ga uhođim še pred zoro, je najboljši dan. Zato že v jutranjem mraku zlezem iz spalne vreče, pogledam naokrog – pa ni nikjer nikogar; še ptiči so zaenkrat tihi, le morje šumi svojo pesem veličastja. Sicer pa pohitim tudi zato, ker je vse – zrak in obala in spalna vreča in vse, kar moli iz nje – tako presneto vlažno, da se mi zdi, da se bom zdaj-zdaj po hitrem obratu razvoja spremenil nazaj v morsko vodo, iz katere sem, tako pravijo znanstveniki, prišel kot vrsta. (Vmes je bil menda še kakšen enocelični bratranec in školjkasta ali ribasta sestrična.)

»Ej, ej, pazi se,« se ulovim v teh mislih, »spet rabiš nekaj dobre hoje, da ti prevetri glavo; daj, izvoli, da ne boš spletel še kaj podobno tehtnega...«

Saj, saj, že grem, samo takole me je spreletelo...

Priznati moram, da me precej pogosto spreletava marsikaj, kar ne sodi v običajen tok časa in navadne oblike prostora. Še posebno takole, ko se razvežem kje na poti med Zemljo in nebom (ki ga dosežem le toliko, kot je visoka najvišja vzpetina na tej poti), me rado zanaša in odnaša. Ampak vedno, kadar se že skoraj približam zvezdam, se zgodi kaj, kar me pocuka za misli in sve-tuje, da je tudi tu en svet: postanem lačen ali zaidem ali kaj takega. Včasih pa se samo poslovim od tako zgovorne družbe, kjer se vse zmenimo brez ene same besede, in spet sem tu – tako kot zdaj na poti med morjem in v zemljo se spreminjajočo skalo.

Obala med Piranom in Izolo je namreč prečudovita: na eni strani tako ali drugače razgibana morska širjava, na drugi razbrzdane, precej pokonci postavljene flišne stene z neštetiimi plastmi usedlin davno minulih dni. Tako se spet kar naprej ustavljam in klif med Piranom in Strunjanom je samo ogrevanje, kajti nato me pričakajo najbolj razbrzdane plastovitosti narave, ki jim daleč naokoli ni para. V Zalivu svetega Križa se spet navdušujem nad veličastjem tega velikega amfiteatra in ker ob obali do Izole ne pričakujem več veliko takšnih lepote, me ta zato še toliko bolj preseneti. Svoje doda še zgodnje sonce, tako da se lahko le ustavljam, kar naprej pogledujem navzgor v razbrzdana pobočja in se počutim nenavadno gorsko.

Ampak vseeno sem ob morju – če mu obrnem hrbet, ga pa slišim. Ne, to niso običajni kraji. Tudi zaradi tega pridem v že dobro zbujeno Izolo, kjer se poslovim od morja in stečem v klanec. Malo po cestah pa skozi vinograde in mimo hiš končno najdem primerno goščavo, ki me v nekaj korakih dobro zmoči. Pa kaj, pravi pohodnik se ne ustavi pred nobeno zapreko!

Klif med Strunjanom in Izolo
in nešteto čudovitih podob

S Šmarj je čudovit razgled na Koprski zaliv

Kubed pod skoraj deževnim nebom

(Ampak pred z robidami zgoščenimi bregovi potoka se vseeno modro umakne do bližnje hiše ter povpraša za pot.)

GOŠČAVE IN BREGOVITE ŠIRJAVE

Tako dokaj uspešno primotovilim do ruševin cerkvice sv. Jakoba nad vasjo Šered. Imeniten kraj za zajtrk je to! (Pa počitek se tudi že prileže.) Medtem pogledujem v daljavo, ki naj bi jih prehodil, če hočem priti tja do Črnega kala, pa so dovolj daleč in nepregledne, da nimam najboljše predstave o njih. Zato se zagnano odpravim naprej po cesti dol mimo zaselka Grbci naravnost pod Padno. Po do takrat številnih posvetih s planinsko karto Slovenska Istra mi je jasno, da bom v tem delu obral kar nekaj cest. Tisti navzgor proti Šmarjam se skušam izogniti z lomastenjem skozi gozd, pa me robidovje in nato gosto orošen travnik prav hitro prepričata, da so ceste pravzaprav kar pripravna reč. In grem lepo počasi na Šmarje, pa gor čez proti Pomjanu (čudovita vas!), v katerem sveti Jurij ugonablja zmaja (tu nekje je bilo gotovo »zmajevo« svetišče ljudi, ki so davno tega živeli v gradišču na tem razglednem kraju.) Prav res, to je kraj s posebno močjo, ki me tako poživi, da se z največjo vnemo spuščam proti Rokavi; ne nazadnje je lepše hoditi po kolovozu kot po asfaltu...

Pa še od kolovoza se kmalu poslovim in – saj bom ena, dve, tri dol! – brez posebnih težav zaidem na strm rob nad dolino. Pomolim nos sem, ga premaknem tja in se nekako zmotovilim dol, da lahko spet nekoliko potopotam po cesti, nato pa z nje hitro spet zabredem v goščavo.

Skoraj dobesedno, kajti v kolovozu ob njivah plavajo žabe in rastejo močvirne rastline. Pa nič zato, tamle me čaka Rokava in ob njej pridem mladane do Kubeda! Vsekakor – po zraku. Goščava za samotno hišo v dolini in pot, ki se izgublja v neznane skrivnosti, me potisneta v breg pod Boršt, ki ga zdelam z najboljšim uspehom samo zato, da lahko spet stopim na cesto. Pa kaj, razgledi so enkratni in ne nazadnje sem že pošteno čez pol načrtovane poti za ta dan.

Ampak vseeno me zabava misel, da se tam čez Zabavsko vardo potopim v gozd in se do Kraškega roba mladane ne ločim več od njegovih kolovozov in poti. V

Slovo med oblaki

VERA PIPAL

*Mišelj vrh, Šmarjetna glava,
dom Planika, vrh Triglava,
Vernar s soncem obsijan
Toscu vošči dober dan.*

*Grem in z mano so spomini.
Lepi, grenki – v bolečini
mislim nanje, ki jih ni
nikoli več na te poti.*

*Zjutraj, ko bo noč minila,
spet na Triglav bom stopila
in mu rekla na uho,
da sem prišla po slovo.*

*Megla Triglav je ovila,
ga popolnoma zakrila,
mene vetru prepustila.*

*Tiho sem na vrhu stala
in zaman pričakovala,
da si roki bova dala.*

Jesen v gorah

SLAVICA ŠTIRN

*Jesen v gorah:
jutranja slana,
po dežju oprano nebo
in sončna bleščava.*

*Vzpenjam se
korak za korakom.
Zahvaljujem se
za nov dan ljubezni.*

iskanju in sledenju poti, ki jih svetuje zemljevid, sem kar uspešen, gozd pa je čudovit, zaraščen, vendar ne zagoščen, skoraj divji, vendar prijazen. Tam dol se spet srečam z Rokavo, ki je tu le malo več kot potok, in – kot že tolikokrat danes – prestavim način hoje iz »sestop« v »vzpon«. Čez hrib, pa spet dol – dežek, ki me pozdravlja v Kubejski vali, me ne more spraviti v deževno razpoloženje, ker imam čevlje zaradi obiranja mokrih trav tako ali tako že od jutra precej mokre.

SPALNICA POD JAMSKIM STROPOM

Ah, Kubed! (Zdaj Črni kal ni več daleč.) Slikovita vas z gradom na skali in vaško pipo ob robu vasi. Korak mi ustavi slednja in ko rešujem tekoče težave, moja pojava ustavi korak mimoidočega domačina. Zanima ga, od kod in kam in sploh – zakaj? Ne da je ravno zmajeval z glavo, ampak... »Pa kdo vas za to plača?« mu ni jasno, kaj me žene gor in dol po cestah, čez travnike in skozi gozdove. Ko rečem, da nihče, me še malo bolj čudno pogleda in si misli svoje.

Kaj češ, tu sem, zmignem z rameni v odgovor namesto opravičila; vreme je nekoliko sivo in če hočem priti še naprej (čeprav bi se mi počitek že močno prilegel), odtopotam naprej po cesti. V hosti oberem novo pošiljko dežnih kapelj, se spodaj z mosta zazrem v naraslo Rižano in se nato povsem potopim v razmočene trave. (Bom že pokrajšal pot po tem kolovozu namesto po cesti...)

Ne, ne in ne – dovolj imam! Vsedem se pod borovce, vetrim noge, žvečim suhe jabolčne krljice in se že malo

nejevoljen kregam z nebom. Dež, dež, pojdi stran, pridi nazaj kak drugi dan! Dež, dež... Pa ne poslušaj. Močno pa tudi ne pada in krljiv ni več, zato grem naprej. V Loki povprašam po poti proti Črnemu kalu, ki ji zelo uspešno sledim skoraj do mraka, nato pa se nepridipravka tako razgubi, da mi ne preostane drugega kot navkreber po kolovozu do železniške proge in kar ob njej proti stenam nad Črnim kalom.

Svetloba je približno taka kot zjutraj ob morju, nebo sivo, presivo, in tam čez kar naprej nekaj pogrmeva. Tla so povsod mokra, zato z zdaj že markirane poti z največjim veseljem skočim v spalnico, ki se odpre pod steno. Jama, streha nad glavo – vodoraven položaj velja!

Zjutraj bi še kar malo poležaval in se na plano spravim šele pod močnim vtisom poti, ki še čaka. Pod Slavnikom, mimo Brkinov, čez Vremščico, nekako čez Postojnsko polje pa proti Logatcu in z Vrhniko v Polhograjske hribe... Vem, ne vem, ampak vseeno grem; čez cvetoči Podgorski Kras (v iskanju najboljših prehodov imam takoj spet povsem premočene čevlje) grem v Prešnico in nato po prijazni gozdni cesti skozi čudovit gozd proti Kozini.

Ko sem skoraj že tam, me prijeten prostor ob robu gozda in toplo sonce zvabita v postanek. Tolčem lešnike, mežkam v sonce in nikamor se mi ne da. Topot minulega dne se mi pozna in dlje ko poležavam na prijetnem soncu, manj sem zagnan za nadaljevanje načrtovane poti. Ni kaj, premalo prave kondicije in prevelike misli! Kondicijo še uhodim, misli ostanejo, jaz pa v Kozino na avtobus in domov. Ampak se še vidimo!

odmevi

Politika zveze, politika društev

Uredniku PV Marjanu Rztresenu se je Komentarju, objavljenem v 9. št. PV na 371. strani, zapisala površnost. Trditev, ki jo je uporabil za iztočnico Komentarja, češ da je **Tomaž Banovec** v začetkih slovenske tranzicije in političnih sprememb predlagal, da bi planinsko knjižnico priključili eni od velikih javnih knjižnic, pa ta predlog ni bil sprejet, je le polresnica, umeščena v napačne časovne okvire.

O knjižnici PZS in njenemu statusu so se vrtele v organih PZS razprave 1986. in 1987. leta. Oblikovali sta se dve rešitvi, vsaka je imela svoje pristaše. To najbolje ilustrira odlo-

skupščino PZS novembra 1987: »Ob zaključku leta 1986 je bilo v knjižnici PZS 7369 knjig. Prav na področju ureditve problema delovanja planinske knjižnice se je delovanje komisije (komisija za kulturno dejavnost in preučevanje zgodovine planinstva, op.av.) križalo s stališči izvršnega odbora. Ta je želel celotno knjižnico bolj približati planincem, zato je videl edino možno pot, da fond planinskih knjig preda v upravljanje eni od javnih knjižnic v Ljubljani (Bežigrajska knjižnica). Komisija pa je rešitve iskala predvsem v zagotovitvi prostorov in ljudi, skratka, v profesionalizaciji obstoječe knjižnice v okviru planinske organizacije.« Tudi takratni Glavni odbor PZS jeagal; enkrat je bil za, pa drugič na zahtevo predstavnika vplivnega meddržtvenega odbora proti, kot je razvidno iz zapisnika 5. seje GO PZS 28. marca 1987.

Na 18. skupščini PZS je bilo

izvoljeno novo vodstvo PZS, ki se je do tega vprašanja opredelilo tako, kot je zapisano v sklepu 19. Skupščine PZS: »Komisija za kulturno dejavnost in preučevanje zgodovine planinstva bo uredila planinsko muzejsko zbirko in knjižnico v okviru Mestnega muzeja v Ljubljani«.

Ker je prirejena trditev služila uredniku za iztočnico, na teh osnovah razvite misli zgubijo verodostojnost in kreditibilnost. Tranzicijske zgode in nezgode, skozi katere se prebija planinska organizacija v tem desetletju, niso zgolj črnobeke, kot bi utegnili zaključiti po prebranem komentarju. Preobrazba nikakor ne teče kot soočanje dobrih idej z okostenelo organizacijo, ki te ideje noče sprejeti. Preobrazbeni procesi tečejo med organizacijami, organi, včasih pa tudi čez ljudi. Če bi kdo utegnil iz komentarja zaključiti, da je nujnost preseganja preživelega lastna zgolj temu desetletju, naj od-

pre Planinske vestnike iz začetka tega stoletja, pa trideset let kasneje itd. Z nekaterimi vprašanji se planinska organizacija srečuje občasno od rojstva naprej. In to je lastno življenje.

Andrej Brvar

Razočaranje na Sinjem vrhu

Sem dolgoletni naročnik na Planinski vestnik, še dlje pa zahajam v vaše prelepe gore. Verjemite mi, številne lepe izkušnje me vežejo na Slovenijo. Zaradi tega mi je še teže pisati te vrstice. Vendar jih moram, saj sem prepričan, da bi vse skupaj bilo lahko drugače.

Hodili smo torej po delu slovenske transverzale od Predmeje do Sinjega vrha, kar je bilo za našo hčerko, ki se šele spoznava s svetom gor, popolnoma dovolj. Pred objektom na Sinjem vrhu sta se sončila dva človeka. Na običajen planinski pozdrav ni bilo odgovora, kar mi takoj ni dišalo po dobrem. Nato sem prebral na tabli, da dva dni v tednu ne obratujejo, kar je vsekakor nekoliko nenavadno, če se že ukvarjajo s kmečkim turizmom. Na nesrečo smo tja prišli prav na dan, ko niso delali. Ker je bila naša hčerka zelo utrujena in žejna, zaloge pijače pa so bile pri kraju, sem prosil, če vendarle lahko kupim kakšno pijačo, če so domači ljudje že tukaj, saj nas čaka še pot nazaj do avtomobila.

Na to je eden od ležečih ljudi jezno vstal in še bolj jezno pojasnil, da ne delajo in da ne morem nič dobiti. Vprašal me je, kako si sploh drznem priti na njegov prosti dan. Oprostite, prosim, sem pač mislil, da so planinci vedno dobrodošli, sem dejal. A sem se zmotil. Ne vem, ali sem mu prekinil spanec in sanje, vsekakor sem dobil občutek, da smo nezaželeni, kar je veljalo celo za klopi pred hišo. Že površen pogled skozi odprta hišna vrata je odkril kup umazanih kozarcev in praznih steklenic. Niti sledu ni bilo o pregovorni čistoči in redu slovenskih planinskih domov. Odšli smo z grenkim okusom in z žalostnim srcem.

Tisti človek bi se moral marsikaj

naučiti. Morebiti vsaj nekaj o planinski tradiciji svojih krajev, morda pa tudi o odnosu do utrujenih planincev, ki so na poti po dolgem odseku transverzale od Čavna do Javornikov. Za tistega, ki ima v svoji hiši transverzalni žig, bi morala to biti posebna čast, vendar hkrati tudi obveznost. Nisem prepričan, ali je tam izbran pravi človek. Oziroma: ko se spomnim na **Abrama** ali na **Medvedove** pod Javorniki, vem, da je ta gospod čista napaka, ena od redkih, na katero sem naletel v vaši lepi deželi.

Prisrčno vas pozdravljam!

Arsen Miletič
Reka, Hrvaška

P. S. Pišem Vam iz Ajdovščine, ker sem spet na počitnicah v Sloveniji.

iz planinske literature

Dr. Klement Jug 1898–1924

Gradivo pogovora ob stoletnici rojstva (Solkan, 4.12.1998)

Bogatejši smo še za eno delo s področja poznavanja naše preteklosti. Letošnjo pomlad je namreč izšel zbornik *Dr. Klement Jug, 1898–1924, gradivo pogovora ob stoletnici* (Solkan, 4. 12. 1998), ki ga je na 103 straneh uredil Jugov rojak, zgodovinar dr. **Branko Marušič**, izdali pa Goriški muzej in Založba Branko d.o.o. iz Nove Gorice ter Založništvo Jutro iz Ljubljane.

Poleg številnih člankov in umetniških obdelav osebnosti smo imeli Slovenci do sedaj pravzaprav dve temeljni deli o **Klementu Jugu**: knjigo z naslovom *Dr. Klement Jug* (založnik Dijaško društvo Adrija Gorica, 1926), ki so jo spisali **Zorko Jelinčič** (pobudnik izdaje), **Franc Veber**, **Alma Sodnikova** in **Vladimir Bartol** (vsi dobri poznavalci Jugovega življenja in dela), ter leta 1956 pri Planinski založbi Slovenije izdano knjigo *Dr. Klement Jug, veliki slovenski alpinist* (avtorji Zorko Jelinčič, **Vladimir Kajzelj** in Vladimir Bartol). Zlasti prvo, delno pa

tudi drugo izdajo so pospremile burne in kritične razprave o Jugovi vlogi v razvoju filozofske misli in njegovem pionirstvu v slovenski alpinistiki.

Pričujoči knjižni dogodek ob Jugovem rojstnem jubileju je morda lahko spet povod za tehtanje različnih pogledov. Če so bila na straneh prve knjige čustva njegovih prijateljev ob tragični smrti opazna in je bila druga po tej plati že bolj umirjena, potem omogoča sedanja zaradi zadostnega časovnega odmika bolj kritičen pristop.

Poglavja v zborniku *Dr. Klement Jug 1898–1924* so razdeljena po naslovnih temah posameznih avtorjev.

Uvodničar in urednik Branko Marušič nas na notranji strani ovitka opozarja na to, da med številnimi planinskimi in drugimi pisci še vedno prihajajo na dan različne hipoteze o Jugovem »etičnem reformatorstvu«, pionirski vlogi v alpinizmu, posmrtnem vplivu na primorski antifašizem in naposled o vzgibih za njegovo skrivnostno smrt.

»Jug je na najboljši način izkoristil svoje stanje zatiranega Primorca v prvem povojnem obdobju, plezalca, ki je moral šele ustvariti slovenski alpinizem, in filozofa, ki je gradil svoj etični sistem, ki mu je pomagal v življenju, v katerem si je zadal nalogo narodnega buditelja in moralnega voditelja ljudstva.« Tako **Dušan Jelinčič** v svojem prispevku, v katerem slutimo odsev globoke občutenega odnosa njegovega očeta do Klementa Juga. Preko očetove pripovedi se je z Jugom posredno srečal tudi avtor sam in pravi: »Pri nas nismo imeli obešenih fotografij smejočih se obrazov ali uokvirjenih sorodnikov v slavnostnih trenutkih, temveč le njega, na kratko ostrizenega mladeniča s prodornim pogledom.« Tragična izguba najboljšega prijatelja je bila gotovo ena od nezacelejenih ran Zorka Jelinčiča. Navsezadnje ga je prav on nagovoril za prvo in skupno pot v gore.

Klementu Jugu je bilo najbolj vzvišeno nesebično tovarštvo v gorah. Kmalu je spoznal, da so stene in alpinistika odlično preizkuševa-

lišče za poskuse s človeško psiho. V razpravi **Toneta Strojina** z naslovom Filozofski nazori in etika dr. Klementa Juga nam spregovori tipični Jug: »Kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majhen, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade.« Brezkompromisnost, silna volja po približanju k popolnosti in mladostna zagnanost obenem. Strojina pa v svojem prispevku med drugim govori tudi o smotru alpinizma z Jugovega vidika in se dotakne njegovega etičnega reformatorstva. Klement Jug se je po končani gimnaziji (1919) odločil za študij filozofije z naravoslovjem kot stranskim predmetom. Prvotnemu cilju, z znanostjo koristiti svojemu narodu, se je že po prvih srečanjih s profesorjem **Vebrom** na ljubljanski univerzi odrekel in se – sam pravi kot »hladen filozof« – povsem predal znanosti. Značilno pa je, da se pri znanstvenem razmišljanju ni nikoli povsem odrekel praktičnim življenjskim izkušnjam v korist teoretičnih spoznanj. **Tanja Pihlar** v prispevku o Jugovi filozofski zapuščini ugotavlja, da je glavnina njegove filozofske zapuščine verjetno izgubljena, med drugim, žal, tudi doktorska disertacija. Zato danes ni možna celotna rekonstrukcija njegove filozofske misli. Poleg dveh objavljenih del v Grudi in Odmevih so še tri neobjavljene seminarske naloge, ki jih hrani rokopisni oddelek NUK-a v Ljubljani. Avtorica razčlenjuje prvo obdobje Jugovega filozofskega razvoja, ko še zvesto sledi Vebrovi misli, in drugo, ko stopi na lastno pot.

Igor Škamperle gleda na osebnost Klementa Juga kot filozof, alpinist in njegov primorski rojak obenem. Meni, da je uveljavljal svojo etiko predvsem praktično, v mislih in dejanjih, zato je tudi svoji razpravi dal naslov »Nenapisana Jugova etika«. Znano je sicer, da se je v vprašanju etike tudi znanstveno ukvarjal, saj je v zapiskih zapustil zasnovano štiridelnega habilitacijskega dela za docenta z naslovom »Etika«. Škamperle ugotavlja, da je Jug, zvest iskanju absolutne resnice, omahnil prezgodaj, da bi na podlagi logike miselnega razvoja lahko sklepali o njegovih bodočih

usmeritvah. Pri oceni vpliva njegovih plezalskih dosežkov na slovensko alpinistiko daje miselno-etičnemu prispevku prednost pred tehničnim. Sklene z ugotovitvijo, da bi se Klement Jug nedvomno lahko razvil v vrhunsko osebnost evropskega kova.

Ervin Dolenc v svojem prispevku predstavlja različne poglede na Jugovo življenje in smrt, zlasti ob izdaji prve knjige leta 1926. **Josip Vidmar** je namenil svojo kritiko predvsem piscem te knjige, ki naj bi si po načelu »o mrtvih vse dobro« izbrali »lažji« in nefilozofski pristop. Posredno se je spotaknil tudi ob osebnost Klementa Juga in mu očital »fakirstvo«, »rekorderstvo« in nepristno askezo. Avtor navaja tudi **Rajka Ložarja**, ki je menil, da je nesreča Juga rešila groznejših spoznanj, ki bi jih spričo svoje notranje razdvojenosti in doslednosti končal s samomorom. Protiutež tej uničujoči kritiki so bila Bartolova razmišljanja, ki je četrto stoletja po izdaji omenjene knjige sicer priznal pomanjkanje kritičnosti pri pisanju, vendar dodal: »O šestindvajsetletnem fantu, ki se je ponesrečil v planinah, se vendar ne pišejo knjige, če ni bilo v njem ničesar, kar bi bilo omembe vredno.« Zorko Jelincič je z opisom težkih razmer po rapalski pogodbi predstavil čas, ko so morali mladi primorski intelektualci spreminjati svoje življenjske načrte. Nasilno in bolešno prilagajanje novemu položaju je imelo za posledico brezbriznost do življenja, ta pa je bila povezana z ravnodušnim sprejemanjem vsakodnevnih nevarnosti. Dolenc se na koncu sprašuje, kakšno vlogo bi lahko odigral Jug, če bi mu mladostno pretirano doslednost in zagnanost uspelo prerasti.

Ali je za prisposodbo Jugove življenjske poti in njenega zaključka značilno »letenje s stene v nebo ali padec z vrha na dno«? To je obenem tudi naslovno vprašanje literarno-zgodovinskega prispevka **Loredane Umek**, ki razpravlja o besednih upodobitvah njegove osebnosti. Najgloblja razsežnost alpinizma temelji pravzaprav »na nenehnem, nostalgicnem hrepenenju po nedoseženem cilju, ki pa se v bi-

stvu nenehno izmika«. Slovenci smo z gorništvom prežeti, zato nam je bila taka podlaga tudi za literarno ustvarjanje vedno dovolj velik izziv. Naša bera s tega področja je bogata, kar velja tudi v primeru Klementa Juga. Alpinizem je eden od načinov za doživljanje in uresničevanje svoje lastne svobode, podlaga v iskanju življenjske izpopolnitve in človeške pokončnosti. Dvom pa vedno lahko obstaja. Zato se skupaj z avtorico lahko tudi vprašamo, ali se Jugov tragični konec morda ne oglašajo bolj »kot bolesten klic človeka, ki je podlegal sam svoji samovoljni in nenavadni naravi«.

Klement Jug ostaja v marsičem še vedno uganka. Mit, ki je oblikoval tudi obraz povojne generacije. Skupaj s **Tumo** je temeljni steber filozofske zgradbe slovenskega alpinizma in pokončen človek. Naš maloštevilni narod je take ljudi dlužni ob vihnih zgodovinskih preizkušnjah vedno potreboval. Takšne razmere so narekemale morda tudi pretirano povečevanje njegove osebnosti, ki ga je čas že skoraj povsem ublažil. Jugova pojava in vedenje o njem prestopata ob prelomu tisočletja v nekakšen nesmrtni spomin samobitnosti in samozaveesti našega naroda. Torej gre bolj za »letenje s stene v nebo« kot za »padec z vrha na dno«. Pričujoči zbornik nam še vedno pušča dovolj prostora za ugibanja, kar je morda celo prav. Tako nam v duhu urednikovega napolitila ostaja izziv, da bi z izdajo znanstvene monografije o Klementu Jugu, ki je še nimamo, razrešili marsikatero vprašanje.

Žarko Rovšček

Tomazinov koledar

»Prelesti 2000 – Življenje svetlobe« je zapovrstjo že tretji koledar vrhunskega alpinista, zmajarja, jadralnega padalca, pisatelja in pesnika, zdravnika **Iztoka Tomazina**, ki posrečeno združuje osebno doživetje, pesniško in filozofsko misel ter umetniško fotografijo. Koledar sestavlja dvanajst velikih in dvanajst majhnih fotografij s tematiko gorskega sveta, ki nikakor niso zgolj naključne ilustracije na koledarju, ampak skrivajo v sebi dvojni po-

menski potencial. Vsaka fotografija, očitno posledica notranjega doživljanja, evocira v gledalca posebno čustveno razpoloženje, to pa je spet uglaseno z letnim časom, ki ga na koledarju zastopa. Vizualno sporočilo je s pretanjenim čutom dopolnjeno še z verbalnim: vsako od velikih fotografij podnaslavlja misel kakega znanega pisatelja, pesnika, alpinista, mistika (npr. **Platona, Exuperyja, Messnerja, Tagoreja, Nagardžune, Blavatskyjeve, Camusa...**), ki je nekakšna interpretacija fotografskega gradiva in obenem povabilo k poglobljeni refleksiji. Tomazinov koledar »Prelesti 2000 – Življenje svetlobe« zato nikakor ni le dekoracija, še manj samo potrošno blago, temveč vsekakor tudi izdelek s prepoznavnimi estetskimi kvalitetami. – Tako ocenjuje ta Tomazinov koledar za leto 2000 **dr. Tomo Virk, France Stele** pa dodaja: »Alpinist, pisatelj, fotograf in zdravnik dr. Iztok Tomazin je tudi za prelomno leto 2000 pripravil stenski koledar s fotografijami in kratkimi mislimi.

Že za svoje dosedanje koledarje je vsebino črpal iz bogate zakladnice usedlin svojih srečanj in spoznanj o življenju tam, kjer se nehajo vsakdanje sivine cest in začenjajo vzponi v

lastni duši, ko se človeški duh spopada z zemljami in vodovjem lastnih slabosti in mu bolj in bolj uspeva zajemati brezmejnega duha življenja.

Kot vselej do sedaj tudi tokrat Tomazinu ni do cenjenih in poznanjenih lepot pokrajine, pač pa, kot se za pesnika spodobi, v njej išče predvsem Svetišče.«

Koledar je mogoče naročiti (cena je 690 tolarjev + 8 % DDV) v Medium d.o.o., Zabreznica 53c, 4274 Žirovnica.

Del prihodka od prodaje koledarja je namenjen Skladu Okrešelj za družine ponesrečenih gorskih reševalcev.

društvene novice

Nagelj za Darinko

(Beseda slovesa na ljubljanskih Žalah 16. avgusta 1999)

Poslavljam se od gospe **Darinke Petkovšek**, vestne in prisrčne kolegice, ljubeznive in čuteče matere, ki je v sebi izoblikovala čudovito svetlat človeški lik. Čast mi je, da smem to izreči v svojem imenu in v imenu Planinske zveze Slovenije, posebej Planinske založbe, kjer smo sodelovali dobrih trideset let. Nekaj časa je odboru Planinske založbe tudi načelovala.

Bila je plemenit in duhovno bogat človek, človeško odprt in premočren, tak, ki so mu tvare dobrine docela drugotna vrednota, le sredstvo za olajšanje vsakdanjega življenja in dosego višjih ciljev. Ti višji cilji so bili zanjo ljubezen do slovenskega jezika, ljubezen do poezije in ljubezen do gorá. Ali drugače rečeno, ljubezen do gora kot utelešene poezije, ki človeka nagovarja k izpovednosti. Svoje ljubezni je bila pripravljena braniti, če je bilo potrebno, tudi z ognjem vroče polemike, toda nikoli iz nagibov osebnega prestiža, marveč zgolj in izključno iz načelnih razlogov. Člo-

veške vezi so iz teh ognjev izšle očiščene in oplemenitene, kot jeklo, ki se v ognju kali, da toliko čisteje in jasneje zveni.

Lektorirala je brez števila besedil v svoji redni službi pri Mladinski knjigi in dodatno, domala ljubiteljsko, za Planinsko založbo. Naporno in zaradi avtorske občutljivosti velikokrat mučno lektorsko delo, tudi prevajalsko, je nadgrajevala z ljubeznijo do lirike, ki je bila njena najgloblja intima. Sestavila je knjižico **Človek / gora / poezija**, zbirko planinskega pesništva za stoletnico Slovenskega planinskega društva, kjer je poleg velikih imen **Vodnika, Prešerna, Jenka, Gregorčiča, Gradnika, Bordona, Menarta, Minatija, Bora, Župančiča, Kosovela, Murna** in mnogih drugih pogumno zapisala tudi svoje ime ob treh pesmih, ki jih je ocenila za vredne tako odlične družbe. Takole pravi v prvi, Da mi je biti skala:

*O, da mi je biti skala
in živeti v veke...*

*Čutiti
kako pronica vame
čas,
kako tiplje vame
dež,
kako s zaganja vame
vihar
in me ne more streti
in sonce – da sveti
čisto blizu...*

*Kako strašno je,
kadar razganja stene
led –*

*Da mi je biti
skala!
Naj me trga led –
Vsak moj kamen
bo jutri
zemlja!*

*O, da mi je biti skala
in živeti v veke
in počasi, počasi
umirati
v plodno zemljo.*

Ta prošnja je bila uslišana. Darinka je bila metaforična skala iz svoje pesmi. Znala je sprejemati nalete viharja in dežja in toče in strele, a kako značilno, ni želela biti trda, osorna skala, pač pa taka, ki v svoji

človečnosti nenehno prhni v rodovito prst za človekoljubje in novo rast. To je bila njena umetnost: predelovati skalo človeških src v toпло, plodno grudo.

Verzi so se ji včasih igrivo porajali. Znana je tista nagajiva uganka o markaciji: »Rdeč obroček, / belo oko, / varno pripelje / te na goro. / Kaj je to?« Odgovor: »Markacija, seveda!« Zrecitirala jo je na neki seji založniškega odbora, a ker poezija rabi nekaj časa, da potrka na srce, ki je tisti hip najraje zasedeno s finančno konstrukcijo za kak docela prozaičen planinski vodnik, ni bila čisto zadovoljna z našim odzivom in je rekla: »No, naj pa kdo napiše boljše, če jo zna!« Izkazalo se je, da boljše nismo znali napisati, in da je tudi ni bilo treba.

Na gospe Darinki Petkovšek se je izpolnila stara modrost, ki pravi, da je bogastvo v dajanju. Od svojega duhovnega bogastva je dajala z obema rokama in bila sama od tega zmeraj bogatejša. Njena dota in njena dediščina so človeška toplina in prijateljska odkritost. Ni ovire, da ji ne bi izpovedali tega priznanja in te zahvale.

Stanko Klinar

Radovljičani na Mustagh-Ati

Najpomembnejši dogodek za Planinsko društvo Radovljica je bil v tem poletju alpinistična odprava na Mustagh-Ato, njen uspeh in še bolj njena srečna vrnitev domov.

Vodja odprave je bil **Miro Pogačar**, 40, iz Studencic, alpinist od leta 1979; aktivno sodeluje v GRS Radovljica, kjer je od leta 1995 inštruktor GRS, istega leta pa je postal tudi alpinistični inštruktor. Opravil je veliko ponovitev klasičnih smeri v naših gorah, poletni in pozimi. Plezal je tudi v Centralnih Alpah, kjer je opravil ponovitve zahtevnih lednih in kopnih smeri. Štirikrat je bil udeleženec odprav v Južno Ameriko in na dveh od njih je bil njihov vodja. Leta 1990 je sodeloval na meddruštveni odpravi na osemti-sočak Nanga Parbat, v dvajsetih letih aktivnega plezanja je opravil okoli 600 plezalnih vzponov.

Grega Ažman, 23, iz Gorij, član AO PD Radovljica od leta 1996, se uspešno ukvarja tudi z ekstremnim smučanjem (bordanjem), opravil je veliko zahtevnih spustov v domačih gorah. Plezal je tudi v Centralnih Alpah in se povzpел na Mt. Blanc. Skupno je opravil okoli 230 vzponov.

Rok Zalokar, 17, dijak, doma iz Gorij, je član AO PD Radovljica od leta 1996, aktivno se ukvarja z alpinističnim smučanjem, je eden od najperspektivnejših članov AO PD Radovljica. Poletni se je prvič seznanil s plezanjem v Centralnih Alpah. Opravil je 140 vzponov.

Mitja Zakotnik, 23, študent iz Srednje Dobreave, pleza od svojega 18. leta in je član AO Radovljica od leta 1995. Aktivno se ukvarja z alpinističnim smučanjem, poletni se je spoznal s plezanjem v Centralnih Alpah. Opravil je 230 vzponov.

Uroš Vrhunc, 21, študent, iz Lesc, je začel plezati leta 1995, od takrat je tudi član AO. Ukvarja se z vsemi vrstami alpinizma. Plezal je tudi v Centralnih Alpah, opravil je okoli 135 vzponov.

Grega Vida, 21, študent iz Podnartar, je član AO PD Radovljica od leta 1993. V zadnjem času se ukvarja tudi s turnim smučanjem. Opravil je nekaj vzponov v Centralnih Alpah, skupaj pa okoli 140 vzponov.

Marko Pogorevc, 25, iz Lesc, član AO PD Radovljica od leta 1990, se ukvarja z vsemi vrstami alpinizma. Od leta 1995 je član GRS Radovljica in alpinistični inštruktor. Večkrat je plezal v Centralnih Alpah in bil tudi član odprave AO Radovljica Andi 1996. Opravil je okoli 380 vzponov.

Odpravi so se pridružili še trije člani drugih planinskih društev.

Alojz Budkovič, 46, dipl. inž. gozdarstva; plezati je začel leta 1974 pri AO Radovljica, leta 1977 pa je postal član takrat ustanovljenega alpinističnega odseka Bohinj. Posebno aktiven je v zimskem času. Doslej je opravil preko 850 alpinističnih tur, plezal je tudi v Zahodnih Alpah, bil je član odprave Kavkaz '78.

Robert Klančar, 34, inž. gozdarstva, iz Srednje vasi v Bohinju, je

član Postaje Gorske reševalne službe Bohinj. Najraje hodi in pleza po brezpotjih. Plezal je že v Visokih Turah in Centralnih Alpah.

Rajko Lotrič, 36, iz Belce, inštruktor v Slovenski vojski, nekdanj zelo uspešen smučarski skakalec, pleza od leta 1982. Je član alpinističnega odseka in Postaje Gorske reševalne službe iz Mojstrane. Plezal je tudi v Visokih Turah, Dolomiti in Centralnih Alpah. Leta 1996 je stal na vrhu najvišje južnoameriške gore Aconcague.

Prva alpinistična odprava je na vrhu Mustagh-Ate stala 1957. leta, približno tri desetletja kasneje so z nje prvič smučali, kar je dolgo veljalo za višinski smučarski rekord. Trije člani radovljiške odprave, ki jim je uspel podvig, so prvi Slovenci, ki so stali na vrhu te gore.

Odprava je odpotovala z brniškega letališča 5. julija letos. Po petdnevem privajanju v kirgiških gorah v zahodnem delu pogorja Tien-Šan so se z vojaškim tovornjakom preko prelaza Torugart prepeljali na Kitajsko v provinco Sinkiang, kjer leži 7546 metrov visoki Mustagh-Ata. Domačini so jim s kamelami znosili hrano in opremo do baznega tabora na 4450 metrov nadmorske višine, potem pa so si uredili še tri višinske tabore – na 5400, 6100 in 6800 metrov. Pogačar je vrh osvojil 27. julija in tam razvil tudi radovljiško zastavo. Bil je neznanosko mraz, brez odlične opreme bi alpinisti dobili hude ozeblin, saj so na gori videli precej ozebljih gornikov. Naslednji dan sta vrh osvojila še Budkovič in Klančar, potem so poskušali še drugi, a so se zaradi slabega počutja obrnili. Odprava je vsekakor uspela, saj so kar trije osvojili vrh in se tudi s smučmi spustili z njega. Čeprav je trojica mladih alpinistov zaradi slabega počutja enega od njih morala odnehati na 6800 metrih nadmorske višine, eden pa je zaradi trdovratnega zobobola moral predčasno odpotovati domov, jim bo ta odprava ostala v lepem spominu. Minila je brez večjih težav in tudi brez ozeblin, ki so na tej gori že marsikomu prekrižale alpinistične in življenjske načrte.

Vreme je bilo zelo mrzlo, v šest-

Koncert na najvišji ravni: medvoška godba 4. septembra letos na vrhu Triglava.

najstih dneh niso imeli niti enega povsem sončnega dne, vsak dan je tudi malo snežilo. Gora tehnično ni izjemno zahtevna, vendar je nad pet tisoč metri večni sneg in led, pa tudi pomanjkanje kisika ovira alpiniste.

Vrnili so se 6. avgusta. Nabrali so si bogate alpinistične izkušnje. Posebno zadovoljstvo je izrazil vodja odprave, ker so se vrnili zdravi, brez poškodb.

Izdali bodo poseben bilten, v katerem bodo opisali svoj podvig in doživetja na gori in bo namenjen zlasti sponzorjem kakor tudi vsem ostalim, ki so odpravo omogočili. Organizirali bodo tudi predavanje z diapozitivi, ki bo prav gotovo pritegnilo ne samo člane planinskega društva, ampak tudi druge krajane in okoličane.

Ivanka Korošec

Medvoška godba na Triglavu

V soboto, 4. septembra letos, smo se vesela družina z imenom Godba na pihala Medvode in prijatelji napotili na tretji, zdaj že tradicionalni pohod na Triglav. Medvoška godba triglavsko tradicijo vzdržuje na dvajset let, saj je bil prvi izlet leta 1959, drugi pa leta 1979. Letošnji izlet je bil uvod v praznovanje sedemdesete obletnice delovanja godbe. Odpravili smo se s Pokljuke pod vodstvom Tonača, Ljudmile in Marka.

Vreme z dežjem in gosto meglo nam ni bilo najbolj naklonjeno, a smo z mislijo, da ga bomo z glasbo že polepšali, pot nadaljevali mimo Vodnikove kočice do Kredarice. Tam smo si najprej ogreli prste, nato pa prvič privlekli na plan instrumente, prinesene (večinoma) na hrbtih, in zaigrali, s tem pa razdelili svoje veselje tudi med druge planince. Večer smo preživeli s prepevanjem, recitiranjem pesmi in smejanjem ob duhovičenju nardarjenih.

Naslednje jutro se megla še vedno ni predala, mi pa tudi ne. Svojo pot smo z instrumenti kljub gneči nadaljevali proti najvišjemu vrhu naše domovine in ga zavzeli. Po nekaj obveznih krstih smo navkljub mrazu zaigrali kot že dolgo ne – s ponosom, da smo Slovenci in da nam je uspel tak podvig. In glej čudež: naše igranje iz srca je za trenutek priklicalo celo sončne žarke in modro nebo nad nas!

Vrnili smo se po isti poti z nekaj žulji, obogateni s čudovitimi barvami gorskega cvetja in mlajši z izkušnjo zvenenja zvokov naše godbe na 2864 metrih višine. To je bil v tem času prav gotovo koncert na najvišji ravni v Sloveniji.

Neža Kalan

Vzpon na Grossvenediger

V letošnjem letu praznuje Planinsko društvo Velenje 50-letnico ustanovitve, 45-letnico Doma na

Paškem Kozjaku in 25-letnico Šaleške planinske poti. To so obletnice, ki jih je vredno dostojno pr slaviti.

V sklopu praznovanj ob 50-letnici društva je Klub vodnikov PD Velenje 21. in 22. avgusta organiziral izlet na 3674 metrov visok Grossvenediger v Avstriji.

Tisto soboto se nas je v ranem jutru nabrala v Velenju pisana družina 25 pohodnikov, polnih pričakovanj in novih doživetij.

Po jutranjem pozdravu predsednika Kluba vodnikov PD Velenje **Franca Maršnjaka** nas je avtobus odpeljal proti Dravogradu. Na Viču smo prestopili mejo in se po Avstriji zapeljali mimo Beljaka in Spittala do Lienza ter nadaljevali vožnjo proti predoru Felbertauern in v kraju Matri zavili v slikovito dolino Virgental. Pripeljali smo se nekaj kilometrov naprej od vasice Hinterbichl na višino 1425 metrov.

Tam pa smo vzeli pot pod noge in se začeli s pretežkimi nahrbtniki na ramenih vzpenjati proti našemu visokemu cilju. Vodila sta nas alpinista in gorska reševalca **Ivč Kotnik** in **Hans Avberšek**, pomagala pa sta jima planinska vodnika Franc Maršnjak in **Damjan Jevšnik**.

Ker pa imajo alpinisti malo drugače zastavljen korak in tudi dihali jim ni potrebno toliko kot nam navadnim planincem, si lahko mislite, kako smo sopihali za lvčem v strme pašnike. Hoteli smo ga malo zamotiti, da bi počivali in smo ga začeli spraševati po imenih gorá, ki so nas obdajale z leve in desne, pa je rekel, da so to komaj okoli 3000 metrov visoke gore. Po teh gorah smo videli, koliko višje se bomo morali vzpeti.

Ker je človek prilagodljivo bitje, smo se tudi mi kar hitro privadili malo hitrejši hoji, kot smo je navajeni. Imeli smo čas tudi za opazovanje prečudovite narave ob poti. Po zelenih travnatih preprogah gorskih pašnikov so se pasle lepo rejene telice, mimo nas so šumeli ledeniški potoki, po skalah so se zlivali slapovi.

Na višini 2121 metrov smo prispeli do prve kočice, do Johannishütte. Tam smo si privoščili krajši počitek, 507

potem pa nadaljevali pot proti koči, kjer nas je čakalo prenočišče. Gorsko tišino so tu in tam zmotili predirljivi žvižgi svizcev, ki smo jih upogledali pred luknjami, ki jih imajo izkopane v zemljo. Pot je bila vedno bolj strma, naš korak pa počasnejši in utrujen. Kolona se je kar malo raztegnila. Tudi višina je naredila svoje, saj smo že prekoračili mejo naših Alp in dosegli na višini 2962 metrov kočo Defregger Haus.

Tam smo doživeli edino pravo razočaranje na naši poti. Vajeni naših lepo urejenih koč s pestro ponudbo hrane in pijače smo se morali tam zadovoljiti s hrano iz lastnih nahrbtnikov, ki se nam je še vedno zdela boljša od njihove špargljeve juhe iz konzerve. Ni nam govorim o njihovih umazanih ležiščih in o smrdljivih odevah, s katerimi pri nas niti konjev ne bi več pokrili. O kakšnih rjuhah ni niti sledu.

Polovico skupine so dali prespat v zimsko sobo in ker je bilo tam – tako kot zunaj – samo okoli nič stopinj Celzija, smo si zakurili v štedilniku. V tej sobici smo preživeli nepozaben večer, poln smeha, humorja, obujanja spominov, toplote iz štedilnika in pozitivnih energij, ki so se nakopičile v tisti sobici.

Za silo spočiti smo se v mrzlem jutru oblekli v zimsko oblečilo in se podali proti vrhu gore. Nekaj metrov nad kočjo je ledenik. Treba si je bilo pripeti dereze in v roke vzeti cepin. Vodniki so nas vzeli v navezo. Že po nekaj korakih sem ugotovila, da hoja z derezami sploh ni težka in da se počutim povsem varno na tisti tenki vrvi, ki me veže z vodnikom in še tremi planinci. Začela sem uživati. Ves strah je odpadel. Tudi višina mi ni delala težav. Naredil se je čudovit dan in obsijalo nas je sonce. Dosegli smo vrh Grossveenedigerja na višini 3674 metrov. Težko je opisati zmagoslavje in občutke sreče, ki so nas prevevali ob doseženem cilju. Za težak vzpon smo bili nagrajeni s čudovitim razgledom, ki se nam je odpiral okrog in okrog.

V dolino smo se vrnili po isti poti po južni strani naše gore. Za nami je bil naš cilj tistega dne, pred sabo pa smo videli že nove cilje, se o njih pogovarjali in vedeli, da nas bo

neznana sila kmalu spet zvalila v gore.

Prijetno utrujeni in srečni, da smo vsi dosegli vrh in varno sestopili, smo se odpeljali proti domu.

Mislim, da je bil za nas planince to vrhunec letošnjih praznovanj PD Velenje.

Jana Jelenko

Planinski obelisk na vrhu Medžimurja

Letošnje leto je bilo za najstarejše planinsko društvo iz Čakovca, Železna gora, jubilejno. Društvo je praznovalo svojo 75-letnico (1924–1999).

Proslava jubileja tega medžimurskega planinskega društva se je začela s slavnostno akademijo že 15. februarja letos v Čakovcu, končala pa v nedeljo, 26. septembra. Ta datum je sicer društvo sprejelo za svoj praznični dan.

Glavna in zaključna slovesnost je bila ob sodelovanju nekaj sto planincev iz Čakovca, Varaždina, Konjščine, Sesvetov in Zagreba po maši v obnovljeni cerkvi sv. Jurija na Bregu na najvišji zemljepisni točki Medžimurja Mohokosu (344,4 m). Tam so že prej postavili in ob tej priložnosti blagoslovili spominski obelisk v spomin na ustanovitev PD Železna gora leta 1924. Pri postavitvi kamnitega obeliska in ureditvi okolice je pomagalo podjetje Medžimurske vode in podružnica Matice Hrvatske iz Čakovca.

Spominski obelisk na Mohokosu (344,4 m), najvišji zemljepisni toki Medžimurja

Foto: Tomislav Jagačić

Ta lepa planinska proslava se je končala s podelitvijo posebne zahvalne listine zaslužnim planincem in s planinsko zabavo v priljubljenem rekreacijskem središču Vukanovec.

K dobremu razpoloženju je največ prispeval mešani pevski zbor in orkester KUD upokojencev iz Sesvetov pri Zagrebu in prizadevni predsednik PD Železna gora iz Čakovca **Franjo Marciuš**, ki ob vseh skrbeh, ki jih je imel s proslavo tega planinskega jubileja, ni pozabil nekaterih planincev, ki so se rodili leta 1924, ko je bilo ustanovljeno PD Železna gora (zdaj so torej stari 75 let), nagraditi z buteljko odličnega medžimurskega vina.

Tomislav Jagačić

Na slavnostni posvetitvi spominskega obeliska na griču Mohokosu je bilo veliko mladih planincev.

Mlakuža

Med naravnimi znamenitostmi je zapisan tudi najevski lipovec (*Tilia cordata*). O tej lipi piše v planinskem vodniku pri dostopu oziroma prehodu do Doma na Smrekovcu. Toda iz Savinjske doline moraš stvar vzeti v svoje roke in si sam napraviti načrt dostopa. Treba bo pač na Kramarico ali – kot so mi povedali domači – le na križišče cest na Zadnji ravni (1124 m) južno pod starim znanim prehodom Kramarica. Do križišča je cesta po dolini potoka Štajerske Kramarice (le po karti velik del celo asfaltirana!), na križišču je rogovila, kjer je pravokotna tablica z napisom Kramarica in smerna tablica za Črno na Kor.; na Ljubno je 15 km, pa tudi velika tabla, ki nam pove, da bomo vstopili v Park kralja Matjaža. Torej junaško čez deželno mejo, ki jo označuje še nekaj mogočnih starih bukev, na zahod po cesti v Pudgarsko (1030 m) in naprej mimo Končnika do Najovnika! V Pudgarskem je še nekaj starih markacij in smerna tabla, ki nas privedejo do lipe. Bilo je dan po Srečanju pod lipo in so pospravljali. Lipa ali lipnik raste še sedaj, toda o njegovi mogočnosti se da le sklepati.

Nazaj pa sva šla po svoje, brez markacij, tja proti vzhodu na stari prehod Kramarica (1124 m, kapela, spomenik, razpotje planinskih poti) in dalje v Bele vode.

Drugič pa gremo iz Belih vod po gozdni cesti mimo Počivalnika in lovske kočice ali nižje mimo samotnih domačij **Senovrtnik, Kozaurnik, Stakne, Pahovičnik, Prevnik** čez most na cesto od Luka (iz Mozirja ob Libiji navzgor mimo njenega izvira) z odcepom za domačijo Enci(j) in višje mimo Tinčevega na Zadnje ravni. Nato pa spet po cesti, a le do križišča, kjer je odcep za Kamen. S Pudgarskega naj bi bila označena pot mimo Mlakuže na Smrekovec. Kdor se bo težko znašel v labirintu gozdnih

Dunajska bajta, fotografirana 6. junija 1999.

Foto: Božo Jordan

cest in vlak, naj se pač ne jezi. Tudi dobrih steza je nekaj, toda vse so brez oznak. Na planinski karti² je z Zadnje ravni vrisana steza nad cesto, ki je tudi dobro označena, toda le z gozdno mejo parcel. Pod stezo naj bi bila neka stavba; res se vidi in če boš pozoren, boš opazil njene ostanke in nad njo lovsko prežo. Ko pa stopimo na gozdno cesto, je nad njo razpadajoča Grudnova bajta (Grudnova frata). Ta vstop na cesto si je zelo dobro natančneje zapomniti. Dalje po gozdni cesti ali vlaki pridemo do Dunajske bajte (1275 m; na njej je bila tabla z napisom Wiener Hütte, F 1899 H, Seehöhe 1340 m, danes je le še letnica s črkama). Torej stoletnica kočice s kaj čudnim imenom, kot piše v vodniku po Kamniških in Savinjskih Alpah!³ Tako stoji že 100 let. Danes je dostopna po gozdni cesti z avtom – te smo videli.

Od tu gremo po vlaki in stezi v ključih vkreber po gozdu dobre četrte ure do steze in le kratko desno po njej do udornega jezera (Končnikovo luže) Mlakuže. Tako blizu je, pa se ne vidi! Marsikdo jo je že zgrešil, vsaj tako so mi povedali. Zapisano je, da je od tod lep razgled. Toda razen navzgor na skale pod slemenom se vidi le nebo. Je pa danes tu miza s klopjo, še dve klopi in sledi, da se tod tudi kuri (in peče). To jezerce je vredno obiska v tej mirni, tihi gozdni tišini. Če gremo proti Končnikovem vrhu (1391 m), je tam res razgledno pod samotnimi macesni (tudi naravno rastišče cempri-ma), tam je dobra steza pod Komnom (Kamnom, 1684 m) na znani stari prehod med deželama Hlipo-

vec (1453 m), čezenj pelje Slovenska planinska pot, pot XIV divizije, ki tod zavije v dolino Ljubnice, in koroška mladinska pot do kočice na Loki. Skrenemo lahko na vrh Travnika, kjer stoji razgledni stolp (otvoritev je bila 25. 6. 1999).

Nazaj gremo lahko po stezi, kjer smo prišli, ali naravnost čez graben (le malo vode), kjer se steza cepi. Leva drži navzdol na Grudnovo frato oziroma na odcep steze, kjer smo prej stopili na gozdno cesto. Bolje je iti po desni, ki se rahlo vzdiguje, v četrte ure dosežemo označeno pot na slemu in po njej gremo do doma na Smrekovcu, ki ga dosežemo v uri hoje.

Ta Mlakuža pod Krnesom in Komnom je na karti slabo locirana. Tudi novih gozdnih cest ni vrisanih, kot ne kolovozov in steza. Da bi kam nameril azimut, je malo možnosti, le Uršlja gora se tu in tam vidi z gozdne ceste in steze. Višino lahko odčituješ, če imaš višinomer. Ko bom imel GPS, bom skušal določiti koordinate te zanimive zrcalne površine, toda tudi brez tega mi je spoznanje tega predela veliko vredno.

Božo Jordan

4. srečanje mladih planincev

V soboto, 2. oktobra letos, je Pokrajinski odbor mladinskih odsekov pred Andrejevim domom na Slemenu organiziral že četrto srečanje mladih planincev iz Savinjskega MDO. Tokrat so se ga udeležili mladi planinci iz šestih planinskih društev iz vseh delov celjske regije. Skupno smo našli več kot 150 udeležencev iz PD Dobrovlje-Braslovče, Zabukovica, Mozirje, Rečica ob Savinji, Slivnica pri Celju in Šoštanj. Program srečanja je vseboval pet družabnih iger, v katerih so lahko sodelovali skoraj vsi udeleženci. Potrebno je še dodati, da je v skupnem seštevku družabnih iger zmagalo PD Mozirje, največ mladih planincev pa je bilo iz PD Dobrovlje-Braslovče, kar 71.

Srečanje mladih planincev poteka vsako leto v oktobru in je vedno na drugi lokaciji. Tako mladi planinci in njihovi spremljevalci spoznavajo

¹ Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 1. del: Vzhodna Slovenija, Ljubljana 1988, str. 234, 324

² Kamniške in Savinjske Alpe, 1:50000, PZS, 1996

³ Peter Ficko: Kamniške in Savinjske Alpe, planinski vodnik, 4. izdaja, zadnja 1993

tudi malo bolj skrite planinske kočičke v širši celjski regiji. Prvo srečanje, ki je bilo leta 1996, je potekalo na Menini, drugo na Gori Oljki in tretje v Celjski koči. Lokacija in točen datum srečanja mladih planincev v prihodnjem letu bosta znana do začetka decembra.

Bojan Rotovnik

Planinski tabor Trenta 1999

Julij je bil tudi letos težko pričakovani mesec za mlade planince iz OŠ Škofljica, sicer pa člane PD Bovec. 26. julija smo se v deževnem ponedeljkovem jutru odpeljali izpred šole. Bolj ko smo se bližali Vršču, temnejši so bili oblaki. Skrbelo nas je, kako bomo v dežju postavljali naš tabor. Na Vršču smo se ustavili le za trenutek in nadaljevali pot v Trento. Tu so se razblinile vse naše prejšnje skrbi: Trenta nas je pričakala obsijana s soncem. Hitro smo se lotili dela in tabor je dobival pravo podobo. Po osvežitvi v Soči smo napravili načrt za naslednje dni.

Za torkov vzpon na Mojstrovko smo hiteli pripravljati nahrbtnike. Razdelili smo si opremo za varovanje. Pričela se je planinska šola. Vsak je moral pokazati, kako se bo varoval v steni, če bo potrebno.

Po neprespani prvi noči smo se z avtobusom odpeljali na Vršču. Vabila nas je Mojstrovka. V hudi pripeki smo poiskali markirano stezo. Z vsakim korakom so postajali nahrbtniki težji, predvsem za tiste ponočnjake, ki so zaspali šele proti jutru. Huda žeja in lakota sta nas gnali proti vrhu. Vse težave, ki so se porajale med potjo, so bile na vrhu poplačane s čudovitim razgledom. V dolino nas je vabila Soča. Nekateri so si pot skrajšali čez melišče.

Kam gremo naslednji dan? Zvečer smo izbrali Zapotoške slapove in izvir Soče. Preglasili smo tiste, ki so želeli na Kriške pode. – Tudi srédno jutro nam je obetalo lep dan. Z nahrbtniki, polnimi malice in opreme za varovanje, smo se bližali Koči pri izviru Soče. Poiskali smo pot proti Zapotoškemu slapovom.

Pri Zapotoškem slapu

prazni strugi, nato pa zavili v gozd. V daljavi smo že zaslišali prijetno šumenje. Radovednost nas je gnala naprej. Pogled nam je zastal na slapu, kjer se voda razblini v tisočerihih kapljicah. Osvežili smo se v tolmunu in najradovednejši so pohiteli še proti višjim slapovom. Tu bi radi ostali še nekaj časa, toda nad nami so se začeli zbirati temni oblaki. Grozili so nam z nevihto, mi pa bi radi še k izviru Soče, zato smo morali pohiteti.

Najmlajši planinci so s strahom pričakovali prvi vzpon, kjer bodo morali pokazati, kako se znajo varovati. Pot do izvira Soče je varovana s klini in z jeklenicami. Prvi strah so ob pomoči starejših planincev hitro premagali. Prav ponosno so pospravljali svojo opremo pred kočo.

Soparno popoldne nas je zvalo v bližnji potok. Kar oblečeni so nekateri poskakali vanj, seveda za poprej obljubljen sladoled. V taboru je nekateri zamikal poznopopolnanski počitek, druge pa osvežitev v Soči. Večer nam je popestril dež, ki je neusmiljeno močil naše šotore.

Tudi predzadnji dan našega tabora je zmotel dež. Prekrižal nam je vse načrte. Zabavali smo se pod veliko platneno streho in pripravljali vprašanja za večerni krst. Izza oblakov se je za nekaj trenutkov prikazalo sonce. Pohiteli smo v Etnografski muzej v Trenti. Čeprav smo bili nekateri v njem že večkrat,

smo zopet našli veliko zanimivosti. Že skoraj v mraku se je nekaj učenec preizkusilo v plezanju v steni. Taborni ogenj in krst najmlajših planincev sta zaključila še en prijeten dan.

Petkovo jutro je bilo že navsezgodaj obsijano s soncem. Privoščili smo si malce daljši počitek, saj nas je čakalo le pospravljanje tabora. Jutranja rosa je že povsem posušila naše šotore, ko smo se lotili dela.

Žal smo bili zopet vsi enakega mnenja: dnevi so nam prehitro minili. Obljubili smo si, da se že jeseni spet odpravimo na kakšno zanimivo turo, tako nadaljujemo tudi med šolskim letom in s tem pridobimo kondicijo za tabor v letu 2000.

Draga Košak
Miran Klaves

Pohod v deželo refoška

V soboto, 18. septembra, je sindikat delavcev Banke Koper organiziral pohod v Marezige.

V zgodnjem jutru poznega poletja smo se pohodniki podali na pot po Vanganelškem polju. V Vanganelu so nas pričakali gostitelji, nato pa smo krenili navkreber po stezi, ki se v blagih zavojih vzpenja na širok hrbet hriba. Pogled se odpira na gričevnato pokrajino z majhnimi vasicami, na obmorska mesta, na bleščeče morje...

Zanimivost teh krajev je razporeditev vinogradov, njiv, vrtov in živopisanega cvetja ob hišah, ki kaže na to, da se domačini zavzeto in veliko ukvarjajo s svojimi domovanji. V teh krajih ponujajo zemlja, zrak in milo sredozemsko podnebje razmere, ki so zlasti ugodne za trto. Tukaj zori sorta grozdja, iz katerega pridelujejo žlahtno vino refoško. Samo skrbnim vinogradnikom iz slovenskega dela Istre dajejo trte to rdečo in pristno vinsko kapljico. V srcu dežele refoška, na slemenu hriba, ležijo Marezige. Od tu je mogoče z enim pogledom objeti Tržaški zaliv od Gradeža do Kopra in istočasno tudi visoke vrhove od Dolomitov do Julijskih Alp.

Na prireditvenem prostoru smo bili pohodniki postreženi s pijačo in jedočo. Za dobro razpoloženje je poskrbel ansambel Modri val. Kljub

utrujenim nogam se je marsikdo zavrtel ob prijetnih zvokih njihove glasbe. Sledile so družabne igre, kot je pretakanje vin, zbijanje škrl, igranje briškole, tek v vrečah...

Bančniki, ki smo se VI. pohoda udeležili, si želimo, da bi Syndikat bančništva Slovenije še naprej organiziral taka in podobna srečanja.

Vida Durn

Pohod na Sljeme

Dne 24. aprila letos smo se člani PD Planika iz Maribora, bilo nas je kar 29, odpravili na pohod, ki ga že 7. leto zapored prirejajo naši prijatelji planinci iz PD Nikola Tesla iz Zagreba.

V Zagrebu nas je pričakal član njihovega društva **Zdenko Juretič**. Sprehodili smo se po zagrebških ulicah do Slovenskega doma, kjer se srečujejo Slovenci, ki tam žive. Zelo lepo so nas sprejeli in nam predstavili dogajanja v tem domu, kot so slikarske in druge razstave, pevske vaje, literarni večeri...

Ob tej priložnosti smo jim recitali dve pesmi, ki sta nastali pod našim peresom, in jim v zahvalo izročili sliko – tihožitje s sadjem.

S tramvajem smo se pripeljali skoraj do vznožja Sljemena in se z vzpenjačo povzpeli nanj. Ogleдали smo si med drugim cerkev Marije Sljemenske, kraljice Hrvatov, in se pridružili drugim pohodnikom. Pot nas je vodila mimo Tomislavovega doma do planinske kočice Grafičar in dalje do cilja, kjer smo potrdili pohod, tisti, ki smo bili prvič, pa smo dobili izkaznico pohoda in brosnato značko. Ob tej priložnosti smo podelili predsednici njihovega društva in drugim zaslužnim organizatorjem naše priznanje v znak zahvale za dobro sodelovanje.

Pri planinski koči Risnjak je bilo srečanje pohodnikov, zabaval nas je ansambel Cinkušji, nad igranjem katerega smo bili navdušeni.

Po prijetnem nočnem počitku in obilnem zajtrku smo naslednji dan krenili proti razgledni točki Kameni svati, do katere je bilo približno tri ure hoda. Od tam se nam je nudil čudovit razgled po Hrvaškem Zagorju, ki je bil toliko lepši, ker je posijalo sonce in pregnalo meglo. Pri

planinskem domu Kameni svati smo se ponovno okrepčali, saj je bil pred nami še spust v dolino, kjer smo počakali na avtobus, ki nas je popeljal v Zagreb na vlak.

Čeprav je bilo prvi dan megleno in je občasno rahlo pršilo in čeravno smo do Kamenih svatov skoraj do kolen gazili po blatu, je bilo za vse to izredno doživetje, kajti spoznali smo hvaške planine, ki so ravno tako lepe kot naše slovenske.

Še lepše pa je bilo spoznanje, da smo vsi planinci, tako mi iz Slovenije kot tudi hrvaški, kot eno društvo, kajti skupna nam je ljubezen do gorskih vrhov in do gorskega cvetja in te ljubezni nam ne more nihče vzeti.

Tako občutimo tudi takrat, kadar pridejo planinci PD Nikola Tesla na naše pohode in se pri nas srečamo in družimo.

Marinka Sinič

Železarji na najvišjem vrhu jeseniške občine

V organizaciji jeseniških planinskih vodnikov se je 11. septembra letos na Vajnež, 2104 metre visoko, povzpelo 159 slovenskih železarjev. Prišli so z Raven (36), Jesenic (70), iz Štor (40) in iz Ljubljane (13).

Kot ugotavlja **Franc Telcer**, član ravnega organizacijskega odbora za pripravo pohodov slovenskih železarjev, se zanimanje za tovrstne izlete med zaposlenimi v železarskih družbah povečuje. Zadnjega so se udeležili tudi jeseniški župan **Boris Bregant**, tudi nekdanji železar, in direktor Acronija Jesenice **dr. Vasilij Prešeren** ter nekaj vodilnih mož iz tega podjetja. Po Telcerjevih besedah to zbujajo upanje, da bodo v prihodnje železarji deležni več razumevanja in pomoči pri organiziranju pohodov, ki so postali že tradicionalni. Tudi jeseniški župan je v pozdravnem nagovoru pred planinskim domom na Pristavi, kjer so organizatorji pripravili malico za vse udeležence šesturnega pohoda, dejal, da morajo železarji svoje pohode ohraniti, saj krepijo druženje zaposlenih v različnih podjetjih sistema Slovenske železarne.

A. Č.

Dom pri izviru Završnice

Upravni odbor PZS je na 4. seji 5. decembra 1998 uvrstil v seznam planinskih koč šest novih planinskih postojank, med njimi tudi **Dom pri izviru Završnice**. Predlog z obrazložitvijo ni bil objavljen v Obvestilih, uradnem glasilu Planinske zveze Slovenije. Tudi po sprejemu sklepa nisem zasledil nobene informacije razen kratkega zapisa v peti številki Planinskega vestnika, v katerem je kratek prispevek o delu PD Žirovnica v lanskem letu.

Dom pri izviru Završnice stoji na Pungartu, zgornjem delu Smokuške planine. Na karti Stol in Begunjsčica v merilu 1:25.000 je nadmorska višina doma 1375 metrov, ki jo za njegovo predhodnico navaja tudi **Stanko Klinar** v zadnji izdaji planinskega vodnika Karavanke. V brošurici PZS »Planinske akcije in postojanke 1999« je navedena nadmorska višina 1425 metrov, ki je po mnenju predsednika PD Žirovnica **Dušana Rajglja** tudi pravilna.

Okolje doma je zelo lepo. Na zahodnem robu prostrane planine se pne 1796 metrov visok Srednji vrh, ki zapira pogled na Stol. Na vzhodni strani planine se dviga močna Begunjsčica s svojim drugim najvišjim vrhom Srednjim vrhom, 1979 m, tik nad potjo z Zelenice k Roblekovemu domu. Na severni strani se vleče obmejni skalni greben Na Možeh. Na jugu opazimo v daljavi Bled in Blejsko jezero z otočkom.

Dom upravlja PD Žirovnica, ustanovljeno 22. marca 1996. Kmalu po ustanovitvi je z Ministrstvom za obrambo sklenilo najemno pogod-

bo za nekdanjo obmejno stražnico na Pungartu, bolj znano kot obmejno stražnico na Zelenici. Pogodba je sklenjena za 25 let. Če bi Ministrstvo stražnico prodalo, ima PD Žirovnica predkupno pravico.

Čeprav je stražnica pred leti že služila planinskemu namenu, bila je Planinski dom Iskra, so jo prevzeli v zelo slabem stanju. S svojim kasarniškim videzom je tudi kvarila naravno okolje. Planinci so se odločili, da jo bodo zunaj in znotraj popolnoma prenovili in jo preuredili v prijetno planinsko postojanko. Že naslednje leto so jo začeli obnavljati. Zamenjali so del ostrešja in kritino ter uredili začasno kuhinjo in gostinski prostor ter pred domom postavili mize in klopi. Prvim gostom so lahko postregli že za prvomajske praznike leta 1998. S prenovno nadaljujejo v skladu s finančnimi možnostmi. Najprej bi radi uredili novo kuhinjo in gostinski prostor ter spalnice in skupno

ležišče. Prihodnje leto bodo fasado obložili z lesom. Ker je bila stavba zgrajena za druge namene, je delo zamudno in drago. Prizadevni žirovniški planinci računajo na finančno pomoč občine in drugih dobrotnikov. Postojanka bo lahko glede na lepo gorsko okolje prijetno domovanje za planinske tabore, tečaje in šole v naravi.

Dom je zaenkrat odprt od 1. maja do 30. septembra, in to ob sobotah, nedeljah in praznikih. Dežurajo člani društva, ki postrežejo s toplimi napitki in pijačami. Hrano in prenočevanje bodo ponudili, ko bodo končali prenovno.

Kako pridemo do doma? Iz Most ali iz Žirovnice po cesti mimo umetnega jezera v Završnici ter po ozki dolini potoka Završnica z majhnimi hidroelektrarnami na planino Pri Žagi in naprej do Tinčkove kočice, od tam pa po kolovozu in bližnjicah na Smokuško planino in do doma. Hodili bomo tri ure in pol. Komur ni žal

avtomobila, se lahko pripelje na planino Pri Žagi (900 m), od koder je do doma okoli dve uri zložnega vzpona. Drugo izhodišče je Ljubelj, od koder gremo po stezi ob sedežnici do Planinskega doma na Zelenici (uro in pol hoje) ter naprej do Doma pri izviru Završnice (še 30 minut).

Od Doma pri izviru Završnice lahko opravimo nekaj vzponov. Do Prešernove kočice na Stolu pridemo v treh urah, do Roblekovega doma na Begunjščici v dveh urah, na Veliki vrh, najvišji vrh Begunjščice, v dveh urah in pol ter na Vrtačo v dveh urah.

Kogar bo zanimalo več, kot je v tem prispevku, mu bo odgovoril in svetoval Dušan Rajgelj, predsednik PD Žirovnica, telefon 064/801 311.

Žirovniškimi planincem želim, da se jim uresničijo njihovi načrti, predvsem pa čimmanj finančnih in drugih težav.

Jože Dobnik

GORENJSKI SEJEM V KRANJU

tradicionalni KRANJSKI ZIMSKOŠPORTNI SEJEM

Kranj, 18. - 21. november '99

- ponudba nove opreme za zimske športe, planinstvo, alpinizem
- oddaja in nakup rabljene opreme za zimske športe, planinstvo

2. slovenski sejem z mednarodno udeležbo

PULL

prostost, uživanje, ljubiteljstvo, lovstvo

Kranj, 17. - 20. februar 2000

ponudba za lovstvo,
ribištvo, šport,
rekreacijo

BETI

BETI priznana proizvajalka tekstilnih izdelkov z več kot 40 let zaupanja vredno tradicijo, vam je pripravila spodnje perilo **BETI THERM**, ki ima naslednje lastnosti:

- zadržuje telesno temperaturo in varuje pred mrazom,
- je antibakterijsko,
- ima mehak otip in se prilagaja telesu,
- je prijetno in udobno za nošenje,
- je pralno obstojno (preprosto vzdrževanje),
- se hitro suši,
- **OHRANJA ZDRAVJE.**

BETI THERM, perilo z že preizkušenimi lastnostmi, **priporočamo pri delu na polju, v gozdu, vinogradu** in tudi pri vsakdanjem nošenju. Zlasti nepogrešljive so spodnje majice in pulji v beli, marelični, temno zeleni in temno modri barvi.

POIZKUSITE, ZADOVOLJNI BOSTE!

Perilo **BETI THERM** pošiljamo po povzetju. **Cene so od 2.695 SIT naprej za majico s kratkimi rokavi, pa od 4.262 SIT naprej za puli z dolgimi rokavi.**

Beti therm polipropilensko pletivo zadržuje telesno temperaturo in prenaša vlago navzven.

Beti therm 100% bombaž pospeši prenos vlage.

BETI MODNA OBLAČILA d.o.o.

Tovarniška 2

8330 Metlika

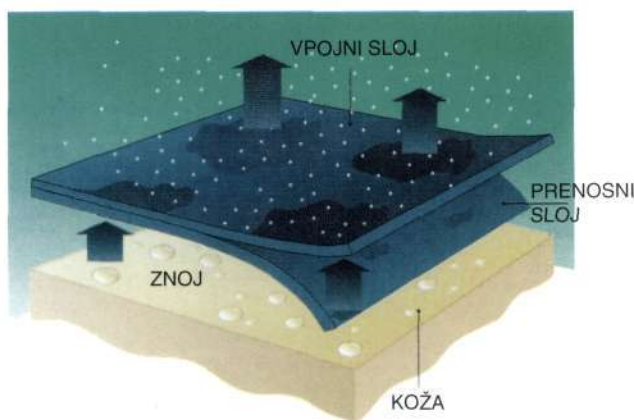
Prodajna služba:

tel.: 068/638-175, 638-144

fax: 068/638-190

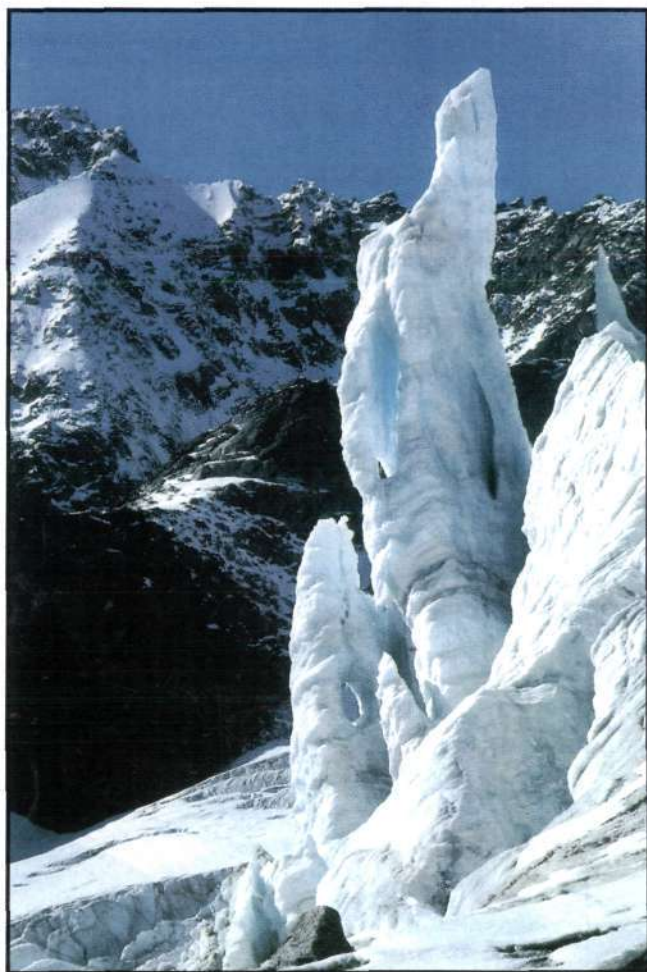
Industrijska prodajalna:

tel.: 068/638-170

BETI THERM®

VSE ZA POHODNIŠTVO PROSTO PLEZANJE ALPINIZEM

GOSPOSVETSKA 3, 1000 LJUBLJANA, TELEFON: 061 1257 126